

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Π.Μ.Σ./ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ,
ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**"Οι λόγοι που ωθούν
τους σύγχρονους Πακιστανούς υπηκόους
στην παράτυπη μετανάστευση
και οι συνθήκες ταξιδιού"**

Μεταπτυχιακή Φοιτήτρια: Μακροπούλου Μαρία-Αντωνία
ΑΜ:3032201801414

επιβλέπων καθηγητής: Παπαδόπουλος Ιωάννης, διδάκτωρ
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

ΚΟΡΙΝΘΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2020

Πίνακας περιεχομένων

Εισαγωγή	1
ΜΕΡΟΣ 1^ο ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΚΙΣΤΑΝ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ	2
1. Διατύπωση του προβλήματος.....	1
1.1. Η μετανάστευση ως κοινωνικό φαινόμενο	1
1.2. Εννοιολόγηση της μετανάστευσης.....	1
1.3. Αποσαφήνιση βασικών ορισμών.....	3
1.4. Η μετανάστευση στην Ελλάδα από το 1990 έως και σήμερα.....	6
1.5. Το νομικό πλαίσιο	7
2. Η μετανάστευση από το Πακιστάν στην Ελλάδα	11
2.1. Εσωτερική μετανάστευση	12
2.2. Το Πακιστάν ως χώρα διέλευσης μεταναστών	14
2.2.1. Οι λόγοι μετανάστευσης από το Μπανγκλαντές	15
2.2.2. Παράτυπα Δίκτυα μετανάστευσης:	15
2.3. Το Πακιστάν ως χώρα αποστολής μεταναστών στη Μ. Ανατολή και την Ευρώπη.....	17
2.3.1. Το Πακιστάν ως χώρα αποστολής μεταναστών στις χώρες του Κόλπου	17
2.3.2. Το Πακιστάν ως χώρα αποστολής μεταναστών στην Ευρώπη.....	19
3. Μετανάστευση από το Πακιστάν στην Ελλάδα.....	21
3.1. Ιστορική Αναδρομή.....	21
3.2. Η Ελλάδα ως χώρα προορισμού	22
3.3. Η παράτυπη μετανάστευση των Πακιστανών στην Ελλάδα.....	23
3.4. Δημογραφικά χαρακτηριστικά των Πακιστανών.....	25
3.5. Καθεστώς παραμονής Πακιστανών στην Ελλάδα	26
4. Συνθήκες Διαμονής στην Ελλάδα: Κύρια ζητήματα στα χρόνια της οικονομικής κρίσης.....	29
4.1. Εργασία/Επιχειρηματικότητα.....	29
4.2. Οικογενειακή Επανάμηση.....	30

4.3.	Ρατσιστικές Επιθέσεις	31
5.	Εθελοντικός Επαναπατρισμός	34
	ΜΕΡΟΣ 2^ο ΕΡΕΥΝΑ	38
6.	Σκοπός έρευνας & ερευνητικά ερωτήματα	39
6.1.	Σκοπός	39
6.2.	Ερευνητικά ερωτήματα	39
6.3.	Θεματικοί άξονες	40
7.	Μεθοδολογία – σχεδιασμός της έρευνας.....	42
7.1.	Μεθοδολογία έρευνας	42
7.1.1.	Ποσοτική ανάλυση	42
7.1.2.	Ερευνητική μέθοδος.....	44
7.1.3.	Πληθυσμός της έρευνας	44
7.2.	Επιλογή εργαλείων έρευνας	44
7.3.	Τόπος – Χρόνος.....	45
7.4.	Κριτήρια εισαγωγής ερευνητικών υποκειμένων και περιορισμοί έρευνας.....	45
7.5.	Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας	46
7.6.	Μέθοδος ανάλυσης.....	46
8.	Ανάλυση δεδομένων	47
8.1.	Δημογραφικά στοιχεία	47
8.1.1.	Ηλικία.....	47
8.1.2.	Θρήσκευμα.....	50
8.1.3.	Εκπαίδευση στην χώρα προέλευσης	50
8.1.4.	Οικογενειακή κατάσταση.....	53
8.1.5.	Απασχόληση στην χώρα προέλευσης.....	56
8.1.6.	Απασχόληση στην χώρα παραμονής.....	57
8.2.	Λόγοι εγκατάλειψης της χώρας προέλευσης.....	59
8.3.	Συνθήκες κατά τη διάρκεια του παράνομου ταξιδιού.....	61
8.4.	Μελλοντικές προθέσεις και επιθυμία για επαναπατρισμό	66
9.	Συμπεράσματα	69
	Βιβλιογραφία	72

Ευρετήριο γραφημάτων

Γράφημα 1.	Συχνότητα εμφάνισης ηλικίας των μελών του δείγματος	50
Γράφημα 2.	Κατανομή ετών φοίτησης του δείγματος στο εκπαιδευτικό σύστημα του Πακιστάν.....	53
Γράφημα 3.	Κατανομή πλήθους ατόμων του δείγματος ανά αριθμό αδελφών.....	55
Γράφημα 4.	Ποσοστό εργαζόμενων και ανεπάγγελτων στη χώρα καταγωγής	57
Γράφημα 5.	Εργαζόμενοι και άνεργοι μετανάστες του δείγματος κατά τη στιγμή της σύλληψής τους.....	59
Γράφημα 6.	Κατανομή των λόγων που ώθησαν τα μέλη του δείγματος σε μετανάστευση	61
Γράφημα 7.	Συνηθέστερες διαδρομές μετανάστευσης από το Πακιστάν στην Ελλάδα, όπως καταγράφηκαν στην έρευνα.....	64
Γράφημα 8.	Κατανομή σημείων εισόδου στη χώρα.....	66
Γράφημα 9.	Συχνότητα προτίμησης ευρωπαϊκών χωρών ως τελικό προορισμό για τους μετανάστες του δείγματος.....	67
Γράφημα 10.	Συχνότητες προθέσεων για επιστροφή στην πατρίδα για τους μετανάστες του δείγματος	68

Ευρετήριο πινάκων

Πίνακας 1.	Εθελούσιες επιστροφές Πακιστανών	36
Πίνακας 2.	Μέσος και διάμεσος των ηλικιών του δείγματος	47
Πίνακας 3.	Συχνότητα εμφάνισης ηλικίας των μελών του δείγματος	48
Πίνακας 4.	Το εκπαιδευτικό σύστημα του Πακιστάν Πηγή: (Lynd, 2007).....	51
Πίνακας 5.	Μέσος και διάμεσος χρόνος φοίτησης του δείγματος στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας καταγωγής.....	51
Πίνακας 6.	Κατανομή του δείγματος ανά διάρκεια φοίτησης στη χώρα καταγωγής	52
Πίνακας 7.	Οικογενειακή κατάσταση των μελών του δείγματος	53
Πίνακας 8.	Πλήθος τέκνων των έγγαμων μελών του δείγματος.....	54
Πίνακας 9.	Κατανομή δείγματος σύμφωνα με το πλήθος των αδελφών στη χώρα καταγωγής	54
Πίνακας 10.	Κατανομή δείγματος σύμφωνα με το εάν εργαζόταν στη χώρα καταγωγής	56
Πίνακας 11.	Ποσοστό του δείγματος που ασκούσε επάγγελμα στην Ελλάδα κατά τη στιγμή της σύλληψής του και ποσοστό ανεπάγγελτων	58
Πίνακας 12.	Ποσοστό του δείγματος που ασκούσε επάγγελμα στην Ελλάδα κατά τη στιγμή της σύλληψής του και ποσοστό ανεπάγγελτων	58
Πίνακας 13.	Κατανομή των λόγων μετανάστευσης	59

Πίνακας 14.	Διάρκεια του ταξιδιού από τη χώρα καταγωγής στην Ελλάδα.....	62
Πίνακας 15.	Συχνότητα προτίμησης των διαδρομών για μετανάστευση από το Πακιστάν στην Ελλάδα.....	63
Πίνακας 16.	Πόλεις προορισμού των μεταναστών του δείγματος	65
Πίνακας 17.	Ποσοστό του δείγματος με συγγενικά πρόσωπα στην Ελλάδα.....	66
Πίνακας 18.	Χώρες προτίμησης ως τελικός προορισμός του ταξιδιού των μεταναστών του δείγματος	67
Πίνακας 19.	Συχνότητα εμφάνισης της επιθυμίας των μελών του δείγματος για επαναπατρισμό.....	68

Εισαγωγή

Το ζήτημα της διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών απασχολεί εδώ και δεκαετίες τις ευρωπαϊκές κοινωνίες. Η Ελλάδα έχει χαρακτηριστεί ως κύρια είσοδος μετανάστευσης στην Ευρώπη, συγκεκριμένα χαρακτηρίστηκε ως «η πύλη της Ευρώπης για την παράνομη μετανάστευση» για το χρονικό διάστημα 2005 – 2010. Ακολούθησε το 2015 με τον ερχομό ενός μεγάλου κύματος προσφύγων και μεταναστών στην Ευρώπη, μέσα από εξαντλητικές και επικίνδυνες διαδρομές, καθώς και πολυάριθμοι πνιγμένοι στην Μεσόγειο, συγκίνησαν και συντάραξαν επανειλημμένα την ευρωπαϊκή κοινή γνώμη.

Ανάμεσα στις ευρωπαϊκές χώρες η περίπτωση της Ελλάδας παρουσιάζει ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον καθώς έχει εξελιχθεί σήμερα σε βασικό κόμβο παράτυπης μετανάστευσης από το Πακιστάν στην Ευρώπη. Η έρευνα επικεντρώνεται στην περίπτωση της Ελλάδας για την εξέταση του φαινομένου της παράτυπης μετανάστευσης από το Πακιστάν και συγκεκριμένα τους λόγους για τους οποίους ένας Πακιστανός υπήκοος αποφασίζει να εγκαταλείψει την πατρίδα του και τις συνθήκες που βιώνει κατά την διάρκεια του ταξιδιού του έως ότου καταλήξει στην χώρα προορισμού του.

Η παρουσίαση ξεκινά με την διατύπωση του κοινωνικού φαινομένου της μετανάστευσης και την αποσαφήνιση ορισμένων βασικών εννοιών που χρησιμοποιούνται κάθε φορά που τίθεται προς συζήτηση το θέμα της μετανάστευσης. Ακολουθεί μία σύντομη ιστορική αναδρομή της μετανάστευσης από το 1990 έως και σήμερα και εν συνεχεία της μετανάστευσης από το Πακιστάν στην Ελλάδα κατόπιν βιβλιογραφικής ανασκόπησης (έντυπης και ηλεκτρονικής). Παράλληλα εξετάζονται οι ιστορικές, πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στο Πακιστάν, οι οποίες ωθούν τους πολίτες του στη μετανάστευση. Στο τελευταίο μέρος ακολουθεί το ερευνητικό μέρος με τον σκοπό της έρευνας, την διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων και θεματικών αξόνων και η μεθοδολογία της συλλογής στοιχείων.

ΜΕΡΟΣ 1^ο
ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ
ΠΑΚΙΣΤΑΝ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ

1. Διατύπωση του προβλήματος

1.1. Η μετανάστευση ως κοινωνικό φαινόμενο

Η μετανάστευση ως κοινωνικό φαινόμενο απασχολεί τα τελευταία χρόνια όχι μόνο την επιστημονική κοινότητα αλλά και τον πληθυσμό της εκάστοτε χώρας υποδοχής. Η Ελλάδα μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1970 και κυρίως κατά την διάρκεια της δεκαετίας του 1990 γίνεται χώρα υποδοχής μεταναστών. Τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των μεταναστών και κυρίως αυτών που εισήλθαν στο εσωτερικό της χώρας δίχως νομιμοποιητικά έγγραφα αυξήθηκε σημαντικά.

Η μετανάστευση είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ιστορία και την εξέλιξη του Πακιστανικού κράτους. Η εσωτερική και εξωτερική κινητικότητα του πληθυσμού βασισμένη σε μια μεταναστευτική κουλτούρα τόσο ιδιωτική όσο και συλλογική επηρέασαν την εθνοπολιτισμική πληθυσμιακή σύσταση στο εσωτερικό της χώρας. Σήμερα 4 εκατομμύρια Πακιστανοί ζουν κι εργάζονται εκτός της χώρας, με τον μισό περίπου πληθυσμό να ζει στην Ευρώπη, και κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο, αποτελώντας τη μεγαλύτερη πακιστανική κοινότητα διασποράς. Η περίπτωση του Πακιστάν παρουσιάζει το μοντέλο της αρχικά νόμιμης μετανάστευσης που στην πορεία λόγω των συνθηκών εξελίχθηκε σε παράτυπη στις χώρες της Μ. Ανατολής και την Ευρώπη (Salvanou, et al., 2009).

Μέσα από την καθημερινή τριβή με το κοινωνικό αυτό φαινόμενο γεννιούνται αρκετά ερωτήματα αναφορικά με τους λόγους που ωθούν έναν Πακιστανό μετανάστη της σημερινής εποχής να εγκαταλείψει την χώρα καταγωγής και των συνθηκών που βιώνει για να φθάσει στην χώρα προορισμού του. Η γενικότερη αντίληψη που επικρατεί ανά τον κόσμο σχετικά με τα αίτια της μετανάστευσης είναι ότι οφείλεται κυρίως σε οικονομικές δυσκολίες και στην δυσκολία ευρέσεως εργασίας, Μέσα από την συγκεκριμένη όμως έρευνα που ακολουθεί αναδύονται και άλλοι λόγοι, πέραν των οικονομικών.

1.2. Εννοιολόγηση της μετανάστευσης

Η μετανάστευση αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο το οποίο διαφοροποιείται από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή, διαμορφώνοντας παράλληλα και τις ιδιαίτερες στάσεις του εκάστοτε πληθυσμού απέναντι στους μετανάστες. Σύμφωνα με

τον Τσαούση (1996), η μετανάστευση ορίζεται ως «η μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου ή ενός κοινωνικού συνόλου». Η μετανάστευση, ως συνεχόμενη, ροή ανθρώπων από και προς μία περιοχή, αποτελεί μία πολυσύνθετη διαδικασία, η οποία σχετίζεται με διάφορες κοινωνικές παραμέτρους που επηρεάζουν όχι μόνο τα ίδια τα άτομα αλλά και τις ομάδες στις οποίες ανήκουν ή ανήκαν οι μετακινούμενοι πληθυσμοί, τις ομάδες ανθρώπων που συναντούν στη χώρα υποδοχής, την οικονομία και γενικότερα της κοινωνία της χώρας υποδοχής (Τσαούσης, 1996).

Τα τελευταία χρόνια, οι εξελίξεις αναφορικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης βρίσκονται σε ιδιαίτερα περίοπτη θέση στην πολιτική ατζέντα των χωρών της Ε.Ε. (Brucker, et al., 2001), (Papademetriou, 2006). Η αύξηση των μεταναστευτικών εισροών, η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τις οικονομικές εξελίξεις σε παγκόσμιο επίπεδο καθώς και τα σχετικά υψηλά επίπεδα ανεργίας στις περισσότερες από τις χώρες υποδοχής, αποτελούν ορισμένους μόνο από τους παράγοντες οι οποίοι συνηγορούν στη διατήρηση του ενδιαφέροντος των επιστημόνων, των πολιτικών και γενικότερα της κοινής γνώμης για το φαινόμενο της μετανάστευσης (Μπάγκαβος, et al., 2006).

Η Ευρώπη το 2015 έζησε μια πρωτοφανή προσφυγική κρίση, καθώς ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων διακινδύνευσαν τη ζωή τους για να διασχίσουν τη Μεσόγειο Θάλασσα αναζητώντας ασφάλεια και προστασία. Ο αντίκτυπος της κρίσης έγινε αισθητός σε ολόκληρη την ήπειρο, δεδομένου ότι οι πρόσφυγες μετακινήθηκαν από την Ελλάδα προς τις χώρες της Δυτικής και της Βόρειας Ευρώπης μέσω της διαδρομής των Δυτικών Βαλκανίων. Οι πρόσφυγες το 2015 κυριάρχησαν στα θέματα των ειδήσεων και την πολιτική ατζέντα της περιοχής και το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ)¹ δοκιμάστηκε σκληρά από την κρίση. Το υπάρχον πλαίσιο δεν μπόρεσε να διευκολύνει τη διαχείριση της κρίσης ή να διατηρήσει την παροχή προστασίας με βιώσιμο τρόπο, γεγονός που έθεσε σε κίνδυνο το σύστημα παροχής ασύλου της Ευρώπης (UNHCR 2015)².

1 Το εν λόγω σύστημα συνίσταται από ένα νομικό πλαίσιο που καλύπτει όλες τις πτυχές της διαδικασίας ασύλου και την υπηρεσία υποστήριξης - την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO). **Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είναι η Υπηρεσία του ΟΗΕ που παρέχει βοήθεια και προστασία στους πρόσφυγες. Ιδρύθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 1950 από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και άρχισε να λειτουργεί το 1951.

2 UN Refugee Agency, is a global organization dedicated to saving lives and protecting the rights of refugees,

1.3. Αποσαφήνιση βασικών ορισμών

Μετανάστης

Η έννοια του «μετανάστη» έχει υποστεί αρκετές αλλαγές στην ιστορία και ακόμα και σήμερα έχουμε περισσότερες βασικές κατανοήσεις του όρου. Σε παγκόσμιο επίπεδο, ακόμη και σε ολόκληρη την Ευρώπη, οι ορισμοί του «μετανάστη» ποικίλλουν και δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για το μετανάστη. Οι μετανάστες μπορούν να οριστούν ως άνθρωποι, που γεννήθηκαν σε αλλοδαπή χώρα ή είχαν αλλοδαπή υπηκοότητα και στη συνέχεια μετακόμισαν σε άλλη χώρα για να μείνουν εκεί προσωρινά ή μόνιμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις -ιδίως σε δημόσιες συζητήσεις- οι όροι «μέτοικος», «μετανάστης» και «αλλοδαπός» χρησιμοποιούνται συνήθως εναλλακτικά, μερικές φορές μάλιστα χρησιμοποιούνται οι παραπάνω όροι και για ανθρώπους, που σαφώς ανήκουν στην κατηγορία του πρόσφυγα. Στην Ουγγαρία, για παράδειγμα, μπορεί να διαπιστωθεί τα τελευταία χρόνια μια αλλαγή της έννοιας του μετανάστη, ειδικά μετά την κρίση του 2015, με την σύγχυση των εννοιών του μετανάστη και του πρόσφυγα και την απόκτηση πολιτικής χροιάς αυτών των λέξεων ανάλογα με τις πολιτικές απόψεις του προσώπου, που τις χρησιμοποιεί (MAMIDI 2018)³.

Με τη στενότερη έννοια, ο όρος μετανάστης μπορεί να νοηθεί ως οποιοδήποτε πρόσωπο, που ζει προσωρινά ή μόνιμα σε μια χώρα, στην οποία δεν γεννήθηκε και με την οποία έχει αποκτήσει μερικούς σημαντικούς κοινωνικούς δεσμούς. Σε αντίθεση με τους πρόσφυγες, που έχουν αντιμετωπίσει συνθήκες ανωτέρας βίας, που τους έχουν υποχρεώσει να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, οι μετανάστες είναι άνθρωποι, που έχουν επιλέξει οι ίδιοι το πότε πρέπει να φύγουν και το πού να πάνε, παρόλο που οι επιλογές αυτές είναι μερικές φορές εξαιρετικά περιορισμένες. (UNESCO 2017)⁴. Το γεγονός της ελεύθερης επιλογής τονίζεται ιδιαίτερα. *"Ο όρος «μετανάστης» στο άρθρο 1.1 (α) θα πρέπει να θεωρείται ότι καλύπτει όλες τις περιπτώσεις, όπου η απόφαση μετανάστευσης λαμβάνεται ελεύθερα από τον ενδιαφερόμενο για λόγους «προσωπικής ευκολίας» και χωρίς παρέμβαση εξωτερικού επιτακτικού παράγοντα». Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1988).*

Ωστόσο, υπάρχει ένας ευρύτερος ορισμός του όρου μετανάστης, ο οποίος αντικατοπτρίζει την τρέχουσα σύγχυση όσον αφορά τη διάκριση μεταξύ των

3 Το εν λόγω σύστημα συνίσταται από ένα νομικό πλαίσιο που καλύπτει όλες τις πτυχές της διαδικασίας ασύλου και την υπηρεσία υποστήριξης - την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO). **Η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες είναι η Υπηρεσία του ΟΗΕ που παρέχει βοήθεια και προστασία στους πρόσφυγες. Ιδρύθηκε στις 14 Δεκεμβρίου 1950 από την Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ και άρχισε να λειτουργεί το 1951.

4 UN Refugee Agency, is a global organization dedicated to saving lives and protecting the rights of refugees,

μεταναστών, που εγκατέλειψαν τις χώρες τους για διάφορους λόγους. Σύμφωνα με τον Ειδικό Εισηγητή της Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, τα ακόλουθα πρόσωπα θα πρέπει να θεωρούνται μετανάστες:

α) Τα πρόσωπα που βρίσκονται εκτός του εδάφους του κράτους, του οποίου είναι υπήκοοι ή πολίτες, δεν υπόκεινται στην έννομη προστασία του και βρίσκονται στο έδαφος άλλου κράτους.

β) Τα πρόσωπα, που δεν απολαύουν της γενικής νομικής αναγνώρισης των δικαιωμάτων, που είναι εγγενή στη χορήγηση από το κράτος υποδοχής καθεστώτος πρόσφυγα, πολιτογράφησης ή παρόμοιου καθεστώτος.

(γ) Άτομα που δεν τυγχάνουν γενικής νομικής προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων τους δυνάμει διπλωματικών συμφωνιών, θεωρήσεων ή άλλων συμφωνιών. (UNESCO 2017).

Παράτυπος μετανάστης

Η Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αναφέρει χαρακτηριστικά: «...ο όρος “παράνομοι μετανάστες” πρέπει να αποφεύγεται και να αντικατασταθεί από τους διεθνώς αποδεκτούς ορισμούς “παράτυποι μετανάστες” ή “μετανάστες χωρίς χαρτιά”, που περιγράφουν ακριβέστερα την κατάσταση...»- (Navi Pillay, 12η Συνεδρία του Συμβουλίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, 22 Σεπτεμβρίου 2009 ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ).

Η Διεθνής Αμνηστία (2016)⁵ δεν χρησιμοποιεί τον όρο «λαθρομετανάστης» ή «παράνομος μετανάστης» καθώς θεωρεί πως ο όρος «λαθραίος» ή «παράνομος», όχι απλώς δεν είναι δόκιμος για έναν άνθρωπο αλλά είναι και μειωτικός για την προσωπικότητά τους/της. Επιπλέον, ο συγκεκριμένος όρος υποδηλώνει ή συνδέει τους μετανάστες με την έννοια της εγκληματικότητας (πολύ συχνά κακοπροαίρετα). Όταν ωστόσο κάποιος δεν έχει νόμιμη άδεια εισόδου ή παραμονής σε κάποια χώρα και δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να λάβει καθεστώς διεθνούς προστασίας, θεωρείται παράτυπος μετανάστης.

5 Η Διεθνής Αμνηστία (Amnesty International): είναι μία διεθνής μη κυβερνητική ανεξάρτητη οργάνωση που συνεργάζεται με τον ΟΗΕ και που έχει ως κύριο αντικείμενο την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτά έχουν θεσπιστεί για όλους τους ανθρώπους της Γης, σε οποιοδήποτε γεωγραφικό σημείο και ανεξαρτήτως πολιτικής παράταξης, ιδεολογίας, θρησκευτικού δόγματος, χρώματος, φυλής, ηλικίας, φύλου, εκπαίδευσης κτλ.

Πρόσφυγας

Η χρήση του όρου πρόσφυγας είναι πιο συνεπής. Πρόσφυγας είναι κάποιος, που έχει αναγκαστεί να εγκαταλείψει τη χώρα του εξαιτίας συγκρούσεων (π.χ. πόλεμου ή βίας) ή δίωξης. Όσον αφορά τη δίωξη, ένας πρόσφυγας μπορεί να έχει βάσιμο φόβο για διάφορους λόγους, συμπεριλαμβανομένων των λόγων φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, πολιτικών πεποιθήσεων ή συμμετοχής σε συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Πιθανότατα, οι πρόσφυγες δεν μπορούν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους ή φοβούνται να το κάνουν. Ο πόλεμος και η εθνοτική, φυλετική και θρησκευτική βία αποτελούν κύρια αίτια εγκατάλειψης της χώρας τους από τους πρόσφυγες (UNHCR, 2017, p. a).

Αιτούντες άσυλο

Πριν τους αποδοθεί το καθεστώς του πρόσφυγα, οι πολίτες πρέπει να περάσουν από μια μακρά διαδικασία για να διαπιστωθεί, εάν δικαιούνται να χαρακτηριστούν ως πρόσφυγες στη χώρα υποδοχής. Αυτοί των οποίων το αίτημα ή η αίτηση ασύλου δεν έχει οριστικά αποφασιστεί, καλούνται αιτούντες ασύλου.

Όπως ισχυρίζεται ο Adrian Edwards αναφερόμενος σε μεμονωμένες κυβερνήσεις και επομένως στο δημόσιο τομέα, η διάκριση μεταξύ μεταναστών και προσφύγων είναι σημαντική, διότι οι χώρες από τη μια μεριά ασχολούνται με τους μετανάστες σύμφωνα με τους δικούς τους νόμους και διαδικασίες μετανάστευσης ενώ, από την άλλη οι χώρες αντιμετωπίζουν τους πρόσφυγες με βάση τους κανόνες προστασίας του ασύλου και των προσφύγων, που ορίζονται τόσο στην εθνική νομοθεσία όσο και στο διεθνές δίκαιο. Αυτό σημαίνει ότι οι χώρες έχουν συγκεκριμένες ευθύνες έναντι των ατόμων, που ζητούν άσυλο και πρέπει να ακολουθήσουν τα οριζόμενα στις διεθνείς συμβάσεις (UNHCR, 2017, p. b).

Χώρα προέλευσης και Χώρα υποδοχής

Ιστορικά, η μετανάστευση υπήρξε πιο απλή και μονοδιάστατη από ό,τι σήμερα. Άτομα ή ομάδες ατόμων εγκατέλειπαν τη χώρα προέλευσής τους (ή χώρα αποστολής) για διάφορους λόγους και πήγαιναν στη χώρα υποδοχής (ή στη χώρα προορισμού), όπου ήλπιζαν σε καλύτερες συνθήκες ζωής. Σήμερα, η μετανάστευση έχει γίνει πιο σύνθετη και οι κυβερνήσεις αντιμετωπίζουν αυξανόμενες προκλήσεις διαχείρισης της μετανάστευσης. Γύρω στα μέσα του εικοστού αιώνα, μόνο ένας μικρός αριθμός χωρών προσδιορίζονταν ως “χώρες προορισμού”. Αυτό σήμερα, τον 21ο αιώνα, έχει αλλάξει εντελώς και σχεδόν κάθε χώρα είναι αποδέκτης κάποιας μετανάστευσης και ταυτόχρονα μπορεί να αποτελεί και η ίδια χώρα αποστολής (MAMIDI, 2018).

Η παραδοσιακή ταξινόμηση των χωρών, που πλήττονται από τη μετανάστευση ως χώρες προέλευσης, διέλευσης ή προορισμού είναι πιο δυσδιάκριτη στις μέρες μας από ό, τι στο παρελθόν, δεδομένου ότι οι περισσότερες χώρες σήμερα ταυτόχρονα στέλνουν μετανάστες, υποδέχονται μετανάστες ή βιώνουν το φαινόμενο μετανάστες να διέρχονται τα σύνορά τους (IOM 2017)⁶. Ωστόσο, υπάρχουν χώρες, που είναι πιο ελκυστικές για μεγάλο αριθμό ανθρώπων και ως ισοζύγιο δέχονται πολύ περισσότερους ανθρώπους από τον αριθμό των ατόμων, που φεύγουν από αυτές.

1.4. Η μετανάστευση στην Ελλάδα από το 1990 έως και σήμερα.

Η δεκαετία του 1990 στον ελλαδικό χώρο χαρακτηρίζεται από την έντονη όσο και απότομη διεύρυνση των μεταναστευτικών εισροών, οι οποίες προοδευτικά επιβεβαίωσαν τη μετατροπή της, από χώρα καθαρής εκροής σε χώρα καθαρής εισροής μεταναστών (Karantinos, 2001), (Τσίμπος, 2001). Η πτώση των σοσιαλιστικών καθεστώτων στην Ανατολική Ευρώπη το 1989, δημιούργησε το πρώτο κύμα οικονομικής μετανάστευσης με προορισμό την Ελλάδα (με μετανάστες κυρίως από την Αλβανία, Βουλγαρία και Ρουμανία) διαμέσου των βόρειων συνόρων και στην συνέχεια προστέθηκαν μετανάστες από χώρες της Αφρικής και της Ασίας. Κατά τη δεκαετία 2000 - 2010, η Ελλάδα έγινε πόλος έλξης εκατοντάδων χιλιάδων μεταναστών όχι μόνο από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες, αλλά από ολόκληρο τον κόσμο, με αποτέλεσμα το 7% του πληθυσμού της χώρας να αποτελείται από μετανάστες από χώρες εκτός Ε.Ε (Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Καλοφωλιάς, 2011).

Η συσσώρευση μεγάλου αριθμού μεταναστών, κυριολεκτικά πρωτόγνωρη για τον γηγενή ελληνικό πληθυσμό, δημιούργησε ένα μείζον πολιτικό ζήτημα με τελείως διαφορετικές αναλυτικές προσεγγίσεις και προτάσεις επίλυσης από τα ελληνικά πολιτικά κόμματα. Επίσης, η Ελλάδα έχει χαρακτηριστεί ως κύρια είσοδος μετανάστευσης στην Ευρώπη για την περίοδο το διάστημα 2005-2010 (συγκεκριμένα χαρακτηρίστηκε ως «η πύλη της Ευρώπης για την παράνομη μετανάστευση»). Η ελληνική κρίση χρέους 2010-2012 δεν έχει μειώσει τον αριθμό των μεταναστών που έρχονται στην Ελλάδα, η οποία αποτελεί το κύριο δρόμο εισόδου στην Ευρώπη.

6 International Organization for Immigration: is the leading inter-governmental organization in the field of migration and works closely with governmental, intergovernmental and non-governmental partners.

Το 2010, σύμφωνα με την FRONTEX⁷, 9 στους 10 μετανάστες που εισήλθαν παράνομα στην Ευρώπη, εισήλθαν μέσω της Ελλάδας. Το 2011 αυξήθηκε περαιτέρω η μετανάστευση. Σύμφωνα με τη FRONTEX, τους πρώτους 9 μήνες του 2011 πέρασαν τα ελληνικά σύνορα 112.844 μετανάστες έναντι 76.697 την αντίστοιχη περίοδο του 2010 (Καλοφωλιάς, 2011).

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας (γειτνίαση με χώρες στις οποίες συντελέστηκαν πολύ σημαντικές πολιτικο-οικονομικές αλλαγές, χώρα με εξωτερικά σύνορα για την Ε.Ε. κλπ.), η αναβάθμιση του πολιτικο-οικονομικού της ρόλου ως κράτους μέλους της Ε.Ε., η ιδιαίτερη βαρύτητα ορισμένων τομέων οικονομικής δραστηριότητας στους οποίους παραδοσιακά απασχολούνται μετανάστες (γεωργία, τουρισμός, ναυτιλία, κατασκευές) καθώς και η ύπαρξη μιας παράλληλης οικονομίας η οποία συχνά τροφοδοτείται με παράνομους μετανάστες, αποτελούν ορισμένους από τους παράγοντες οι οποίοι συνετέλεσαν στο να καταστεί η Ελλάδα πόλος έλξης των μεταναστών (Κασιμάτη, 2003), (Μπάγκαβος, et al., 2006).

1.5. Το νομικό πλαίσιο

Η Σύμβαση της Γενεύης για το καθεστώς των προσφύγων υπογράφηκε στην ομώνυμη πόλη της Ελβετίας στις 28 Ιουλίου του 1951 και κυρώθηκε από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 3989/1959. Η Σύμβαση καθορίζει ακριβώς το ποιος είναι ο πρόσφυγας και το είδος της νομικής προστασίας ή άλλης παροχής, καθώς και των κοινωνικών δικαιωμάτων που αυτός ή αυτή οφείλει να λάβει από τα κράτη που υπέγραψαν το έγγραφο. Συγκεκριμένα, παρατίθενται τα δικαιώματα του πρόσφυγα περιλαμβάνοντας και ελευθερίες όπως αυτές της θρησκείας, της μετακίνησης, της ελευθερίας, της εκπαίδευσης, της κατοχής ταξιδιωτικών εγγράφων, της δυνατότητας εργασίας και τονίζει τις υποχρεώσεις του ή της πρόσφυγα προς τη χώρα υποδοχής. Μία σημαντική διάταξη ορίζει τη μη επιστροφή του πρόσφυγα -ο νομικός όρος είναι η μη επαναπροώθηση -σε χώρα όπου υπάρχει φόβος δίωξής του. Επίσης διασαφηνίζει ποια άτομα ή ομάδες ατόμων δεν καλύπτονται από τη Σύμβαση (LawSpot, 2015)

Λίγα χρόνια μετά η Σύμβαση συμπληρώθηκε από το Πρωτόκολλο του 1967, το οποίο κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Α.Ν. 389/1968 και διεύρυνε την εντολή της Ύπατης Αρμοστείας καθώς το πρόβλημα των εκτοπισμένων πληθυσμών εξαπλωνόταν σε όλο τον κόσμο. Το Πρωτόκολλο αφαιρεί τους γεωγραφικούς και χρονικούς περιορισμούς που έθετε η αρχική Σύμβαση σύμφωνα με τους οποίους μόνο άτομα που εμπλέκονταν

7 European Border and Coast Guard Agency

στα γεγονότα που συνέβησαν στην Ευρώπη πριν την 1η Ιανουαρίου του 1951, μπορούσαν να υποβάλλουν αίτηση ασύλου (LawSpot, 2015).

Το 1985 υπεγράφη η Συνθήκη Σένγκεν (γνωστή και ως Συμφωνία Σένγκεν) όπου πέντε κράτη μέλη της ΕΕ (Βέλγιο, Γερμανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο και Ολλανδία) αποφάσισαν να καταργήσουν τους ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα, δημιουργώντας το χώρο Σένγκεν. Ο χώρος Σένγκεν αποτελεί έδαφος όπου εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων, αλλά και εμπορευμάτων, υπηρεσιών και κεφαλαίων. Οι χώρες που έχουν υπογράψει τη συμφωνία κατήργησαν τα εσωτερικά σύνορα, αντικαθιστώντας τα με ενιαία εξωτερικά σύνορα. Εντός του χώρου αυτού εφαρμόζονται κοινοί κανόνες και διαδικασίες όσον αφορά τις θεωρήσεις για διαμονές σύντομης διάρκειας, τις αιτήσεις ασύλου και τους ελέγχους στα σύνορα. Ταυτόχρονα, για τη διασφάλιση της ασφάλειας εντός του χώρου Σένγκεν, ενισχύθηκαν η συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ των αστυνομικών υπηρεσιών και των δικαστικών αρχών. Η συνεργασία Σένγκεν ενσωματώθηκε στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) με τη συνθήκη του Άμστερνταμ, το 1997. Ωστόσο, δεν είναι όλες οι χώρες που συμμετέχουν στη συνεργασία Σένγκεν μέλη του χώρου Σένγκεν, είτε γιατί δεν επιθυμούν την κατάργηση των ελέγχων στα σύνορα με τις υπόλοιπες χώρες του χώρου αυτού είτε γιατί δεν πληρούν ακόμα τους απαιτούμενους όρους για την εφαρμογή του κεκτημένου του Σένγκεν. Η Ελλάδα υπέγραψε τα σχετικά διεθνή κείμενα το 1992 και τα επικύρωσε με τον Ν. 2514/1997, όμως η πλήρης εφαρμογή του κεκτημένου Σένγκεν πραγματοποιήθηκε το 2000. Η Συμφωνία Σένγκεν αποτελεί εγκεκριμένο νόμο του ελληνικού κράτους (www.eur-lex.europa.gr).

Στην συνέχεια υπογράφεται η Σύμβαση του Δουβλίνου, στις 15 Ιουνίου 1990 στο Δουβλίνο της Ιρλανδίας, Το σύστημα Δουβλίνο (Dublin System) προσδιορίζει ποιο κράτος είναι υπεύθυνο για την εξέταση ενός αιτήματος ασύλου ώστε να αποτρέπεται με αυτό το σαφή προσδιορισμό οποιαδήποτε κατάχρηση των διαδικασιών ασύλου. Το Σύστημα Δουβλίνο επαναπροσδιορίστηκε πολλές φορές. Τέθηκε σε εφαρμογή για πρώτη φορά το 1999 με τη Σύμβαση του Δουβλίνου, η οποία αντικαταστάθηκε σε δεύτερο στάδιο από τον Κανονισμό Δουβλίνο II (αριθμ.343/2003) και τέλος από τον Κανονισμό Δουβλίνο III (αριθ. 604/2013) (www.eur-lex.europa.gr).

Στον Κανονισμό του Δουβλίνου II που είναι και ο θεμέλιος λίθος του ΚΕΣΑ (Κανονισμός ΕΕ αριθ. 343/2003 του Συμβουλίου, της 18ης Φεβρουαρίου 2003, για τη θέσπιση των κριτηρίων και μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους μέλους που είναι υπεύθυνο για την εξέταση αίτησης ασύλου που υποβάλλεται σε κράτος μέλος από υπήκοο τρίτης χώρας), καθορίζεται με άμεσο και σαφή τρόπο ποιο κράτος είναι αποκλειστικά και μόνο υπεύθυνο να εξετάσει την αίτηση ασύλου. Στη Σύνοψη του

Κανονισμού αναφέρονται και οι λόγοι δημιουργίας του, δηλαδή η προσπάθεια αποφυγής του φαινομένου του πρόσφυγα σε τροχιά, όπως και η αποφυγή υποβολής περισσότερων αιτήσεων ασύλου από τον ίδιο αιτούντα. Τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της αποκλειστικής ευθύνης του κράτους μέλους εφαρμόζονται με τη σειρά που παρατίθενται:

- αρχή της ενότητας των οικογενειών (ασυνόδευτοι ανήλικοι, άδεια παραμονής μέλους οικογενείας σε κράτος μέλος, άρθρα 7 & 8)
- έκδοση αδειών διαμονής ή θεωρήσεων από κράτος σε προγενέστερο χρόνο της αίτησης ασύλου (άρθρο 9)
- παράνομη είσοδος ή διαμονή σε κράτος μέλος από τρίτη χώρα. (άρθρο 10 παρ.1)
- ανάκληση της αίτησης ασύλου και υποβολή νέας σε άλλο κράτος
- αίτηση σε χώρο διέλευσης διεθνούς αερολιμένα
- απόρριψη αίτησης ασύλου, όταν ο αιτών ήδη βρίσκεται σε άλλο κράτος μέλος χωρίς άδεια.

Επιπλέον στην ίδια συνθήκη ορίζονται οι κανόνες περί αναδοχής. Αν κάποιο κράτος θεωρήσει ότι δεν είναι αυτό υπεύθυνο, παραπέμπει την αίτηση στο αρμόδιο κράτος. Αν δεν μπορεί να προσδιοριστεί ποιο κράτος είναι υπεύθυνο, ορίζεται αυτό στο οποίο υποβλήθηκε για πρώτη φορά το αίτημα για άσυλο. Στον Κανονισμό Δουβλίνο II τίθενται θέματα μεταφοράς των αιτούντων άσυλο μεταξύ των κρατών μελών και της διοικητικής τους συνεργασίας με την ανταλλαγή πληροφοριών και προσδιορίζεται η ανθρωπιστική ρήτρα(www.eur-lex.europa.gr).

Η αναδιατύπωση του Δουβλίνο II, (Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 604/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Ιουνίου 2013), ήταν αποτέλεσμα μακρών διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών για την οικοδόμηση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου. Ο Κανονισμός Δουβλίνο III προσβλέπει στην ενδυνάμωση του ΚΕΣΑ και στη βελτίωση του βαθμού προστασίας για τους αιτούντες, επιφέρει δε τις αλλαγές που απαιτούνται ώστε το νέο σύστημα να καταστεί άμεσο και αποτελεσματικό. Υπήρξαν μακρόχρονες διαβουλεύσεις μεταξύ των κρατών μέχρι να ψηφισθεί ο νέος Κανονισμός καθώς και έντονη προσπάθεια από την Επιτροπή να ανασταλούν οι μεταφορές αιτούντων σε χώρες που υφίστανται πίεση στο σύστημα

ασύλου τους. Τα νέα στοιχεία που εισήγαγε το Δουβλίνο III για το Άσυλο είναι μεταξύ άλλων (DG HOME, 2014):

- μηχανισμός έγκαιρης προειδοποίησης ετοιμότητας και διαχείρισης κρίσεων, όταν δημιουργούνται ισχυρές πιέσεις στο σύστημα ασύλου κράτους μέλους της Ένωσης
- επιπλέον προστασία των αιτούντων άσυλο, με κανόνες που αφορούν τις υποχρεωτικές προσωπικές συνεντεύξεις, τη δυνατότητα επανένωσης, την προστασία των ανηλίκων. Ειδικά για τους ασυνόδευτους ανήλικους διευρύνεται η έννοια της οικογένειας συμπεριλαμβάνοντας και συγγενείς εκτός των γονέων. Υπεύθυνο κράτος να εξετάσει την αίτηση του ανηλίκου είναι αυτό στο οποίο βρίσκεται νόμιμα μέλος της οικογένειας του και σε κάθε άλλη περίπτωση το κράτος που υπέβαλε αίτηση ο ανήλικος
- μείωση προθεσμίας ανάληψης ευθύνης από κράτος μέλος για αιτούντα άσυλο από τους τρεις στους δύο μήνες.
- αναστολή της μεταφοράς του αιτούντα άσυλο μέχρι την εκδίκαση της προσφυγής του κατά αποφάσεως μεταφοράς ευθύνης σε άλλο κράτος.
- υποχρεωτική δωρεάν νομική συνδρομή κατόπιν αιτήματος. επιστροφή του αιτούντα άσυλο στο αρχικό κράτος αν έγινε μεταφορά του από λάθος ή αν γίνει δεκτή η απόφαση προσφυγής του κατά της απόφασης μεταφοράς.
- υποχρεωτικός χαρακτήρας της εφαρμογής της ανθρωπιστικής ρήτρας και της οικογενειακής επανένωσης.
- σαφείς και αποκλειστικές προθεσμίες για το σύνολο της διαδικασίας Δουβλίνο.

Πηγή: www.eur-lex.europa.gr

2. Η μετανάστευση από το Πακιστάν στην Ελλάδα

μεταναστευτικές ροές από το Πακιστάν προς την Ελλάδα ξεκίνησαν τη δεκαετία του '70, υποβοηθούμενες από τη διακρατική συμφωνία για την προσωρινή απασχόληση Πακιστανών εργατών στα ναυπηγεία Σκαραμαγκά (Leghari, 2009), (Τριανταφυλλίδου & Μαρούκης, 2010). Ακολούθησε η εμπορική συμφωνία του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών Ελλάδας με το Πακιστάν για απασχόληση εξειδικευμένων Πακιστανών μεταναστών στην ελληνική υφαντουργία (Salvanou, et al., 2009). Οι μετακινήσεις αυτές ήταν νόμιμες και έγιναν με τη μορφή της «μετάκλησης⁸». Κατά τη δεκαετία του '80, έφτασε στην Ελλάδα ένα δεύτερο κύμα Πακιστανών, πιθανώς, κατά τον (Tonchev, 2007), λόγω της εγκαθίδρυσης της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς την εποχή εκείνη και της προσδοκίας των μεταναστών για εύκολη μετακίνηση εντός της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Την ίδια περίοδο, η Ελλάδα γίνεται σημείο διέλευσης για πολλούς Πακιστανούς, οι οποίοι εισέρχονται παράνομα στη χώρα αναζητώντας άλλους ευρωπαϊκούς προορισμούς. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 1981 ήταν καταγεγραμμένοι 1.829 Πακιστανοί στην Ελλάδα, εκ των οποίων οι 1.349 ήταν παράνομοι (Lazarescu & Broersma, 2010).

Κατά τη δεκαετία 1990 σημειώθηκε σταδιακή αύξηση του αριθμού των μεταναστών από το Πακιστάν, οι περισσότεροι εκ των οποίων εισήλθαν παράτυπα, είτε με τη χρήση τουριστικής θεώρησης ή θεώρησης σπουδών, και παρέμειναν στην Ελλάδα μετά τη λήξη των εγγράφων. Η απογραφή του 2011 έδειξε μεγάλη αύξηση των Πακιστανών στην Ελλάδα: 11.130 άτομα (Lazarescu & Broersma, 2010). Ο πραγματικός αριθμός των μεταναστών δεν είναι γνωστός, καθώς υπολογίζεται πως υπάρχει ένας ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός παράτυπων, οι οποίοι δεν υπολογίζονται επίσημα (Tonchev, 2007). Ο (Tonchev, 2007) ισχυρίζεται ότι το 2006 η πακιστανική κοινότητα αποτελούσε τη μεγαλύτερη ασιατική κοινότητα στην Ελλάδα με πληθυσμό περίπου 40.000 – 50.000 ατόμων, σε αντιδιαστολή προς τις επίσημες πηγές, οι οποίες αναφέρουν μόλις 15.478 άτομα. Η μεγάλη αυτή πακιστανική κοινότητα αποτέλεσε το κοινωνικό όχημα που

8 Η μετάκληση αφορά το σύστημα εποχικής εργασίας αλλοδαπών με τη μορφή της διμερούς συμφωνίας μεταξύ της χώρας προέλευσης και της χώρας προορισμού και πρόσκλησης των αλλοδαπών από τους φορείς της τελευταίας (Tonchev, 2007), (Maroukis, 2008)

διευκόλυνε και νέες μεταναστευτικές ροές από το Πακιστάν προς την Ελλάδα (Salvanou, et al., 2009).

2.1. Εσωτερική μετανάστευση

Το Πακιστάν είναι μια χώρα η οποία παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους ποικίλους φορείς που ασχολούνται με το φαινόμενο της μετανάστευσης, καθώς συνδυάζει όλα εκείνα τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν μια χώρα ως χώρα αποστολής και, παράλληλα, υποδοχής και διέλευσης μεταναστευτικών ομάδων. Μολονότι είναι γνωστή κυρίως ως χώρα εκροής μεταναστών (ιδιαίτερα προς την Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή), αποτελεί, από την ίδρυσή της (1947), και χώρα εισροής μεταναστών και υποδοχής προσφύγων, κυρίως από την Ινδία και το Αφγανιστάν. Επιπλέον, ξεχωρίζει ως κομβικό σημείο διέλευσης μεταναστών από τη Νοτιοανατολική Ασία, κυρίως από το Μπαγκλαντές προς την Ευρώπη. Χώρα της Νότιας Ασίας που βρέχεται από την Αραβική Θάλασσα, το Πακιστάν είναι μια γέφυρα που ενώνει την Κεντρική και Νοτιοανατολική Ασία με τη Μέση Ανατολή. Η γεωγραφική του θέση σε συνδυασμό με ορισμένες ιστορικές εξελίξεις και γεγονότα στο εσωτερικό του κράτους συνετέλεσαν σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση του μεταναστευτικού φαινομένου από και προς το Πακιστάν.

Το σημερινό Πακιστάν αποτελείται από τέσσερις επαρχίες- το Μπαλουχιστάν (Baluhistan), το Παντζάμπ (Punjab) και το Σιντ (Sidh), καθώς και τις Βόρειες Περιοχές (Northern Areas) που είναι ομοσπονδιακά ελεγχόμενα και το κρατίδιο του Αζάντ Τζαμού (Azad Jammu) & Κασμίρ (Kashmir) που συνορεύει με την Ινδία και θεωρείται αυτόνομο⁹ (Hasan, 2010), (Gazdar, 2005).

Ιστορικά, το Πακιστάν δημιουργήθηκε το 1947 με σκοπό να αποτελέσει το κράτος για τους Μουσουλμάνους της Ινδίας (Salvanou, et al., 2009). Την ίδρυση του κράτους ακολούθησαν δύο σημαντικές ανταλλαγές πληθυσμών. Η πρώτη περίπτωση αναφέρεται στην περίοδο 1947-1948 οπότε με την διχοτόμηση της Ινδίας και την πλήρη ανεξαρτησία του Πακιστάν, προέκυψε ένα αμφίπλευρο ρεύμα μεταναστών: περισσότερα από 7 εκατομμύρια Μουσουλμάνοι μετανάστευσαν από την Ινδία στο Πακιστάν και σχεδόν 6 εκατομμύρια Ινδουιστές και Σικχ μετακινήθηκαν από το Πακιστάν στην Ινδία (Arif, et al., 1997), (Moldenhawer, 2005), (Hasan, 2010). Η

9 Το Αζάντ Τζαμού και το Κασμίρ ήταν δύο πριγκιπάτα που με την διάσχιση της Ινδίας το 1947, πέρασαν σε καθεστώς αυτόνομης διακυβέρνησης κάτω από τον έλεγχο του Πακιστάν (Hasan 2010)

μετακίνηση των πληθυσμών είχε ως συνέπεια την εκδήλωση εντάσεων και συρράξεων στα σύνορα του Πακιστάν με την Ινδία (Παντζάμπ) (Werbner, 2005).

Το δεύτερο μεγάλο μεταναστευτικό κύμα στην ιστορία του Πακιστάν, μια άτυπη ανταλλαγή πληθυσμών, έγινε το 1971, έτος κατά το οποίο ανεξαρτητοποιήθηκε το Μπανγκλαντές (πρώην Ανατολικό Πακιστάν) από το Πακιστάν. Ο πληθυσμός των Μουσουλμάνων ινδικής καταγωγής προτίμησαν, με την απόσχιση του Ανατολικού Πακιστάν, να ανακτήσουν την πακιστανική υπηκοότητά τους και να μετακινηθούν στο Δυτικό Πακιστάν (σημερινή Ισλαμική Δημοκρατία του Πακιστάν) (Vihe, 2007).

Κατά συνέπεια, οι δύο αυτές μεταναστευτικές μετακινήσεις επέδρασαν καταλυτικά στη δημογραφική και την εθνοπολιτισμική εξέλιξη του Πακιστάν. Ειδικότερα, η ανταλλαγή πληθυσμών του 1947 είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία θρησκευτικών μειονοτήτων οι οποίες αναγκάστηκαν να μετακινηθούν μέσα από τα νέα σύνορα των δύο χωρών (Hasan, 2010, pp. 36-37). Οι Μουσουλμάνοι μετανάστες από την Ινδία ήταν οι «μουχάτζιρς», οι άνθρωποι δηλαδή που άφησαν το σπίτι τους και εγκαταστάθηκαν στις περιοχές Παντζάμπ και Σιντ, ενώ, αντίστοιχα, οι Ινδουιστές και οι Σικχ αυτών των περιοχών μετακινήθηκαν στην Ινδία (Gazdar, 2005). Υπάρχουν διάφορα άλματα ζητήματα, που προέκυψαν από τον Εμφύλιο του 1971 και δημιούργησαν τις μεταναστευτικές ροές που επακολούθησαν. Στο νεοϊδρυθέν κράτος του Μπανγκλαντές διέμενε η κοινότητα των Μπιχάρι (Biharis), οι κάτοικοι της περιοχής Μπιχάρ, που σήμερα είναι ομόσπονδο κράτος της Ινδίας, οι οποίοι θεωρούνταν Πακιστανοί, χωρίς όμως να έχουν ποτέ ζήσει ή να κατάγονται από το Δυτικό Πακιστάν. Την περίοδο όμως του εμφυλίου μεταξύ της Δυτικής και Ανατολικής επαρχίας, οι Μπιχάρι τάχθηκαν υπέρ του Πακιστανικού στρατού. Αυτό, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι μιλούν τη γλώσσα Ουρντού, τους κατέστησε ανεπιθύμητους στο ανεξάρτητο Μπανγκλαντές. Από την άλλη πλευρά, ήταν ανεπιθύμητοι και από το Πακιστάν, το οποίο φοβόταν την περαιτέρω αποσταθεροποίηση στο εσωτερικό του λόγω του μεγάλου αριθμού μεταναστών που είχε ήδη δεχθεί. Έτσι τη δεκαετία του 1990 προχώρησε σε αναγνώριση του δικαιώματος «επιστροφής» στη χώρα σε περίπου μισό εκατομμύριο μετανάστες, ενώ άλλοι 250-500.000 παρέμειναν σε προσφυγικούς καταυλισμούς στο Μπανγκλαντές (Vihe, 2007, p. 80).

Με τις πληθυσμιακές μετακινήσεις του 1971 άλλαξε η εθνοπολιτισμική σύσταση του πληθυσμού. Στον νέο εθνοπολιτισμικό χάρτη της χώρας, οι μεγάλες πόλεις των περιοχών του Παντζάμπ και του Σιντ υπήρξαν οι κύριοι μεταναστευτικοί προορισμοί των Μουσουλμάνων από την Ινδία (Hasan, 2010), (Moldenhawer, 2005). Ο προσφυγικός πληθυσμός από την Ινδία άγγιξε το 26% στην περιοχή του Παντζάμπ και 19% στην περιοχή του Σιντ και μόλις 2% στη Βόρειο-Δυτική Συνοριακή Επαρχία (Arif,

et al., 1997, p. 992). Η περιοχή του Παντζάμπ, κυρίως η πόλη Λαχόρη, αποτέλεσε σημαντικό αστικό κέντρο που συγκέντρωσε ένα μεγάλο μέρος του προσφυγικού πληθυσμού της Ινδίας αλλά και εσωτερικούς μετανάστες από τις αγροτικές περιοχές του Βόρειου και Βορειοδυτικού Πακιστάν (Gazdar, 2005, p. 8). Είναι η πρώτη μορφή εσωτερικής μετανάστευσης από τις αγροτικές περιοχές στα ανερχόμενα αστικά κέντρα του σύγχρονου Πακιστάν.

Ένα ακόμη σημαντικό αστικό κέντρο ήταν η πόλη του Καράτσι στην περιοχή του Σιντ, ο μισός πληθυσμός της οποίας, βάσει της απογραφής του 1951 αποτελούνταν από μουσουλμάνους πρόσφυγες (Gazdar, 2005, p. 153) Με τη μετακίνηση του μουσουλμανικού πληθυσμού από την Ινδία και την εσωτερική μετακίνηση του αγροτικού πληθυσμού στην περιοχή, ο αστικός πληθυσμός της περιοχής αυξήθηκε σημαντικά: από 11% το 1941, έφτασε το 29% το 1951 και 37% το 1961 (Arif, et al., 1997, p. 999). Το ίδιο ποσοστό 36% αστικού πληθυσμού έχει διατηρηθεί μέχρι τις μέρες μας (CIA World Factbook, 2010). Η εσωτερική μετακίνηση έγινε κυρίως από τις αγροτικές περιοχές της Βορειοδυτικής Συνοριακής Επαρχίας (Hasan, 2010, p. 37) καθώς και από άλλες συνοριακές περιοχές μεταξύ του Παντζάμπ και της Ινδίας (Gazdar, 2005, p. 8).

Αξίζει να σημειωθεί πως ο πληθυσμός που μετακινήθηκε από την Ινδία είχε ανώτερο βιοτικό επίπεδο και επαγγελματική εξειδίκευση από αυτό των γηγενών. Κατά τον (Arif, et al., 1997), είναι μία από τις ελάχιστες περιπτώσεις ιστορικά που ο προσφυγικός πληθυσμός έχει ανώτερο εκπαιδευτικό και επαγγελματικό επίπεδο από αυτό των γηγενών.

2.2. Το Πακιστάν ως χώρα διέλευσης μεταναστών

Η περίπτωση του Μπανγκλαντές παρουσιάζει ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον από πλευράς μετανάστευσης λόγω της ιστορικής σύνδεσής του με το Πακιστάν. Με την απόσχιση από την Ινδία το 1947, αποτέλεσε μέρος του νεοσυσταθέντος Πακιστάν που ήταν διαχωρισμένο σε Ανατολικό και Δυτικό Πακιστάν. Μετά την ανεξαρτησία του (1971), το Ανατολικό Πακιστάν μετονομάστηκε σε Μπανγκλαντές ενώ το Δυτικό Πακιστάν, Ισλαμική Δημοκρατία του Πακιστάν. Η ίδρυση του νέου κράτους και η δημογραφική εξέλιξη έφερε στο προσκήνιο ποικίλα προβλήματα: χιλιάδες Μουσουλμάνοι οι οποίοι ζούσαν στο πρώην Ανατολικό Πακιστάν επέλεξαν να παραμείνουν Πακιστανοί πολίτες, με την πλειονότητα αυτών να μετακινείται στο Καράτσι. Παράλληλα, οι Bengalis που ζούσαν στο Δυτικό Πακιστάν κατά τα χρόνια της ενοποίησης 1947-71 παρέμειναν εκεί. Ενώ τη δεκαετία του 1980 ένας μεγάλος αριθμός Μπανγκλαντεσιανών μετακινήθηκε παράνομα στο Πακιστάν, κυρίως στις

περιοχές γύρω από το Καράτσι σε αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης και οικονομικής αποκατάστασης (Gazdar, 2005, p. 157). Εκτιμάται πως περίπου 1 εκατομμύριο Μπανγκλαντεσιανών ζουν παράνομα στο Karachi (Mehdi, 2010, p. 9).

2.2.1. Οι λόγοι μετανάστευσης από το Μπανγκλαντές

Η μετανάστευση είναι για το Μπανγκλαντές σχεδόν αλληλένδετη με την μάχη για επιβίωση. Η χώρα είχε να αντιμετωπίσει τις πληθυσμιακές ανακατατάξεις μέχρι τη δεκαετία του '70, σε συνδυασμό με τους αργούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, τον υπερπληθυσμό και τις φυσικές καταστροφές που έπληξαν τα εδάφη της (Mehdi, 2010, p. 26).

Απόρροια αυτών των παραγόντων ήταν η δημιουργία μεταναστευτικών ροών προς αναζήτηση καλύτερων οικονομικών κι επαγγελματικών συνθηκών διαβίωσης προς το γειτονικό Πακιστάν. Η επιλογή έγινε χάρη στους ιστορικούς δεσμούς από τα χρόνια της ενοποίησης αλλά και λόγω του στρατηγικού σημείου του Πακιστάν που προσέφερε πρόσβαση στα πλούσια πετρελαιοπαραγωγά κράτη της Μέσης Ανατολής.

Επιπλέον, ένας μεγάλος αριθμός Μπανγκλαντεσιανών μεταναστριών μετακινήθηκε παράνομα ως απάντηση στη συστηματική ζήτηση φθηνού γυναικείου εργατικού δυναμικού στους τομείς υπηρεσιών, οικιακών εργασιών και πορνείας των μεγάλων πόλεων του Πακιστάν. Εκτιμάται ότι τα τελευταία δέκα χρόνια, περισσότερες από 200.000 γυναίκες από το Μπανγκλαντές πήγαν παράνομα στο Πακιστάν (Hasan, 2010, p. 38). Τη μετακίνησή τους διευκόλυνε το ευρύ κύκλωμα διακινητών που λειτουργούσε στα σύνορα Μπαγκλαντές - Ινδίας και Ινδίας - Πακιστάν (Mehdi, 2010, p. 33).

2.2.2. Παράτυπα Δίκτυα μετανάστευσης:

Καράτσι: κόμβος παράνομης διακίνησης

Η πόλη Karachi αποτελεί χωρίς αμφιβολία βασικό κόμβο παράνομης διακίνησης μεταναστών. Κατά τη δεκαετία '70-'80 λειτούργησε ως κεντρικό σημείο διακίνησης Μπανγκλαντεσιανών και Πακιστανών μεταναστών προς τα πλούσια ισλαμικά κράτη του Κόλπου (Mehdi, 2010, p. 20). Φιλοξενεί τη μεγαλύτερη και καλύτερα δικτυωμένη κοινότητα Μπανγκλαντεσιανών στο Πακιστάν, η οποία “διευκόλυνε” την άφιξη και τη διέλευση ομοεθνών σε συνεργασία με διάφορα άλλα κυκλώματα παράτυπης μετανάστευσης, Μπανγκλαντεσιανών, Πακιστανών και ξένων διακινητών (AENEAS, 2009, p. 43). Επρόκειτο για ιδιαίτερα μεγάλα κυκλώματα που είχαν τους «ανθρώπους τους» στα σύνορα Μπαγκλαντές-Ινδίας και Ινδίας-Πακιστάν, καθώς και σε διοικητικά

πόστα -υπεύθυνους για την έκδοση πλαστών εγγράφων. Η έρευνα που διεξήχθη από την ActionAid- Πακιστάν² αποκάλυψε ότι κάποιοι από τους Μπαγκλαντεσιανούς που μετανάστευσαν στο Πακιστάν στις αρχές της δεκαετίας του '70, αποτέλεσαν αργότερα τους κύριους διακινητές στις περιοχές Μπαγκλαντές-Ινδίας-Πακιστάν (Mehdi, 2010, p. 42).

Σημαντικός ήταν ο ρόλος των κοινωνικών δικτύων στη δημιουργία παράτυπων μεταναστευτικών δικτύων στην περίπτωση του Μπαγκλαντές. Συγκεκριμένα, οι Μπαγκλαντεσιανοί που ζούσαν στην περιοχή του Σιντ και κυρίως στην πόλη Karachi, αποτέλεσαν πόλο έλξης για τους μετανάστες από το Μπαγκλαντές που έφθασαν παράτυπα κατά το 1980-1990 με σκοπό να μείνουν προσωρινά στο Πακιστάν και στη συνέχεια να περάσουν στις χώρες του Κόλπου και, σε κάποιες περιπτώσεις, στην Ευρώπη (AENEAS, 2009, p. 47). Σε έρευνα που διεξήγαγε για τη μετανάστευση από το Μπαγκλαντές στις χώρες του Κόλπου, η (Shah, 1999), πέρα από τη νόμιμη ζήτηση εργατικού δυναμικού από τις αραβικές χώρες ή τη λειτουργία των κυκλωμάτων παράτυπης μετανάστευσης, εντόπισε τη σημασία των οικογενειακών-κοινωνικών δικτύων στο Πακιστάν -το 35% των ερωτηθέντων που είχαν φτάσει στις χώρες του Κόλπου το κατάφεραν χάρις στα δίκτυα που είχαν οι ίδιοι στο Πακιστάν.

Μετανάστευση προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής και του Κόλπου

Σύμφωνα με τις επίσημες πακιστανικές αρχές, οι Μπαγκλαντεσιανοί που βρίσκονται στο Πακιστάν δε μπορούν να περάσουν σε καθεστώς νομιμότητας /να αναγνωριστούν ως νόμιμοι ακόμα κι αν έχουν παραμείνει επί μακρόν στη χώρα ή κι αν ζούσαν προηγουμένως στο Δυτικό Πακιστάν ως Πακιστανοί πολίτες κατά τις δεκαετίες πριν το 1971 (Gazdar, 2005, p. 169). Βιώνοντας το καθεστώς παρατυπίας και τον πολιτικό και κοινωνικό αποκλεισμό ως συνέπεια, η κοινότητα των Μπαγκλαντεσιανών στο Karachi είναι ιδιαίτερα ευάλωτη, γεγονός που αυξάνει την επιθυμία για μετανάστευση στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Ευρώπης (κυρίως Αγγλία).

Δεύτερον, οι δύσκολες συνθήκες διαβίωσης της κοινότητας των Μπαγκλαντεσιανών στο Karachi έκαναν τη Μέση Ανατολή να φαντάζει ως ιδανικός προορισμός. Περίπου 200.000 Μπαγκλαντεσιανοί μετανάστες μένουν στις παράκτιες φτωχές περιοχές του Karachi³ και ασχολούνται με την αλιεία (Hasan, 2010, p. 38).

Έτσι, το Πακιστάν έπαψε να αποτελεί ελκυστικό προορισμό για παραμονή των μεταναστών από το Μπαγκλαντές και μετατράπηκε σε ένα «εύκολο πέρασμα προς τις χώρες-στόχο». Οι αραβικές χώρες έγιναν πόλος έλξης για εργάτες-μετανάστες. Υπάρχει έντονη ζήτηση α) για νεαρές γυναίκες, στις οικιακές εργασίες και την πορνεία

και β) για παιδιά, στην οικιακή εργασία, την πορνεία καθώς και στους αγώνες με καμήλες (αναβάτες) και γ) για άντρες, στους τομείς των μεταφορών και της κατασκευής (Mehdi, 2010, p. 17).

Με μια συνολική ματιά, η μετανάστευση προς τη Μέση Ανατολή και συγκεκριμένα τις χώρες του Κόλπου εν μέρει ήταν αποτέλεσμα της ίδιας της διάσπασης του Πακιστάν. Εκείνοι που διέμεναν στο Δυτικό Πακιστάν (το οποίο μετά την διάσπαση αποτελεί τη σημερινή Ισλαμική Δημοκρατία του Πακιστάν) αναζήτησαν καταφύγιο στις χώρες του Κόλπου και όταν, μετά το 1973, αυξήθηκε η ζήτηση για φθηνά εργατικά χέρια, μεσολάβησαν ώστε να μεταναστεύσουν οι δικοί τους άνθρωποι στις χώρες αυτές (AENEAS, 2009, p. 47).

2.3. Το Πακιστάν ως χώρα αποστολής μεταναστών στη Μ. Ανατολή και την Ευρώπη

Το Πακιστάν δημιούργησε σημαντικά μεταναστευτικά κύματα προς την Ευρώπη και τις χώρες της Μέσης Ανατολής. Η μελέτη των συγκεκριμένων μεταναστευτικών ροών αποκαλύπτει την ομοιότητα που χαρακτηρίζει τις διαφορετικές τάσεις και φάσεις μετανάστευσης προς τους δύο διαφορετικούς προορισμούς. Και στις δύο περιπτώσεις, η μετανάστευση ξεκίνησε νόμιμα και κατέληξε να γίνεται παράνομα.

2.3.1. Το Πακιστάν ως χώρα αποστολής μεταναστών στις χώρες του Κόλπου

Στην περίπτωση της μετανάστευσης προς τις χώρες της Μέσης Ανατολής, η μετακίνηση έγινε με τη στήριξη του κρατικού μηχανισμού. Η κυβερνητική πολιτική του Πακιστάν ενίσχυε¹⁰ σθεναρά τους νόμιμους εργασιακούς δεσμούς με τις πετρελαιοπαραγωγά πλούσιες χώρες. Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του '70, οι Πακιστανοί ανέλαβαν να καλύψουν τη ζήτηση για φθινό εργατικό δυναμικό, κυρίως ειδικευμένο, στον τομέα των κατασκευών, της παροχής υπηρεσιών και των συγκοινωνιών των χωρών του Κόλπου (Gazdar, 2005, p. 3). Οι ραγδαίοι ρυθμοί ανάπτυξης των αραβικών κρατών είχαν ως αποτέλεσμα και την αποστολή ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού, στους τομείς του εμπορίου και των δημοσίων έργων, από το 1975 κι έπειτα. Το 1981, ο πληθυσμός των Πακιστανών εργατών άγγιξε τα 2 εκατομμύρια περίπου (Vihe, 2007, p. 81). Χάρης στην ενθαρρυντική πολιτική του

10 Το γραφείο Bureau of Emigration and Overseas Employment είχε καταγράψει 3.131.776 Πακιστανούς που είχαν μετακινηθεί στις χώρες της Μέσης Ανατολής για εργασία (Vihe, 2007, p. 81).

Πακιστάν, καθώς και στην οικονομική εξασφάλιση των οικογενειών στο Πακιστάν μέσω των εμβασμάτων των μεταναστών, ο αριθμός αυτός σημείωσε ραγδαία αύξηση, αποτελώντας το 1/3 του συνολικού ξένου πληθυσμού μεταναστών στις χώρες του Κόλπου (Choucri, 1986, p. 254). Αξίζει να τονισθεί πως τα εμβάσματα αποτέλεσαν τον κύριο μοχλό οικονομικής ανάπτυξης για τις περιοχές αποστολής μεταναστών, κυρίως στην πόλη Gujarat της περιοχής Punjab και στις πόλεις Dir και Swat, βορειοδυτικών των συνόρων (Vihe, 2007, p. 82).

Κατά τη δεκαετία του '80, εφαρμόστηκαν πολιτικές περιορισμού στις θεωρήσεις και στη χορήγηση υπηκοότητας. Στον έλεγχο των μεταναστευτικών ροών, συνέβαλαν τα τριετή συμβόλαια απασχόλησης, καθώς επίσης η υποχρέωση για επιστροφή στη χώρα προέλευσης μετά τη λήξη των σχέσεων εργασίας. Μετά την ολοκλήρωση ορισμένων μεγάλων κατασκευαστικών και οικοδομικών έργων, πλεονάζοντας εργατικού δυναμικού, τόσο από ασιατικές όσο από αραβικές χώρες, δημιούργησε ένα σημαντικό πρόβλημα τόσο υπερπληθυσμού εργατικών χεριών όσο και ανταγωνιστικής απασχόλησης μεταξύ των μεταναστών από αραβικές και ασιατικές χώρες (Choucri, 1986, p. 254).

Ο πόλεμος του Κόλπου και η δεκαετία του '90 αναστάτωσε ακόμα περισσότερο τις οικονομίες των αραβικών κρατών που έπαψαν να δέχονται ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό (Arif, et al., 1997, p. 997). Το γεγονός αυτό οδήγησε τους Πακιστανούς μετανάστες να αναζητήσουν παράνομους τρόπους εισόδου και παραμονής στη χώρα, ειδικά μετά τη λήξη των συμβολαίων εργασίας (Gazdar, 2005, p. 13). Είναι η απαρχή της παράνομης μετανάστευσης που ενισχύθηκε χάριν στη ζήτηση για εποχική θρησκευτική μετανάστευση μουσουλμάνων Πακιστανών στη Σαουδική Αραβία την περίοδο των μεγάλων Ισλαμικών εορτών. Εκτιμάται ότι ένας μεγάλος αριθμός Πακιστανών παρέμεινε παράτυπα μετά τη λήξη των εποχικών θεωρήσεων καθώς και ορισμένοι αναζήτησαν νέους προορισμούς στην Ευρώπη (Vihe, 2007).

Συνολικά, η μετανάστευση από το Πακιστάν προς τις χώρες του Κόλπου συγκεντρώνει τα εξής χαρακτηριστικά:

- α) καλύπτει το ευρύ φάσμα δεξιοτήτων που έχουν ζήτηση στις χώρες αποστολής.
- β) είναι αποτέλεσμα οργανωμένων δομικά κρατικών πολιτικών και αντιπροσωπεύει τόσο ιδιωτικές πρωτοβουλίες όσο και συλλογικές πρωτοβουλίες αποβλέποντας στη δημιουργία μελλοντικών οικονομικών και εμπορικών σχέσεων με τις χώρες του Κόλπου. (Choucri, 1986, p. 260).

2.3.2. Το Πακιστάν ως χώρα αποστολής μεταναστών στην Ευρώπη

Η διεθνής βιβλιογραφία σχετικά με την εκροή μεταναστών από το Πακιστάν στις χώρες της Ευρώπης είναι ιδιαίτερα εκτενής. Το φαινόμενο της μετανάστευσης από το Πακιστάν κλιμακώνεται σε έναν αριθμό κύριων χρονικών φάσεων των μεταναστευτικών εκροών.

Η μετανάστευση προς την Ευρώπη είναι συνυφασμένη με τη δημιουργία του κράτους του Πακιστάν. Από τις αρχές του 1950, η πρώτη μεγάλη μεταναστευτική ομάδα Πακιστανών, κυρίως από τις περιοχές του Αζάντ Τζαμού (Azad Jammu), Κασμίρ (Kashmir) και του Βορείου Παντζάμπ μετακινήθηκαν για να καλύψουν τη ζήτηση σε εργατικό δυναμικό στο τομέα των κατασκευών του Ηνωμένου Βασιλείου (Vihe, 2007), (Gazdar, 2005). Με το πέρας του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου η ανασυγκρότηση της βρετανικής οικονομίας και κυρίως οι τομείς κατασκευών και ναυτιλιακών/ναυπηγικών καλύφθηκαν από νεαρούς άνδρες, ανειδίκευτους ή με χαμηλή ειδίκευση (Werbner, 2005, p. 475). Η περίοδος αυτή αποτελεί την πρώτη φάση νόμιμης μετανάστευσης προς την Ευρώπη της εν λόγω ομάδας που συνοδεύτηκε από μόνιμη εγκατάσταση εκεί μέχρι και τη δεκαετία του '80.

Η μετανάστευση συνεχίστηκε και τη δεκαετία του 1960, κατά την οποία οι Πακιστανοί μετανάστες μετακινήθηκαν προς την Αγγλία κι άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Πρόκειται για μια μορφή νόμιμης μετανάστευσης με πρωταγωνιστές τα μορφωμένα και καταρτισμένα μέλη¹¹ της μεσοαστικής τάξης του Πακιστάν, που απασχολήθηκαν στους τομείς της βιομηχανίας και των υπηρεσιών της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης (Αγγλία, Δυτική Γερμανία και Νορβηγία) (Vihe, 2007), (Werbner, 2005). Υπολογίζεται πως το 1961, 32.000 Πακιστανοί κατοικούσαν στην Αγγλία (Arif, et al., 1997, p. 995). Τη δεκαετία αυτή σημειώθηκε η πρώτη μετακίνηση καταρτισμένων, μεσοαστών, επαγγελματιών Πακιστανών στις Σκανδιναβικές χώρες (φαινόμενο brain drain). Η μετακίνηση έγινε κυρίως από πόλεις με μεγάλη μεταναστευτική παράδοση, όπως το Gujarat της περιοχής Παντζάμπ (Punjab) και το Μιρπούρ (Mirpur) του Κασμίρ (Kashmir). Εκτιμάται πως το 2010 ζούσαν 27.000 Πακιστανοί στη Νορβηγία, σχεδόν όλοι από το Gujarat (Hasan, 2010, p. 40).

11 Γίνεται λόγος για την πρώτη μορφή του Πακιστανικού brain drain στις Ευρωπαϊκές χώρες. Το καταρτισμένο εργατικό δυναμικό μετακινήθηκε τόσο για εργασία όσο και για σπουδές στις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Αυστραλία τη δεκαετία του 1960 και 1970 (AENEAS, 2009), (Arif, et al., 1997).

Το γενικά ομοιογενές μεταναστευτικό προφίλ οδήγησε αρχικά στην κοινωνικό-οικονομική και πολιτισμική ομοιογένεια μεταξύ των πακιστανικών κοινοτήτων στη Νορβηγία και τη Δανία. Στη συνέχεια, τη δεκαετία του '70 και '80 σημειώθηκε η εγκατάσταση των Πακιστανών στις Σκανδιναβικές χώρες που ακολουθήθηκε από τη σταδιακή μετακίνηση του γυναικείου πληθυσμού για λόγους οικογενειακής επανένωσης. Οι πακιστανικές κοινότητες των σκανδιναβικών χωρών επεδίωξαν την κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική ένταξή τους μέσω της εκμάθησης της γλώσσας, της απασχόλησης των γυναικών και της εκπαίδευσης των παιδιών (Moldenhawer, 2005, p. 8).

Ακολούθως, στις αρχές της δεκαετίας του '90 εμφανίστηκαν τα πρώτα κύματα παράτυπης μετακίνησης προς τις χώρες της Ε.Ε. Οι παράτυπες μεταναστευτικές ροές από το Πακιστάν προς τις χώρες αυτές, αφορούν στη πλειονότητα άνδρες που ανήκουν στα φτωχότερα στρώματα, και μετακινούνται προς την Ευρώπη με τη βοήθεια κυκλωμάτων λαθρεμπόρων. Ορισμένοι καταφέρνουν να αποκτήσουν κάποιο βαθμό νομιμοποίησης μέσω του συστήματος ασύλου των χωρών. Υπάρχουν και οι περιπτώσεις ημινόμιμης κατάστασης, κατά τις οποίες εισέρχονται οι μετανάστες νόμιμα στις χώρες, είτε ως φοιτητές ή ως τουρίστες, και διαμένουν μετά την λήξη των θεωρήσεών τους (AENEAS, 2009, p. 17). Δεν υπάρχει ακριβής αριθμός των παράνομων μεταναστών από το Πακιστάν στις ευρωπαϊκές χώρες (AENEAS, 2009, p. 119).

Συνολικά υπολογίζεται ότι περίπου 4 εκατομμύρια Πακιστανοί ζουν εκτός Πακιστάν, με τον μισό περίπου πληθυσμό να ζει στην Ευρώπη, και κυρίως στο Ηνωμένο Βασίλειο, αποτελώντας τη μεγαλύτερη πακιστανική κοινότητα διασποράς (Hasan, 2010), (Werbner, 2005). Σύμφωνα με τις διαθέσιμες έρευνες, η πλειονότητα των παράτυπων μεταναστών προέρχεται από την επαρχία Παντζάμπ (Punjab) και ακολουθούν οι περιοχές του Βόρειου Πακιστάν. Για τις περιοχές αυτές, τα μεταναστευτικά εμβάσματα είναι η κύρια πηγή οικονομικής ανάπτυξης, με την πόλη Gujrat να «ζει» κυριολεκτικά από αυτά (Hasan, 2010).

Η διαθέσιμη βιβλιογραφία παρουσιάζει τα διάφορα μοντέλα, πρώτα νόμιμης και στην πορεία παράνομης, μετανάστευσης από το Πακιστάν στις χώρες της Ευρώπης. Ανάμεσα σε αυτές είναι και η Ελλάδα, η περίπτωση της οποίας παρουσιάζει ιδιαίτερο επιστημονικό ενδιαφέρον καθώς έχει εξελιχθεί σήμερα σε βασικό κόμβο παράτυπης μετανάστευσης από το Πακιστάν στην ευρύτερη Ευρώπη.

3. Μετανάστευση από το Πακιστάν στην Ελλάδα

3.1. Ιστορική Αναδρομή

Η εισροή μεταναστών από το Πακιστάν στην Ελλάδα ξεκινά στη δεκαετία του '70, με την υπογραφή διακρατικής συμφωνίας για την προσωρινή απασχόληση Πακιστανών εργατών στα ναυπηγεία Σκαρμαγκά (Salvanou, et al., 2009), (Leghari, 2009) (Τριανταφυλλίδου & Μαρούκης, 2010). Ακολούθησε η εμπορική συμφωνία του Συνδέσμου Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών Ελλάδας με το Πακιστάν για απασχόληση εξειδικευμένων Πακιστανών μεταναστών στην ελληνική υφαντουργία (Salvanou, et al., 2009, p. 5). Κατά τη δεκαετία του '80, έφτασε στην Ελλάδα ένα δεύτερο κύμα Πακιστανών, πιθανώς, κατά τον (Tonchev, 2007), λόγω της εγκαθίδρυσης της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Αγοράς την εποχή εκείνη και της προσδοκίας των μεταναστών για εύκολη μετακίνηση εντός της τότε Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ). Την ίδια περίοδο, η Ελλάδα γίνεται σημείο διέλευσης για πολλούς Πακιστανούς, οι οποίοι εισέρχονται παράνομα στη χώρα αναζητώντας άλλους ευρωπαϊκούς προορισμούς. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 1981 ήταν καταγεγραμμένοι 1.829 Πακιστανοί στην Ελλάδα, εκ των οποίων οι 1.349 ήταν παράνομοι (Lazarescu & Broersma, 2010, p. 387).

Κατά τα επόμενα χρόνια, σημειώθηκε σταδιακή αύξηση (δεκαετία του 1990) του αριθμού των μεταναστών από το Πακιστάν, οι περισσότεροι εκ των οποίων εισήλθαν παράτυπα, είτε με τη χρήση τουριστικής θεώρησης ή θεώρησης σπουδών, και παρέμειναν στην Ελλάδα μετά τη λήξη των εγγράφων. Η απογραφή του 2011 έδειξε μεγάλη αύξηση των Πακιστανών στην Ελλάδα: 11.130 άτομα (Lazarescu & Broersma, 2010, p. 388). Ο πραγματικός αριθμός των μεταναστών δεν είναι γνωστός, καθώς υπολογίζεται πως υπάρχει ένας ιδιαίτερα μεγάλος αριθμός παράτυπων, οι οποίοι δεν υπολογίζονται επίσημα (Tonchev, 2007, p. 18). Ο (Tonchev, 2007) ισχυρίζεται ότι το 2006 η πακιστανική κοινότητα αποτελούσε τη μεγαλύτερη ασιατική κοινότητα στην Ελλάδα με πληθυσμό περίπου 40.000-50.000 ατόμων, σε αντιδιαστολή προς τις επίσημες πηγές, οι οποίες αναφέρουν μόλις 15.478 άτομα. Η μεγάλη αυτή πακιστανική κοινότητα αποτέλεσε το κοινωνικό όχημα που διευκόλυνε και νέες μεταναστευτικές ροές από το Πακιστάν προς την Ελλάδα (Salvanou, et al., 2009).

3.2. Η Ελλάδα ως χώρα προορισμού

Η επιλογή της Ελλάδας ως χώρα προορισμού από τους Πακιστανούς μετανάστες έχει επηρεαστεί από μια σειρά παραγόντων. Η γεωγραφική της θέση εξυπηρετεί την προοπτική της μετάβασης σε οικονομικά αναπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα διευκολύνει τη διέλευση των μεταναστευτικών ροών μέσα από την επικράτειά της προς τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε. (Tonchev, 2007, p. 27). Ένας επιπλέον λόγος για την προσέλκυση μεταναστών οφείλεται στην ελληνική νομοθεσία περί μετανάστευσης και ασύλου που ίσχυσε μέχρι και το 2005. Μέσω των προγραμμάτων νομιμοποίησης του 1998, 2001 και 2005 υπήρχε η δυνατότητα νομιμοποίησης των μεταναστών που διέμεναν παράτυπα στη χώρα, γεγονός που αξιοποίησε κατάλληλα η πακιστανική διασπορά μέσω των ποικίλων κοινωνικών της δικτύων, τόσο στην Ευρώπη όσο, ιδίως, στο Πακιστάν (Leghari, 2009, p. 6).

Οι μετανάστες οι οποίοι είχαν σκοπό να εγκατασταθούν στην Ελλάδα διέθεταν ήδη ένα ευρύ οικογενειακό και συγγενικό δίκτυο στη χώρα. Ο ρόλος του συγκεκριμένου δικτύου ήταν πολύπλευρος. Πρώτον, αποτελούσε βασική και αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης για τα τεκταινόμενα και ισχύοντα στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση. Δεύτερον, παρείχε στήριξη στους νέους μετανάστες που διέμεναν στην Ελλάδα. Τρίτον, αποτελούσε βασική πηγή οικονομικής ενίσχυσης στην πατρίδα (το Πακιστάν) με τα χρηματικά εμβάσματα σε συγγενείς. Και τέλος, ήταν ένα ηθικό και κοινωνικό κίνητρο για τους διστακτικούς μετανάστες οι οποίοι παροτρύνονταν έτσι να τολμήσουν το μεγάλο βήμα του εκπατρισμού παρακινημένοι από τους «αδελφούς» τους που αποτελούσαν πλέον μέλη της πακιστανικής κοινότητας.

Υπήρξαν και ορισμένες περιπτώσεις μεταναστών οι οποίοι χρησιμοποίησαν συνειδητά την Ελλάδα ως ενδιάμεσο σταθμό για κάποιον άλλο τελικό προορισμό μετανάστευσης. Εδώ ο ρόλος της κοινωνικής δικτύωσης ήταν καθοριστικός, καθώς διασφάλιζε την αξιόπιστη πληροφόρηση για τις συνθήκες ζωής και τα ισχύοντα σχετικά με τη μετανάστευση στις χώρες-προορισμούς των μεταναστών. Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο της Πακιστανικής Κοινότητας Ελλάδας, το μεγαλύτερο ποσοστό Πακιστανών μεταναστών ανήκει σε αυτή την κατηγορία.

Τέλος, υπάρχουν οι μετανάστες που δεν έχουν κοινωνική δικτύωση στην Ευρώπη και οι οποίοι αποσκοπούν στην εγκατάσταση σε οποιαδήποτε ευρωπαϊκή χώρα τους παρέχει δυνατότητα εργασίας (Παπαδοπούλου, 2004:9). Αυτό συνέβη και στην Ελλάδα, όπου βρήκαν κατάλληλες συνθήκες για εγκατάσταση οι μετανάστες, καθώς βρήκαν απασχόληση στον μεγαλύτερο οικονομικό τομέα της χώρας: την παράτυπη

οικονομική δραστηριότητα (Lazarescu & Broersma, 2010, p. 413). Παραμένοντας στην Ελλάδα, είχαν πλέον μεγαλύτερη και καλύτερη πρόσβαση σε αξιόπιστη ενημέρωση σχετικά με τις δυνατότητες προώθησης στην Ευρώπη, τόσο από τον κοινωνικό περίγυρο (φίλοι, συγγενείς, συντοπίτες από το Πακιστάν) όσο και από αυτά καθαυτά τα κυκλώματα των διακινητών.

Στην πραγματικότητα, η δικτύωση που ήδη υπήρχε και λειτούργησε για την επιλογή της χώρας προορισμού, σε συνδυασμό με τη δικτύωση που αποκτήθηκε στην πορεία συνέβαλε στην καλύτερη ενημέρωση και σε μεγάλο βαθμό στη λήψη της τελικής απόφασης. Με άλλα λόγια, ήταν τα κοινωνικά δίκτυα τα οποία επέδρασαν περισσότερο ενθαρρυντικά ή αποτρεπτικά ως προς τη διέλευση ή/και παραμονή στη χώρα, σε συνδυασμό πάντα με τον παράγοντα του διακινητή που επιδρά καταλυτικά στην υλοποίηση της διέλευσης από τη χώρα.

Κατά την τελευταία τριετία, πάντως, ορισμένοι νέοι παράγοντες επηρέασαν σημαντικά την παραδοσιακή επιλογή της Ελλάδας ως τελικό προορισμό των μεταναστών από το Πακιστάν. Η αλλαγή στο κοινωνικό γίνεσθαι, η έλλειψη προγραμμάτων νομιμοποίησης, και γενικότερα η οικονομική κρίση των τελευταίων ετών λειτουργούν πλέον αποτρεπτικά στην απόφαση του μετανάστη να μετακινηθεί στην Ελλάδα. Σημαντικό ρόλο έπαιξε επίσης η ενημέρωση των Πακιστανών στο Πακιστάν κατά τα δυο τελευταία έτη σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσης των μεταναστών στην Ελλάδα, από τα τηλεοπτικά και διαδικτυακά μέσα.

3.3. Η παράτυπη μετανάστευση των Πακιστανών στην Ελλάδα

Η μετακίνηση των Πακιστανών προς την Ελλάδα ακολούθησε διάφορους τρόπους, όπως φανερώνει η ελληνική και η διεθνής βιβλιογραφία. Το μεταναστευτικό ταξίδι έχει συνήθως την εξής πορεία: Από το Πακιστάν προς το Ιράν, με σταθμό την πόλη Quetta του Μπελουτιστάν και από εκεί, μέσω Τουρκίας, στην Ελλάδα. Η διέλευση στα ελληνο-τουρκικά σύνορα γίνεται είτε μέσω ξηράς -στην περιοχή του Έβρου από την επαρχία Ανδριανούπολης (Edirne) της Ευρωπαϊκής Τουρκίας είτε από τα παράλια της Σμύρνης προς τα ελληνικά νησιά (Μυτιλήνη, Σάμο, Χίο) (Içduygu, 2004). Η επιλογή της διέλευσης μέσω χερσαίων ή θαλάσσιων συνόρων προς την Ελλάδα ποικίλει ανάλογα με τις συνθήκες της μετακίνησης, για παράδειγμα, από την παρουσία του στρατού ή της συνοριοφυλακής στην περιοχή, την παρουσία του λιμενικού, το κόστος της μετακίνησης, κτλ (Antonopoulos & Winterdyk, 2006, p. 452).

Κατά τους (Antonopoulos & Winterdyk, 2006), το κόστος της διαδρομής εξαρτάται από διάφορους παράγοντες όπως: την απόσταση, το μέσο μεταφοράς, την παροχή εγγράφων ή όχι (διαβατήριο/τουριστική βίζα), την εμπλοκή πολλών/λίγων διακινητών και τον βαθμό ελέγχου των συνόρων μιας περιοχής. Στην περίπτωση των Πακιστανών, τουλάχιστον το μισό μέρος της συμφωνημένης αμοιβής καταβάλλεται πριν το ταξίδι. Το ποσό εξοφλείται με την επιτυχή έκβαση της αποστολής, από ενδιάμεσους φορείς, στο Πακιστάν ή στην Ελλάδα, συγγενείς ή φίλους του μετανάστη. Αξίζει να σημειωθεί ότι το κόστος της διαδρομής σημειώνει ραγδαία μείωση, από 8.000 ευρώ που ήταν παλαιότερα στα 3.500 ευρώ το 2011 και μόλις 2.000 ευρώ το 2012 (Triandafyllidou & Maroukis, 2012). Σαφώς η μείωση του κόστους είναι συνέπεια της μείωσης της ζήτησης, γεγονός που αξιόπιστα διαρρέει ως ενημέρωση από τα κοινωνικά δίκτυα των Πακιστανών που ζουν στην Ελλάδα. Επιπλέον, η τιμή των 2.000 ευρώ αφορά σε μετακίνηση που γίνεται με τα πόδια.

Ωστόσο, μέχρι και το 2010 ένας μικρός αριθμός Πακιστανών έφταναν στην Τουρκία με αεροπλάνο και τουριστική βίζα και έπειτα από λίγες εβδομάδες στην Ελλάδα. Βάσει της βιβλιογραφίας, μέχρι και το 2005 η διαδρομή γινόταν κυρίως οδικώς, με φορτηγά και με αυτοκίνητα ιδιωτικής χρήσης (Kanellopoulos, et al., 2006, p. 31). Τα τελευταία χρόνια, βάσει έκθεσης της FRONTEX (2012) σημειώθηκε αύξηση της διακίνησης μεταναστών με ιστιοπλοϊκά σκάφη, κυρίως στην παράνομη διακίνηση από την Ελλάδα στην Ιταλία. Όπως σημειώνει ο (Koser, 2008), ο αριθμός των μεταφορικών μέσων που χρησιμοποιούνται στη διαδρομή είναι συνάρτηση του ποσού που καταβάλλεται στους διακινητές.

Για την οργάνωση και τη διεξαγωγή του ταξιδιού είναι υπεύθυνη μια μεγάλη ομάδα διακινητών που συχνά αποτελείται, ανάμεσα σε άλλους, από τους «αρχηγούς» και «τοπικούς» διακινητές ή οδηγούς. Όσο μεγαλύτερο είναι το ταξίδι, τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των εμπλεκόμενων προσώπων διαφορετικών εθνικοτήτων (Kanellopoulos, et al., 2006, p. 28). Η μετακίνηση βασίζεται κυρίως στη συνεργασία πολλών ανεξάρτητων φορέων ή αλλιώς στην “αλυσιδωτή συνεργασία διακινητή με διακινητή” (İçduygu & Toktas, 2002) που φυσικά εγκυμονεί κινδύνους όσον αφορά στη συνεργασία μέχρι τέλους της ομάδας των διακινητών, τις πιθανότητες θανάτου ή και απαγωγής από τις ίδιες ή άλλες ομάδες διακινητών στους ενδιάμεσους σταθμούς

του ταξιδιού¹². Βάσει στατιστικών στοιχείων, 726 διακινητές συνελήφθησαν από τις λιμενικές αρχές κατά το 2012.

Στην ομάδα των διακινητών σημαντικό ρόλο παίζουν και αυτοί που τροφοδοτούν το κύκλωμα με πλαστά έγγραφα. Συνήθως είναι δημόσιοι υπάλληλοι που εργάζονται σε ελληνικούς φορείς/τοπικές αρχές/προξενεία ή ακόμη και μέλη της ελληνικής αστυνομίας ή του λιμενικού σώματος που κάνουν «τα στραβά μάτια» (Antonopoulos & Winterdyk, 2006, p. 451).

Τα τελευταία χρόνια κυρίως λόγω της οικονομικής κρίσης που βιώνει η Ελλάδα, τα κυκλώματα διακινητών επιδιώκουν την επέκταση της παράτυπης μετανάστευσης των Πακιστανών από την Ελλάδα προς την Ευρώπη ως αντιστάθμισμα στη μείωση των μετακινήσεων των Πακιστανών προς την Ελλάδα (Triandafyllidou & Maroukis, 2012, p. 130).

3.4. Δημογραφικά χαρακτηριστικά των Πακιστανών

Ένα κοινό γνώρισμα των μεταναστών από το Πακιστάν είναι η σχεδόν αποκλειστική ανδρική παρουσία. Το 2009 σε πληθυσμό 7.035 νόμιμων Πακιστανών στην Ελλάδα, μόλις οι 432 ήταν γυναίκες (Salvanou, et al., 2009, p. 6). Το γεγονός αυτό εξηγείται καθώς η μετανάστευση των ανδρών είναι μέρος της κουλτούρας της χώρας σε συνδυασμό με τις ελληνικές κρατικές πολιτικές που εμποδίζουν την οικογενειακή επανένωση και συντελούν στη δημιουργία πολυγαμικών σχέσεων σε Ελλάδα και Πακιστάν (Salvanou, et al., 2009).

Η πλειονότητα του πληθυσμού αφορά ανθρώπους με χαμηλή μόρφωση, μουσουλμάνους στο θρήσκευμα, από αγροτικές επαρχίες που χρησιμοποιούν κυρίως την κοινωνική δικτύωση για την εύρεση κατοικίας κι εργασίας (Leghari, 2009). Το ποσοστό αναλφαβητισμού στους Πακιστανούς (13,8%) ξεπερνά τον μέσο όρο όλων των μεταναστών (9,2%), ενώ η πλειοψηφία εντοπίζεται σε εκείνους που έχουν παρακολουθήσει δημοτικό σχολείο – 30,6% (Tonchev, 2007, p. 21). Το γεγονός αυτό πιθανώς να επηρεάζει την εκμάθηση ελληνικών που δυσκολεύει τις προοπτικές για εύρεση εργασίας και κοινωνικής ένταξης στην ελληνική κοινωνία (Fokas, 2012, p. 7).

12 Για παράδειγμα, η αναφορά στην εφημερίδα Καθημερινή το 2008 για τους αλλοδαπούς πακιστανικής καταγωγής που κρατούνταν όμηροι μέχρι να πληρώσουν οι ίδιοι ή οι οικογένειες τους το ποσό που ζητούσαν οι απαγωγείς για να εξασφαλίσουν τα έξοδα της μετακίνησης. Τίτλος άρθρου «Even five minors were prisoners of smugglers' circuit» (Maroukis, 2008).

Τέλος, οι περισσότεροι Πακιστανοί (περί το 80%) που βρίσκονται στην Ελλάδα είναι από το βόρειο Punjab και ειδικότερα από το Gujrat. Η εν λόγω περιοχή έχει αναπτύξει ιδιαίτερη παράδοση στην μετανάστευση προς την Ευρώπη μετά την δεκαετία του 1960 (Leghari, 2009, p. 4).

3.5. Καθεστώς παραμονής Πακιστανών στην Ελλάδα

Η πακιστανική κοινότητα στην Ελλάδα περιλαμβάνει υψηλό αριθμό νόμιμων όσο και παράνομων μεταναστών. Νόμιμοι Πακιστανοί μετανάστες είναι όσοι ήρθαν στη χώρα τη δεκαετία του 1970 με τη μορφή της μετάκλησης για εργασία στους τομείς της ναυπηγικής και της υφαντουργίας. Επιπλέον, όσοι ήρθαν για λόγους οικογενειακής επανένωσης, κυρίως γυναίκες και παιδιά, βάσει του Ν. 3386/2005, που επιτρέπει την αίτηση για οικογενειακή επανένωση μετά από δύο έτη νόμιμης παραμονής του μετανάστη στη χώρα (Maroukis, 2008, p. 10). Οι προϋποθέσεις για την οικογενειακή επανένωση γίνονται ολοένα και πιο δύσκολες λόγω των οικονομικών και διοικητικών απαιτήσεων, κατά τα λεγόμενα των εκπροσώπων των πακιστανικών φορέων. Επιπλέον, η είσοδος στη χώρα με τουριστικές θεωρήσεις ή θεωρήσεις σπουδών δίνει στους μετανάστες τη δυνατότητα μιας περιορισμένου χρόνου νόμιμης παραμονής.

Σε γενικές γραμμές, οι Πακιστανοί που βρίσκονται στην Ελλάδα, αν και εισήλθαν παράνομα, είχαν τη δυνατότητα της νομιμοποίησης μέχρι το 2005. Τα τρία προγράμματα νομιμοποίησης του 1998, 2001 και 2005, δημιουργήθηκαν με απώτερο στόχο τη μείωση του αριθμού των παράνομων μεταναστών. Ας σημειωθεί ότι «παράνομοι» μετανάστες είναι τόσο εκείνοι που εισήλθαν παράτυπα στη χώρα όσο και όλοι οι άλλοι που παρέμειναν μετά τη λήξη των νόμιμων εγγράφων. Η νομιμοποίηση αντιμετώπισε εξαιρετικές δυσκολίες. Η πλειονότητα των μεταναστών ήταν εποχικοί εργάτες, με αποτέλεσμα να μη μπορούν να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Υπήρχαν και ορισμένοι ακόμη οι οποίοι δεν απέβλεπαν καν στη νομιμοποίηση, καθώς στόχευαν σε άλλους προορισμούς (Lazarescu & Broersma, 2010, p. 402).

Η νομιμοποίηση όμως δεν εξασφαλίζεται μακροπρόθεσμα μέσω των προγραμμάτων καθώς περνούν πάλι σε καθεστώς παρατυπίας όταν αδυνατούν να ανανεώσουν τις άδειες παραμονής τους. Συγκεκριμένα, υπάρχει ο κίνδυνος απονομιμοποίησης των αλλοδαπών που έπειτα από μακροχρόνια παραμονή στη χώρα, είτε έρχονται αντιμέτωποι με διοικητικές δυσκολίες κατά το στάδιο της αίτησης αδειών παραμονής, είτε δεν μπορούν να αποδείξουν τον απαιτούμενο αριθμό ενσήμων, είτε είναι άνεργοι, κ.α.. Τα τελευταία κοστίζουν ακριβά και οι εποχικοί τομείς εργασίας, όπου συνήθως

απασχολούνται οι Πακιστανοί, δεν τους τα προμηθεύουν (Maroukis, 2008), (Lazarescu & Broersma, 2010).

Μόνο μετά από δέκα συνεχή έτη νόμιμης παραμονής μπορεί κάποιος να υποβάλει αίτηση για την άδεια του «επί μακρόν διαμένοντος». Η επικοινωνία μας με τους πακιστανικούς φορείς έδειξε πως τα τελευταία χρόνια οι Πακιστανοί που μετακινούνται στην Ευρώπη, κατέχουν μεν αυτή την κάρτα χωρίς αντίκρισμα όμως καθώς δεν τους εξασφαλίζει νόμιμη εργασία στις εκεί χώρες.

Τέλος, η αίτηση ασύλου είναι μια εναλλακτική δυνατότητα για την απόκτηση νόμιμης παραμονής των Πακιστανών μεταναστών. Αποτελεί τακτική των Πακιστανών για να «αγοράσουν χρόνο» χωρίς να είναι πάντοτε αποτελεσματική, καθώς, τις περισσότερες φορές, οι Πακιστανοί απορρίπτονται ως «οικονομικοί μετανάστες» (Salvanou, et al., 2009), (Lazarescu & Broersma, 2010). Τα στοιχεία της αστυνομίας φανερώνουν πως έχουν γίνει 36.600 αιτήσεις ασύλου από Πακιστανούς την περίοδο 2006-2012. Ενδεικτικά, οι αιτήσεις ασύλου το 2011 ήταν 9.311. Από αυτές, το 24,80% υποβλήθηκαν από Πακιστανούς (Υπατη Αρμοστεία 2012:4). Έχει ενδιαφέρον να δει κανείς γιατί κάποιοι παράνομοι μετανάστες αποφασίζουν να κάνουν αίτηση ασύλου και κάποιοι παραμένουν χωρίς χαρτιά (Papadopoulou, 2004).

Είναι εμφανείς οι θεσμικές και διοικητικές δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι Πακιστανοί μετανάστες στην προσπάθειά τους να νομιμοποιηθούν στη χώρα. Προσωρινή διέξοδο στη γραφειοκρατία και την ανελαστικότητα των κρατικών πολιτικών προσφέρουν τακτικές όπως η πλαστογράφηση των αναγκαίων εγγράφων. Τα στατιστικά στοιχεία της ελληνικής αστυνομίας για το 2012 έδειξαν πως 19 συλληφθέντες πακιστανικής καταγωγής συνδέονταν με την οργάνωση και λειτουργία πλήρως εξοπλισμένων εργαστηρίων για την παραγωγή πλαστών διαβατηρίων, δελτίων ασύλου και αδειών παραμονής.

Αποτέλεσμα της κρατικής πολιτικής για τον έλεγχο της παράτυπης μετανάστευσης ήταν και η εγκαθίδρυση ενός νέου προγράμματος συλλήψεων «σκούπα», με την ονομασία «ΞΕΝΙΟΣ ΔΙΑΣ», στην περιοχή της Αττικής. Η επιχείρηση βασίστηκε στη λογική της προστασίας της δημόσιας υγείας από τους αλλοδαπούς στο κέντρο της Αθήνας που θεωρείται ότι μεταφέρουν τις ασθένειες από τις χώρες καταγωγής τους (Human Rights Watch, 2013). Στο πλαίσιο εφαρμογής του, αναφέρθηκαν 349 συλλήψεις Πακιστανών από τον Αύγουστο 2012 έως σήμερα.

Τη σύλληψη ακολουθεί η μεταφορά στα κέντρα κράτησης που εφαρμόζεται για τους συλληφθέντες, τόσο μετανάστες όσο και αιτούντες άσυλο¹³. Πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα οι παράνομα εισερχόμενοι μετανάστες υποβάλλονται σε διοικητική κράτηση, καθώς δε συμμορφώνονται με τους νόμους για τη μετανάστευση. Επίσης, ο αιτών άσυλο μπορεί να κρατηθεί εν αναμονή της απόφασης για χορήγηση του καθεστώτος του πρόσφυγα, κατά την είσοδό του σε μία χώρα ή μέχρι να απελαθεί. Η κράτηση μπορεί να έχει διάρκεια μέχρι και 10 μήνες, μέχρι να εκδοθεί η απόφαση εκτέλεσης της απέλασης για τον αλλοδαπό. Στην περίπτωση των αιτούντων άσυλο δεν βγαίνει απόφαση απέλασης μέχρι να εξεταστεί το αίτημα και να εκδοθεί η εκτελεστική απόφαση.

Ασφαλώς επιβαρύνεται το κράτος με τη διαχείριση όλου αυτού του πληθυσμού στα διάφορα κέντρα κράτησης, δημιουργείται ένα τεράστιο πρόβλημα άχθους, ουσιαστικά στερώντας το πιο βασικό ανθρώπινο δικαίωμα, την ελευθερία, και δημιουργούνται τεράστια ζητήματα στους ανθρώπους που έχουν να αντιμετωπίσουν την προβληματικότητα των συνθηκών κράτησης, στερούμενοι πολλές φορές τροφή, νερό, ελεύθερο χώρο και τις απαραίτητες συνθήκες υγιεινής και περίθαλψης. Η Ελλάδα έχει κατηγορηθεί πολλάκις για τις απαράδεκτες συνθήκες κράτησης των αλλοδαπών. Ουσιαστικά το πρόβλημα της χώρας είναι το εξής: οι αλλοδαποί μένουν εγκλωβισμένοι, δεν μπορούν να γυρίσουν πίσω στο Πακιστάν, δεν μπορούν να προχωρήσουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και έτσι βρίσκονται εδώ με ένα υπηρεσιακό σημείωμα αναχώρησης, καταφεύγουν στην παρανομία, συλλαμβάνονται εκ νέου, ξαναπερνάνε από κέντρα κράτησης και δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος, ο φαύλος κύκλος της παράτυπης μετανάστευσης.

13 Από το συνδυασμό των άρθρων 6 παρ. 4 του Συντάγματος και 287 παρ. 2 Κ.Π.Δ. η προσωρινή κράτηση δε μπορεί να υπερβαίνει το ένα έτος για το ίδιο έγκλημα. Κατ' εξαίρεση υπάρχει η δυνατότητα παράτασης του ανώτατου ορίου για έξη ακόμα μήνες σε εντελώς εξαιρετικές περιστάσεις, με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμα. Επομένως ο συνολικός χρόνος κράτησης για το ίδιο έγκλημα δεν μπορεί να υπερβαίνει τους 18 μήνες.

4. Συνθήκες Διαμονής στην Ελλάδα: Κύρια ζητήματα στα χρόνια της οικονομικής κρίσης

4.1. Εργασία/Επιχειρηματικότητα

Οι τομείς απασχόλησης των Πακιστανών στην Ελλάδα έχουν αλλάξει με την πάροδο των ετών. Αρχικά, κατά τα πρώτα χρόνια παρουσίας τους στην Ελλάδα στα τέλη της δεκαετίας του 1970, και λόγω των κοινωνικό-οικονομικών τους χαρακτηριστικών, απασχολήθηκαν κυρίως στους τομείς της γεωργίας και της υφαντουργίας. Ακόμη κατάφεραν να καλύψουν την ανάγκη της χώρας για αμμοβολιστές στον τομέα της ναυπηγικής (UNHCR, 2012). Με τη ραγδαία αύξηση του αριθμού των Πακιστανών κατά τις δεκαετίες του 1980 και 1990 και τη συγκέντρωσή τους σε συγκεκριμένες περιοχές της πρωτεύουσας, διάφορα καταστήματα ξεκίνησαν να λειτουργούν για να καλύψουν τις ανάγκες της πακιστανικής κοινότητας, τα καταστήματα αυτά αφορούσαν κυρίως εστιατόρια και μίνι μάρκετς με ασιατικά προϊόντα, βίντεο clubs και κέντρα τηλεπικοινωνιών (call centers) για την ευκολότερη επικοινωνία με τη χώρα καταγωγής καθώς και καταστήματα αποστολής χρημάτων για τη διευκόλυνση αποστολής εμβασμάτων στο οικογενειακό και συγγενικό περιβάλλον στο Πακιστάν.

Παράλληλα, ένα σημαντικό ποσοστό του πακιστανικού πληθυσμού στην Αθήνα απασχολήθηκε στους τομείς της μεταποίησης, των κατασκευών και των υπηρεσιών, όπως συνεργεία αυτοκινήτων και πρατήρια βενζίνης (Salvanou, et al., 2009, p. 6). Μία μεγάλη ομάδα Πακιστανών δραστηριοποιήθηκαν και σε περιοχές εκτός της Αττικής, κυρίως σε βιοτεχνίες και αγροκτήματα στον Μαραθώνα της Αττικής, την Βοιωτία, την Εύβοια και άλλους νομούς (Tonchev, 2007, p. 18). Επιπλέον, οι νεοαφιχθέντες Πακιστανοί που στην πλειονότητα βρίσκονται παράνομα στη χώρα, εργάζονται κυρίως στα φανάρια, και ως πωλητές σε κεντρικούς δρόμους της Αθήνας (Salvanou, et al., 2009, p. 6). Σε γενικές γραμμές, οι Πακιστανοί απασχολούνται νόμιμα ή παράνομα με λίγη ή καθόλου ειδίκευση σε τομείς για τους οποίους οι Έλληνες δεν εκδηλώνουν πια ενδιαφέρον. Οι συνθήκες απασχόλησης χαρακτηρίζονται από πολύωρη εργασία, με χαμηλά ημερομίσθια ακόμα και κοινωνική ή φυσική απομόνωση (Leghari, 2009, p. 6).

Η οικονομική κρίση των τελευταίων τριών ετών στην Ελλάδα επηρέασε αρνητικά τις ευκαιρίες των Πακιστανών για απασχόληση. Παρουσιάστηκε σημαντική μείωση του ποσοστού αυτών που καταφέρνουν να ασχολούνται για συχνά ή μεγάλα διαστήματα.

Η έλλειψη συνεχούς εργασίας είναι ένας από τους βασικούς λόγους που οδηγεί στην έξοδο των Πακιστανών από τη χώρα. Η εργασία τους παραμένει σε μεγάλο βαθμό χαμηλού κύρους και χωρίς ασφάλιση καθώς οι νόμιμοι μετανάστες, ειδικά στην περίοδο της οικονομικής κρίσης των τελευταίων ετών, θεωρούνται «ακριβότεροι» και λιγότερο «επιθυμητοί», μιας κι οι εργοδότες τους σε πολλές περιπτώσεις είναι απρόθυμοι να καταβάλουν τις προβλεπόμενες ασφαλιστικές εισφορές υπέρ των υπαλλήλων τους (Lazarescu & Broersma, 2010), (Tonchev, 2007). Παράλληλα, υπάρχει κι έναν ποσοστό νόμιμων μεταναστών που διατηρούν με πολλή προσπάθεια τα μακαάλικα και εστιατόρια που έχουν στο κέντρο της Αθήνας καθώς και τα διάφορα call centers σε περιοχές του Πειραιά (Lazarescu & Broersma, 2010, p. 399).

4.2. Οικογενειακή Επανένωση

Ένα αρκετά υψηλό ποσοστό έγγαμων Πακιστανών βρίσκεται στην Ελλάδα χωρίς την σύζυγο και συγκεκριμένα το 78% των έγγαμων Πακιστανών. Η συντριπτική πλειονότητα όσων έχουν οικογένεια στην πατρίδα τους επιθυμούν την οικογενειακή συνένωση, αλλά έρχονται αντιμέτωποι με μία φοβερή χρονοβόρα και ακριβή διαδικασία-όπως έχει προαναφερθεί-. Οι περιπτώσεις οικογενειακής συνένωσης στους Πακιστανούς δεν ξεπερνούν το πενήντο 2% (Tonchev, 2007, p. 18).

Ο μετανάστης έρχεται αντιμέτωπος με μια διαδικασία που προβλέπει την υποβολή αίτησης του μετανάστη στον οικείο Δήμο, την έγκριση της αίτησης από την αντίστοιχη Περιφέρεια, στη συνέχεια εξακρίβωση από τη Διεύθυνση Αλλοδαπών και τέλος το αίτημα να φτάνει στο υπουργείο εξωτερικών από όπου και προωθείται στην ελληνική πρεσβεία του Πακιστάν. Η διαδικασία αυτή συνάδει με το νομοθετικό πλαίσιο για την οικογενειακή επανένωση που προβλέπεται από τις ελληνικές αρχές, (ΠΔ 131/2006, αρ. 6)¹⁴. Οι ελληνικές αρχές όμως δεν είναι ο τελικός σταθμός. Ακολουθεί η εξακρίβωση των στοιχείων και των οικογενειακών δεσμών του αιτούντος την οικογενειακή συνένωση, από την πακιστανική αστυνομία και τους νομικούς συμβούλους που συνεργάζονται με την ελληνική πρεσβεία εκεί. Αντίστοιχα, η απάντηση, θετική ή αρνητική, ακολουθεί την ίδια πορεία δημιουργώντας συνθήκες μακρόχρονης αναμονής

Αξίζει να σημειωθεί πως τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει δημοσιογραφικές έρευνες που εξετάζουν τη διαδικασία της οικογενειακής επανένωσης μεταξύ Ελλάδος και Πακιστάν

14 Προεδρικό Διάταγμα Υπ' Αριθ. 131/2006 (ΦΕΚ 143 Α') που αφορά στην «Εναρμόνιση της ελληνικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2003/86/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα οικογενειακής επανένωσης». Οι προϋποθέσεις και τα δικαιολογητικά που απαιτούνται για την αίτηση οικογενειακής επανένωσης αναφέρονται στα άρθρα 4 και 5 του προεδρικού διατάγματος,

κι αναζητούν λόγους για την καθυστέρηση και την αναποτελεσματικότητα της γραφειοκρατίας (Maroukis, 2008).

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός πως τα τελευταία δύο χρόνια η μοναδική μορφή νόμιμης εισόδου στη χώρα που επιδιώκουν οι Πακιστανοί, είναι αυτή της οικογενειακής επανένωσης. Η κρατική πολιτική δεν συγκλίνει προς αυτή την κατεύθυνση. Κατά τον (Maroukis, 2008) στόχος είναι ο περιορισμός των μεταναστευτικών ροών καθώς επιβαρύνουν την χώρα οικονομικά σε μια περίοδο κρίσης.

4.3. Ρατσιστικές Επιθέσεις

Όξυνση παρουσιάζει το φαινόμενο του ρατσισμού τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Πολίτες τρίτων χωρών, μεταξύ των οποίων οι αιτούντες άσυλο, οι πρόσφυγες και οι παράτυποι μετανάστες, γίνονται όλο και περισσότερο στόχος επιθέσεων με φυλετικά κίνητρα, τις οποίες διαπράττουν κυρίως μέλη ακροδεξιών ομάδων που έχουν ως ιδεολογικό έμβλημα την αρχή ότι «η πλειονότητα έχει προτεραιότητα», εννοώντας φυσικά μια «ελληνική» πλειονότητα που έχει κοινή ιστορία, γλώσσα, θρησκεία και εθνική συνείδηση – πάνω στην αρχή αυτή στηρίζονται οι διακρίσεις κατά των μειονοτήτων και εν γένει των αλλοδαπών και δημιουργούνται ρατσιστικά στερεότυπα και τάσεις ξеноφοβίας (Pavlou, 2007, p. 18). Για τους μουσουλμάνους μετανάστες πακιστανικής καταγωγής, η έλλειψη ιστορικών και πολιτισμικών δεσμών με την ελληνική κοινωνία αποτελεί μια ειδικότερη αιτία φυλετικού στιγματισμού και ιδεολογική τροχοπέδη για τη συμβολική και πρακτική αποδοχή των ξένων αυτών από την πλειονότητα.

Η πακιστανική κοινότητα βρίσκεται στο στόχαστρο ρατσιστικών επιθέσεων οι οποίες απέκτησαν ανησυχητικές διαστάσεις από τις αρχές του 2011, σύμφωνα με δηλώσεις εκπροσώπων πακιστανικών συλλόγων στην Ελλάδα. 60 περιστατικά ρατσιστικής βίας στο πρώτο τρίμηνο του 2011 καταγγέλλει η Πακιστανική Κοινότητα (Human Rights Watch, 2013).

Ας σημειωθεί ότι στόχος έχουν γίνει όχι μόνο μέλη μεταναστευτικών και προσφυγικών κοινοτήτων, αλλά και ανεπίσημα τζαμιά, καταστήματα και κοινοτικά εντευκτήρια που ανήκουν σε μέλη μεταναστευτικών κοινοτήτων (Διεθνής Αμνηστία, 2012).

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία των ΗΕ για τους Πρόσφυγες, πρόκειται για μια σειρά εγκληματικών επιθέσεων που στρέφονται κατά αλλοδαπών με μοναδικά κριτήρια το χρώμα του δέρματος, τη γεωπολιτισμική και γεωπολιτική προέλευση και

τη θρησκεία (Ελευθεροτυπία, 26 Σεπτεμβρίου 2011). Πιο συγκεκριμένα, η εικόνα που παρουσιάζεται στον τύπο είναι η εξής:

Μια πληθώρα επιθέσεων που εξελίσσονται μετά τη δύση του ηλίου ή τις πρώτες πρωινές ώρες και αφορούν οργανωμένες κινήσεις από ομάδες Ελλήνων, μέλη εξτρεμιστικών ομάδων, συμπεριλαμβανομένης της Χρυσής Αυγής, ηλικίας, συνήθως, 20-30 ετών που επιτίθενται, μαυροφορεμένοι πεζοί ή μοτοσικλετιστές, κρατώντας μαχαίρια και ρόπαλα σε πλατείες ή στάσεις μέσω μαζικής μεταφοράς, στους μετανάστες που περιμένουν για να μετακινηθούν στο χώρο εργασίας τους. Οι επιθέσεις συνεχίζονται ακόμα και μέσα σε λεωφορεία και σε σταθμούς του μετρό προσφέροντας εκφοβιστικό θέαμα και στους υπόλοιπους επιβάτες.

Μία άλλη εικόνα επιθέσεων που παρουσιάζεται στα μέσα ενημέρωσης είναι αυτές που γίνονται οργανωμένα από μέλη/υποστηρικτές της Χρυσής Αυγής, σε ιδιωτικούς χώρους, κυρίως σε καταστήματα και κατοικίες μεταναστών σε διάφορες περιοχές της Αθήνας, όπου εκτός από θύματα ξυλοδαρμού, οι μετανάστες αποτελούν και θύματα λεηλασίας και κλοπών (UNHCR, 2012), (ANTIGONH, 2012). Έχουν καταγραφεί περιστατικά ρατσιστικής βίας σε καταστήματα στις περιοχές της Νίκαιας και του Ρέντη καθώς και των Βορείων προαστίων: της Μεταμόρφωσης, Ηρακλείου και Λυκόβρυσης, όπου θύματα ξυλοδαρμού δεν αποτέλεσαν μόνο οι μετανάστες αλλά και οι Έλληνες πελάτες, καθώς χρησιμοποιούσαν τις υπηρεσίες των καταστημάτων και ενίσχυαν τους «ξένους» οικονομικά. Θύματα βιαιοπραγιών συχνά αποτελούν και Έλληνες πολίτες οι οποίοι γίνονται μάρτυρες στις επιθέσεις στις οποίες προσπαθούν να εμποδίσουν τη βία κατά των μεταναστών (Καθημερινή, 1 Μαρτίου 2013).

Αξίζει να σημειωθεί πως τον τελευταίο καιρό έχουν αυξηθεί οι επιθέσεις σε εργαζόμενους πακιστανικής καταγωγής που διαμαρτυρήθηκαν στους Έλληνες εργοδότες για αποζημιώσεις ή καθυστερημένες οφειλές δεδουλευμένων. Η οικονομική ύφεση των τελευταίων τριών ετών έχει επηρεάσει ιδιαίτερα την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα, όπου ασχολούνται κυρίως μετανάστες, με αποτέλεσμα να έχει αυξηθεί ριζικά και η ρατσιστική βία και η οικονομική και κοινωνική εκμετάλλευση. Οι πληρωμές σπανίζουν και όσες φορές οι εργαζόμενοι αντιδρούν ζητώντας τους μισθούς τους, βρίσκονται στο νοσοκομείο ή στην καλύτερη περίπτωση οι απεργοί αντικαθίστανται από άλλους συμπατριώτες τους. Ανάμεσα σε πολλές άλλες παρόμοιες καταστάσεις, ξεχωρίζει η περίπτωση της Νέας Μανωλάδας στην Πελοπόννησο, που είδε το φως της δημοσιότητας και επιβεβαιώνει τα περιστατικά ρατσιστικής βίας και εργασιακής εκμετάλλευσης, όπου περίπου 5.500 εργάτες- εκ των οποίων ένας μεγάλος αριθμός Πακιστανών μεταναστών- απασχολούνται στις αγροτικές καλλιέργειες προϊόντων της περιοχής (Έθνος, 20 Απριλίου 2013).

Ειδική κατηγορία αποτελούν τα περιστατικά που συνδέουν την αστυνομική με τη ρατσιστική βία. Πρόκειται για περιστατικά στα οποία αστυνομικοί κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, καταφεύγουν σε έκνομες ενέργειες και πρακτικές άσκησης βίας. Καταγράφηκαν επίσης περιπτώσεις προσαγωγών στα αστυνομικά τμήματα, κράτησης και κακομεταχείρισης για ορισμένο χρονικό διάστημα, καθώς και η καταστροφή νομιμοποιητικών εγγράφων (UNHCR, 2012). Σύμφωνα με το Δίκτυο Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας της Ύπατης Αρμοστείας των ΗΕ για τους Πρόσφυγες (2012), καταγγελίες έχουν καταγραφεί από θύματα, εκπροσώπους της πακιστανικής κοινότητας και, ελληνικές ΜΚΟ, όπου αστυνομικοί παρέλειψαν να λάβουν μέτρα για να προστατεύσουν πολίτες τρίτων χωρών από επιθέσεις με φυλετικά κίνητρα. Σε τέτοιες περιπτώσεις, για παράδειγμα, αστυνομικοί είτε καθυστέρησαν πολύ να φτάσουν στη σκηνή της επίθεσης, είτε ήταν παρόντες στις επιθέσεις εξτρεμιστικών ομάδων και κυρίως υποστηρικτών της Χρυσής Αυγής σε Πακιστανούς, αλλά δεν έλαβαν κανένα μέτρο για να προστατεύσουν τα θύματα ή δεν προχώρησαν στη σύλληψη των δραστών (Against Racism, 20 Ιουλίου 2012). Σε μερικές περιπτώσεις αναφέρεται ότι αστυνομικοί προσήγαγαν το τραυματισμένο θύμα σε αστυνομικό τμήμα για να ελέγξουν τη νομιμότητα των εγγράφων παραμονής του, αντί να το μεταφέρουν σε νοσοκομείο, ή αποθάρρυναν το θύμα να προβεί σε καταγγελία, ή παρέλειψαν να χαρακτηρίσουν επίσημα την καταγγελία ως επίθεση με φυλετικό κίνητρο (Διεθνής Αμνηστία, 2012, p. 23).

Σε ένα γενικό κλίμα φόβου, το 90% των θυμάτων επιθέσεων με φυλετικά κίνητρα που ζητούν βοήθεια για τα τραύματά τους, επιλέγουν να μην καταγγείλουν το περιστατικό στις αρχές επειδή φοβούνται ότι θα συλληφθούν καθώς δεν διαθέτουν νομιμοποιητικά έγγραφα και κατά συνέπεια φοβούνται την πιθανότητα κράτησης κι εν συνεχεία απέλασης (UNHCR, 2012), (ANTIGONH, 2012). Η γενική ατμόσφαιρα ατιμωρησίας για τους δράστες των επιθέσεων με φυλετικά κίνητρα αποθαρρύνει και αυτή τα θύματα από το να τις καταγγείλουν. Οι ένοχοι των βίαιων επιθέσεων κατά αλλοδαπών παραμένουν, στη συντριπτική πλειονότητα, ασύλληπτοι ενώ όταν προσαχθούν αφήνονται κατά κανόνα σύντομα ελεύθεροι (UNHCR, 2012, pp. 23-24).

Απαντήσεις στο γενικότερο κλίμα ξενοφοβίας και επιθέσεων με φυλετικά κίνητρα, δίνονται με ενημερώσεις από την Πακιστανική Κοινότητα για την όξυνση του φαινομένου του ρατσισμού, διάφορες πορείες και διαμαρτυρίες Αντιρατσιστικών πρωτοβουλιών όπως για παράδειγμα την «Κίνηση Ενωμένοι ενάντια στο Ρατσισμό και τη φασιστική απειλή» (KEEPΦΑ) λαμβάνουν χώρα για τη γενικότερη ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κόσμου. (Against Racism, 16 Σεπτεμβρίου 2012).

5. Εθελοντικός Επαναπατρισμός

Η απόφαση πολλών Πακιστανών να φύγουν προς την υπόλοιπη Ευρώπη άλλαξε τα τελευταία τρία χρόνια λόγω των δυσκολιών που συνάντησαν ως προς τη νομιμοποίησή τους, την εύρεση ή διατήρηση της εργασίας σε καιρούς οικονομικής κρίσης, καθώς και λόγω των ρατσιστικών επιθέσεων από τις ομάδες της Χρυσής Αυγής που έχουν οξυνθεί κυρίως τον τελευταίο ενάμιση χρόνο. Η επιθυμία για επιστροφή στην πατρίδα χαρακτηρίζει τόσο αυτούς που εισήλθαν παράτυπα στη χώρα και παραμένουν χωρίς χαρτιά καθώς και εκείνους που πέρασαν σε καθεστώς παρατυπίας αδυνατώντας να ανανεώσουν την άδεια παραμονής τους στη χώρα.

Η επιστροφή στο Πακιστάν πραγματοποιείται ουσιαστικά μέσω τριών ειδών επιστροφών α), μέσω των εθελούσιων υποβοηθούμενων (assisted voluntary returns, που διεξάγονται απευθείας μέσω του γραφείου του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ) στην Αθήνα, β) μέσω των αναγκαστικών επιστροφών, που γίνονται χωρίς τη συνεργασία του αλλοδαπού και συνιστούν απελάσεις, γ) μέσω των «εθελούσιων» επιστροφών που οργανώνει η Ελληνική Αστυνομία, όπου μπορεί να περιλαμβάνεται και η συμμετοχή του ΔΟΜ. Οι τρεις αυτές περιπτώσεις επιστροφών αναλύονται παρακάτω.

Αρχικά, η υποβοηθούμενη επιστροφή απαιτεί ευρείες εκστρατείες πληροφόρησης που να απευθύνονται σε ένα ευρύτερο μεταναστευτικό πληθυσμό καθώς επίσης και ικανοποιητικά κίνητρα που να ενθαρρύνουν την εκούσια επιστροφή. Αυτά τα κίνητρα, μπορεί να περιλαμβάνουν οικονομική βοήθεια αλλά και προσφορά εξειδικευμένης κατάρτισης πριν την επιστροφή καθώς και μέτρα επανενσωμάτωσης (reintegration). Σύμφωνα με εκπρόσωπο της Διεύθυνσης Αλλοδαπών της Αστυνομίας, ο σχεδιασμός της Ελλάδας για τα έτη 2008 ως 2013 προβλέπει σε ένα συνδυασμό μεταφοράς τεχνογνωσίας από κράτη μέλη με προγενέστερη εμπειρία, εκτεταμένη κατάρτιση των αστυνομικών δυνάμεων και εκστρατείες πληροφόρησης για τους πρόσφυγες σε συνδυασμό με κίνητρα και δημιουργία υποστηρικτικών μηχανισμών για να προωθήσει την εκούσια, υποβοηθούμενη επιστροφή μεταναστών με στόχο την επανένταξη και τη βιωσιμότητα της επιστροφής.

Στην περίπτωση του ΔΟΜ, τα προγράμματα έχουν ξεκινήσει από το 2009 και η χρηματοδότησή τους γίνεται μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επιστροφών και του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Δικαίωμα συμμετοχής έχουν κατά βάση παράνομοι μετανάστες αλλά και νόμιμοι εφόσον καταθέσουν τις άδειες παραμονής τους. Το

ποσοστό των νόμιμων είναι μικρό και δεν επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι για παράδειγμα εξ' αιτίας της κρίσης ή των ρατσιστικών επιθέσεων οι νόμιμοι μετανάστες επιδιώκουν τον επαναπατρισμό. Η συντριπτική πλειονότητα των αλλοδαπών που επιστρέφουν είναι άνδρες από το Πακιστάν. Συγκεκριμένα, την περίοδο 2010-2012 επέστρεψαν 5.000 άτομα στο Πακιστάν. Με τη συμμετοχή στο πρόγραμμα, οι μετανάστες απολαμβάνουν το επίδομα των 300 ευρώ για το πρώτο διάστημα επανένταξης στη χώρα. Για τη στήριξη των ευάλωτων ομάδων προσφέρεται επιπλέον οικονομική βοήθεια για την αγορά ενός καταστήματος ή αγροτικής έκτασης στη χώρα επιστροφής. Συγκεκριμένα, με τον όρο ευάλωτες ομάδες εννοούνται πακιστανοί μετανάστες χωρίς οικογένεια στο Πακιστάν, νέοι που χρειάζονται τα χρήματα για εκπαιδευτικούς λόγους ή μετανάστες που έχουν ήδη κάποια ειδικευση και με την οικονομική βοήθεια θα μπορούν να προχωρήσουν σε επιχειρηματική δραστηριότητα πίσω στη χώρα προέλευσης.

Επίσης, η επιστροφή στο Πακιστάν για ένα μεγάλο αριθμό Πακιστανών διεξάγεται με δύο τρόπους μέσω της Ελληνικής Αστυνομίας ή με χρηματοδότηση κυρίως από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιστροφών. Στην πρώτη περίπτωση, η επιστροφή είναι αναγκαστική και επιτυγχάνεται με τη μορφή διοικητικής απέλασης του αλλοδαπού. Σε αυτή την περίπτωση η Αστυνομία συνεργάζεται με τη FRONTEX μέσω του προγράμματος επιστροφών Attika που λειτουργεί τα τελευταία τρία χρόνια. Στο πλαίσιο του Attika, απαιτείται η καλή συνεργασία με τις πρεσβείες για την απόκτηση ταξιδιωτικών εγγράφων των αλλοδαπών αλλά και ο γενικότερος συντονισμός με τις υπηρεσίες της Αστυνομίας που αφορά κυρίως στην εκπαίδευση των screeners και των συνοδών για την ασφάλεια κατά τη διάρκεια μιας επιχείρησης επιστροφής αλλά και σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων και συμπεριφοράς. Συγκεκριμένα, η FRONTEX εμπλέκεται στο συντονισμό των κοινών επιχειρήσεων επιστροφής, (Joint return flights) της Ελλάδος με άλλες χώρες. Οι πτήσεις αυτές (charter flights) χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιστροφών και συγχρηματοδοτούνται σε μικρότερο ποσοστό από κρατικούς πόρους. Τα έξοδα που μερικώς καλύπτονται από τη FRONTEX αφορούν το κόστος ναύλωσης του αεροσκάφους, τα ταξιδιωτικά έξοδα των συνοδών και του ιατρικού προσωπικού που παρίστανται στις πτήσεις (Frontex, 2012).

Στην κοινή επιχείρηση επιστροφής, γεμίζουν κενές θέσεις κι από αλλοδαπούς άλλων χωρών. Διάφορα κράτη μέλη μπορούν να κρατήσουν κάποιες θέσεις για να στείλουν κόσμο. και μάλιστα από τον κανονισμό πλέον η FRONTEX μπορεί και να χρηματοδοτεί τέτοιες επιχειρήσεις.

Τα τελευταία δύο χρόνια έχει σημειωθεί δραματική αύξηση στα νούμερα απελάσεων των μεταναστών πακιστανικής καταγωγής (βλ. Πίνακα 1). Σύμφωνα με τον εκπρόσωπο

της FRONTEX, «εκεί που υπήρχε μια εθνική πτήση επιστροφών το εξάμηνο τώρα έχουμε σχεδόν δύο φορές το μήνα, το οποίο είναι πάρα πολύ».

Έτος	2009	2010	2011	2012
Πληθυσμός απελαθέντων	245	405	1293	5135

Πηγή Ελληνική Αστυνομία (2013)

Στη δεύτερη περίπτωση επιστροφών υπάρχει συνεργασία μεταξύ αστυνομίας και αλλοδαπού που ζητά να επιστρέψει στη χώρα προέλευσης. Αυτές είναι οι εθελοντικές επιστροφές της αστυνομίας, κατά τις οποίες εκδίδεται μόνο το εισιτήριο χωρίς οικονομική ενίσχυση στους μετανάστες. Επίσης, σε αυτή την περίπτωση, η χρηματοδότηση γίνεται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιστροφών.

Η ενημέρωση γίνεται στα κέντρα κράτησης και για τα προγράμματα επαναπατριsmού του ΔΟΜ. Η συνεργασία με τον ΔΟΜ γίνεται ως εξής: αρχικά ο ΔΟΜ τους καταγράφει, συνεργάζεται με τις πρεσβείες για την έκδοση των ταξιδιωτικών τους εγγράφων και μόλις προσκομιστεί το ταξιδιωτικό έγγραφο, η αστυνομία οδηγεί τον αλλοδαπό στο αεροδρόμιο, τροποποιεί και ανακαλεί την εντολή απέλασης κατόπιν κράτησης, και ο αλλοδαπός επιβιβάζεται με την οικονομική ενίσχυση των 300 ευρώ από τον ΔΟΜ. Το ποσοστό συμμετοχής των Πακιστανών σε αυτά τα προγράμματα για το 2012 έχει σημειώσει μεγάλη αύξηση (βλ. Πίνακα 2).

Πίνακας 1. Εθελούσιες επιστροφές Πακιστανών

Έτος	2011	2012
Δ.Ο.Μ. Αθήνας	421	4575
Ελληνική Αστυνομία	294	1870

Πηγή: Ελληνική Αστυνομία και ΔΟΜ Αθήνας (2013)

Ένα επιπλέον κίνητρο για όλες τις εθελοντικές (Αστυνομίας και ΔΟΜ) είναι η μη-εγγραφή του αλλοδαπού στο κατάλογο ανεπιθύμητων για είσοδο (black list entry).

Δημιουργείται το εξής ερώτημα: Κατά πόσο είναι ουσιαστικά εθελοντικός ο επαναπατριsmός των Πακιστανών; Ασφαλώς, εκτός από τις απελάσεις των μεταναστών πίσω στο Πακιστάν που είναι αναγκαστικές, στην περίπτωση των προγραμμάτων εθελούσιας επιστροφής του Δ.Ο.Μ. και της Αστυνομίας η συμμετοχή τους βασίζεται

σε καθαρά δική τους απόφαση. Το ερώτημα παραμένει αν αναλογιστεί κανείς πως τα τελευταία τρία χρόνια οι Πακιστανοί μετανάστες έρχονται αντιμέτωποι με την οικονομική κρίση, την ολοένα αυξανόμενη απονομιμοποίηση των νόμιμων, για λόγους που προαναφέρθηκαν, και την αδυναμία νομιμοποίησης των παράνομων. Προσθέτοντας και τις ρατσιστικές επιθέσεις από εξτρεμιστικές δυνάμεις που έχουν οξυνθεί το τελευταίο διάστημα, αναρωτιέται κανείς ποια άλλη επιλογή θα είχαν οι Πακιστανοί μετανάστες πέρα από την επιστροφή στην πατρίδα.

ΜΕΡΟΣ 2^ο

ΕΡΕΥΝΑ

6. Σκοπός έρευνας & ερευνητικά ερωτήματα

6.1. Σκοπός

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των λόγων που οδηγούν τους σύγχρονους Πακιστανούς μετανάστες, όπως οι ίδιοι ορίζουν, στο να εγκαταλείψουν την χώρα καταγωγής τους και των συνθηκών του παράνομου ταξιδιού τους.

6.2. Ερευνητικά ερωτήματα

Στην εν λόγω έρευνα τέθηκαν τα εξής ερευνητικά ερωτήματα:

- 1) Πως ορίζουν οι ίδιοι οι Πακιστανοί υπήκοοι τους λόγους για τους οποίους αποφασίζουν να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους;
- 2) Ποιο είναι το μορφωτικό / εκπαιδευτικό επίπεδο των παράτυπων Πακιστανών μεταναστών;
- 3) Πως σκιαγραφείται το οικογενειακό περιβάλλον ενός παράτυπου Πακιστανού μετανάστη;
- 4) Ποιες είναι οι συνθήκες ταξιδιού και η διάρκεια ενός παράτυπου Πακιστανού μετανάστη από την χώρα προέλευσής του μέχρι να φθάσει την χώρα προορισμού του;
- 5) Με ποια κριτήρια ορίζουν οι παράτυποι Πακιστανοί υπήκοοι την χώρα προορισμού τους;
- 6) Πώς σχεδιάζουν το μέλλον τους οι παράτυποι Πακιστανοί υπήκοοι, ποιες είναι οι προσδοκίες από την απομάκρυνση τους και ποιες οι προθέσεις τους σχετικά με τον επαναπατρισμό;

6.3. Θεματικοί άξονες

1ος άξονας: Δημογραφικά στοιχεία

- Ηλικία
- Θρήσκευμα
- Εκπαίδευση στην χώρα προέλευσης. Έτη φοίτησης.
- Οικογενειακή κατάσταση.
- Απασχόληση στην χώρα προέλευσης
- Απασχόληση στην χώρα παραμονής

2ος άξονας: Λόγοι μετανάστευσης

- Τυχόν δυσκολίες που αντιμετώπιζαν στην χώρα τους.
- Τυχόν άσχημα γεγονότα που είχαν βιώσει.
- Εάν εξαναγκάστηκαν από άλλους ανθρώπους ή καταστάσεις να εγκαταλείψουν την χώρα τους.
- Κάστα που ανήκουν και εάν αυτό επηρέασε την απόφασή τους να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους.
- Ποιος τους ώθησε στην λήψη απόφασης να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους.
- Η αντίδραση της οικογένειάς. Επικοινωνία.

3ος άξονας: Ταξίδι, συνθήκες και διάρκεια

- Διάρκεια ταξιδιού από την χώρα προέλευσης μέχρι την χώρα προορισμού
- Συνθήκες ταξιδιού. Τυχόν δυσκολίες.
- Ο τελικός προορισμός του ταξιδιού και τα κριτήρια επιλογής των χωρών προορισμού.

4ος άξονας: Μελλοντικές προθέσεις / Επιθυμία Επαναπατριsmού

- Οι προσδοκίες από το ταξίδι.
- Σκέψεις για το μέλλον.
- Ενδεχόμενο επιστροφής στην χώρα προέλευσής.

7. Μεθοδολογία – σχεδιασμός της έρευνας

7.1. Μεθοδολογία έρευνας

Για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας επιλέχθηκε η ποσοτική προσέγγιση με την μορφή του ερωτηματολογίου προκειμένου να συλλεχθούν τα απαραίτητα δεδομένα για την περαιτέρω ανάλυση. Η χρήση της συγκεκριμένης μεθόδου είναι ένας βολικός, διαχειριστικός τρόπος να συγκεντρωθούν οικονομικά και γρήγορα τα δεδομένα. Επιπλέον, η διασφάλιση του απορρήτου και της ανωνυμίας, η παροχή των απαραίτητων οδηγιών πριν την διανομή αλλά και η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας συνετέλεσαν στην επιλογή της συγκεκριμένης προσέγγισης.

7.1.1. Ποσοτική ανάλυση

Σκοπός της Ποσοτικής ανάλυσης είναι να ανακαλύψει τις αιτίες της αλλαγής των κοινωνικών φαινομένων μέσω αντικειμενικής μέτρησης και αριθμητικής ανάλυσης. Στο είδος της έρευνας αυτής χρησιμοποιεί συνήθως τη Deductive reasoning, δηλαδή ο ερευνητής αρχίζει με μία ήδη υπάρχουσα θεωρία – αναμένει μία απάντηση. Η Ποσοτική ανάλυση αποβλέπει στην επαλήθευση μιας υπόθεσης μέσω αριθμητικών στοιχείων. Η κοινωνική ζωή έχει μια κανονικότητα δεν είναι ένα χάος. Συνεπώς, στόχος είναι η γενίκευση (γενικές αρχές). Δηλαδή, καταλήγει σε γενικεύσεις και σε εμπειρικά θεμελιωμένες θεωρίες, μέσω ερευνητικών υποθέσεων. Η Θεωρία στην εμπειρική έρευνα σημαίνει εφαρμογή του κριτηρίου της επιστημονικής λογικής, δηλαδή τι βλέπουμε και όχι τι πρέπει να δούμε. Βασίζεται σε αριθμητικά δεδομένα ή χαρακτηριστικά περιπτώσεων ή υποκειμένων που δείχνουν την σύνδεση μεταξύ της κοινωνικής πραγματικότητας και θεωρίας (Martin, 2008).

Τα κοινωνικά φαινόμενα εξετάζονται μέσω μεταβλητών που τα εκλαμβάνει ως εξωτερικά χαρακτηριστικά. Τα στοιχεία/δεδομένα (data) – κατά τον de Vaus, , πρέπει να είναι αντικειμενικά – χωρίς προκαταλήψεις. Βέβαια η επίτευξη της επιστημονικής αντικειμενικότητας αποτελεί ιδεατό μάλλον παρά πραγματικότητα. Ο ερευνητής δεν μπορεί να εξασφαλίσει τη δική του, προσωπική αντικειμενικότητα (de Vaus, 1993) Π.χ. η επιλογή του θέματος προς διερεύνηση και οι σχετικές ερευνητικές ερωτήσεις. Επίσης τα στοιχεία πρέπει να είναι αποδεικτέα- μπορούν να αποδειχθούν και από άλλους και τέλος ελεγχόμενα: όχι άσχετα στοιχεία. Η ποσοτική ανάλυση χρησιμοποιείται στον

επιστημονικό και ιδιωτικό χώρο π.χ., επιχειρήσεις (τις εταιρείες σφυγμομέτρησης κοινής γνώμης) με σκοπό την περιγραφή ανάλυση, εξήγηση φαινομένων.

Είδη Ποσοτικών Μεθόδων

1. Πειραματική –ο/η ερευνητής/τρια ελέγχει τις συνθήκες (X, ομάδες, μέτρηση).
2. Δειγματοληπτική -- συλλογή δεδομένων μέσω κλειστών (κυρίως) ερωτηματολογίων
3. Δευτερογενής έρευνα - Άντληση πληροφοριών μέσω των υπάρχοντων στοιχείων που έχουν συλλεχθεί, από στατιστικές υπηρεσίες/ κρατικές υπηρεσίες/ ερευνητικά κέντρα/ ιστορικές πηγές/ πανεπιστήμια κλπ.
4. Ανάλυση περιεχομένου -- ανάλυση κειμένων/ ντοκουμέντων -- ποσοτικοποιείται το περιεχόμενο και τοποθετείται σε συγκεκριμένες κατηγορίες με συστηματικό τρόπο – Εφαρμογή σε πολλές μορφές επικοινωνίας

Οι ποσοτικές έρευνες έχουν σαν στόχο την καταγραφή του πληθυσμού βάσει ορισμένων χαρακτηριστικών. Καταμετρά τις προτιμήσεις, τις απόψεις, τις στάσεις, κλπ.

Οι μέθοδοι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε μία ποσοτική έρευνα κατατάσσονται στις εξής κατηγορίες (Bryman, 2004):

Έρευνες μιας χρονικής περιόδου (Cross sectional studies): χρήση – περιορισμένη/ έρευνες που στηρίζονται σε παρατηρήσεις που γίνονται μόνο μια φορά. Π.χ. μια απογραφή που αποβλέπει στην περιγραφή του πληθυσμού σε μία δεδομένη φορά π.χ., ρατσιστικές τάσεις/ ψήφος στις συγκεκριμένες εκλογές. Μειονεκτήματα: Αποβλέπουν σε διαχρονικές γενικεύσεις, όμως τα συμπεράσματά τους έχουν βασιστεί σε παρατηρήσεις που έχουν γίνει μόνο μια φορά.

Διαχρονικές (Longitudinal Studies): Οι διαχρονικές επιτρέπουν στον ερευνητή να εξετάσει ένα φαινόμενο διαχρονικά. Επαναλαμβάνονται πολλές φορές για να διαπιστωθεί η αλλαγή των υπό έρευνα φαινομένων. Π.χ., εξέταση των δραστηριοτήτων μιας ομάδας από την αρχή της καθιέρωσής τους μέχρι το τέλος.

Δειγματοληπτική μέθοδος (Survey Research). Στην επιστημονική ποσοτική έρευνα ο στόχος είναι η γενίκευση δηλαδή η περιγραφή μιας ή περισσότερων μεταβλητών του πληθυσμού καθώς και την εξήγηση των σχέσεων μεταξύ μεταβλητών του πληθυσμού.

Συνεπώς χρειάζεται να συγκεντρωθούν και να αναλυθούν πληροφορίες για τις διάφορες μεταβλητές του πληθυσμού. Επειδή η συγκέντρωση πληροφοριών είναι μια δύσκολη, χρονοβόρα, ακριβή και μερικές φορές αδύνατη διαδικασία, συλλέγονται πληροφορίες από ένα δείγμα του πληθυσμού και βασιζόμενοι στα δεδομένα (στοιχεία) που επιλέξαμε από το δείγμα διεξάγουμε τις αναλύσεις. Οι αναλύσεις αυτές βασίζονται στα δεδομένα του δείγματος, που είναι εσκεμμένα και αυστηρά επιλεγμένα με επιστημονική ακρίβεια. Στην περίπτωση αυτή διεξάγουμε μία Δειγματοληπτική έρευνα: Διαδικασία συλλογής παρατηρήσεων ατόμων, χαρακτηριστικών, στάσεων, κλπ. από έναν πληθυσμό.

7.1.2. Ερευνητική μέθοδος

Η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε στην παρούσα εργασία είναι η δειγματοληψία χιονοστιβάδας καθώς ο ερευνητής απευθύνθηκε σε μία συγκεκριμένη κλειστή κοινωνική ομάδα, με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά όπως είναι αυτή των παράτυπων μεταναστών που κρατούνται σε Προ.Κε.Κ.Α. (Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών).

7.1.3. Πληθυσμός της έρευνας

Το δείγμα που επιλέχθηκε για την παρούσα μελέτη είναι μία από τις κατηγορίες των μετακινούμενων πληθυσμών που εισέρχονται παράτυπα στο εσωτερικό της χώρας, οι οποίοι από θεωρητική άποψη ορίζονται ως διοικητικοί κρατούμενοι στα Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών (Προ.Κε.Κ.Α.) διότι εισήλθαν στην Ελλάδα δίχως να διαθέτουν τα απαραίτητα νομιμοποιητικά έγγραφα (όπως διαβατήριο/Visa και άδεια διαμονής).

Επιπρόσθετα, το δείγμα αποτελείται από 76 Πακιστανούς άνδρες, άνω των δεκαοκτώ (18) ετών που ανήκουν στην κατηγορία των παράτυπων μεταναστών και που κρατούνται σε Προ.Κε.Κ.Α στην ευρύτερη περιοχή της Πελοποννήσου.

7.2. Επιλογή εργαλείων έρευνας

Προκειμένου να συλλεχθούν τα απαραίτητα δεδομένα για την περαιτέρω ανάλυση στα πλαίσια της έρευνας ακολουθήθηκε η ποσοτική προσέγγιση με την μορφή της συμπλήρωσης γραπτών ερωτηματολογίου, το οποίο αποτελείται από ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου. Η συμπλήρωση έγινε με προσωπική επαφή με τα

υποκείμενα της έρευνας και το ερωτηματολόγιο ήταν δομημένο αυτοσυμπληρούμενο χρησιμοποιώντας την αγγλική γλώσσα.

Ωστόσο, υπάρχουν και αρκετά μειονεκτήματα καθώς απαιτείται χρόνος εξεύρεσης του δείγματος και διανομής των ερωτηματολογίων αλλά και να βρεθεί μία κοινή γλώσσα επικοινωνίας καθώς δεν ομιλούν όλοι οι μετανάστες την γλώσσα στην οποία δύναται να επικοινωνεί ο ερευνητής (ελληνικά ή αγγλικά). Τέλος, ο ερευνητής θα πρέπει να είναι γνώστης της κοινωνικής, πολιτικής και θρησκευτικής κατάστασης που επικρατεί στην χώρα προέλευσης του υποκειμένου της έρευνας όπου στην προκειμένη περίπτωση αφορά την χώρα του Πακιστάν.

7.3. Τόπος – Χρόνος

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε Πακιστανούς παράτυπους μετανάστες που κρατούνται σε Προ.Κε.Κ.Α. (Προαναχωρησιακά Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών) στην περιοχή της Πελοποννήσου το Μάιο του 2018 και διήρκησε 2 εβδομάδες. Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο εντός του Προ.Κε.Κ.Α., διασφαλίζοντας το απόρρητο και έχοντας λάβει προηγουμένως την συναίνεση του κάθε κρατουμένου. Στον ειδικά διαμορφωμένο χώρο υπήρχε αστυνομική φύλαξη τόσο για την ασφάλεια του ίδιου του ερευνητή όσο και για την αποτροπή ενδεχόμενης διαφυγής κρατουμένων από το Κέντρο Κράτησης.

7.4. Κριτήρια εισαγωγής ερευνητικών υποκειμένων και περιορισμοί έρευνας

Στην παρούσα έρευνα τέθηκαν κάποια κριτήρια και περιορισμοί τα οποία διαμόρφωσαν τη διαδικασία της έρευνας. Ο ερευνητής σ' ότι αφορά την γλώσσα επικοινωνίας επικεντρώθηκε σε κρατούμενους που μιλούσαν είτε την αγγλική είτε την ελληνική γλώσσα προς διευκόλυνση του ίδιου καθώς η αναζήτηση διερμηνέα δεν ήταν εφικτή την δεδομένη χρονική στιγμή που συμπληρώνονταν τα ερωτηματολόγια.

Επιπλέον, το δείγμα έπρεπε να είναι άνω των δεκαοχτώ (18 ετών), καθώς σε περιπτώσεις ανηλίκων θα έπρεπε να ζητηθεί συγκατάθεση των γονέων, των κηδεμόνων ή των επιτρόπων που ορίζει κάθε φορά ο εισαγγελέας όταν ο ανήλικος είναι ασυνόδευτος στην χώρα, γεγονός που θα απαιτούσε χρόνο και αρκετή γραφειοκρατία.

7.5. Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας

Στην συγκεκριμένη λοιπόν έρευνα τηρήθηκαν οι βασικές αρχές της ηθικής και της δεοντολογίας που πρέπει να διέπουν μία ερευνητική μελέτη. Καθ' όλη την διάρκεια της μελέτης τηρήθηκε η ανωνυμία και το απόρρητο (εμπιστευτικότητα). Οι ερωτώμενοι διαβεβαιώθηκαν ότι δεν θα καταγραφούν και δεν θα δημοσιοποιηθούν προσωπικά στοιχεία όπως όνομα και επίθετο ή οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που μπορεί να οδηγήσει στην αναγνώριση των κρατουμένων μεταναστών που συμμετέχουν στην παρούσα έρευνα.

Οποιαδήποτε αναφορά στην έρευνα γίνεται με τη χρήση του κωδικού ωφελούμενου και μόνο και δεν υπάρχουν αναφορές σε στοιχεία που θα μπορούσαν να αποκαλύψουν την ταυτότητα του ερωτώμενου.

7.6. Μέθοδος ανάλυσης

Ως είδος ανάλυσης για την διεξαγωγή της παρούσας μελέτης επιλέχθηκε η δειγματοληπτική. Συγκεκριμένα ο ερευνητής δημιούργησε τέσσερις (4) θεματικούς άξονες, σύμφωνα με τους οποίους ο πρώτος περιλαμβάνει τα δημογραφικά στοιχεία των ερευνητικών υποκειμένων, ο δεύτερος άξονας συγκεντρώνει στοιχεία αναφορικά με τους λόγους εγκατάλειψης της χώρας προέλευσής από τους μετανάστες, στον τρίτο θεματικό άξονα συλλέγονται στοιχεία αναφορικά με τις συνθήκες και την διάρκεια του παράνομου ταξιδιού μέχρι να φθάσουν στην χώρα προορισμού τους, και στον τέταρτο διερευνώνται οι μελλοντικές προθέσεις και τυχόν επιθυμία για επαναπατρισμό των παράτυπων μεταναστών.

Η επεξεργασία και η ανάλυση των δεδομένων που θα προκύψουν μετά την ολοκλήρωση της έρευνας θα πραγματοποιηθεί μέσω του στατιστικού πακέτου SPSS.

8. Ανάλυση δεδομένων

8.1. Δημογραφικά στοιχεία

Τα δεδομένα αναλύθηκαν αρχικά κατά τον πρώτο άξονα (δημογραφικά), ώστε να δημιουργηθεί το προφίλ των Πακιστανών μεταναστών οι οποίοι συμμετείχαν στο δείγμα της έρευνας.

8.1.1. Ηλικία

Η πρώτη παρατήρηση από το σύνολο των δεδομένων είναι ότι πρόκειται για άτομα νεαρής ηλικίας, τα οποία παρά το γεγονός αυτό πήραν μια σημαντικότερη απόφαση για τη ζωή τους. Ο Πίνακας 2 αναφέρει το μέσο και το διάμεσο των ηλικιών του δείγματος. Όπως φαίνεται ο μέσος όρος ηλικίας βρίσκεται στα 24 έτη, ενώ ο διάμεσος του ίδιου δείγματος στα 21 έτη.

Πίνακας 2. Μέσος και διάμεσος των ηλικιών του δείγματος

Ηλικιακή κατανομή

Ηλικία

Mean	Median
24,059	21,000

Η σύγκριση των δύο μετρικών οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στο δείγμα παρατηρείται μία αριστερή στρεβλότητα, υπό την έννοια ο πληθυσμός του δείγματος είναι μετατοπισμένος προς ηλικίες μικρότερες του μέσου.

Ο Πίνακας 3 καταγράφει την κατανομή του πλήθους των ατόμων ανά ηλικία που καταγράφηκε στο δείγμα. Μελετώντας τον Πίνακα 3, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το 82,89% του δείγματος ανήκει στην ηλικιακή ομάδα 16 έως 29. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει την αποφασιστικότητα που διακρίνει τα άτομα τόσο νεαρής ηλικίας στην

αντιμετώπιση των δυσκολιών της ζωής τους αλλά και για απόδραση από τις ακραίες πολλές φορές συνθήκες που βιώνουν στη χώρα καταγωγής τους.

Δεν πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι οι ανήλικοι της έρευνας αποτελούν ποσοστό 19,73%, γεγονός το οποίο δηλώνει την επίδραση που οι οικονομικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές συνθήκες στις αποφάσεις ακόμη και μικρών παιδιών, να αποτολμήσουν ένα επικίνδυνο και αβέβαιης έκβασης ταξίδι, μη έχοντας εμπειρίες και επίγνωση των καταστάσεων που θα αντιμετωπίσουν καθ' οδόν αλλά και στη χώρα προορισμού τους.

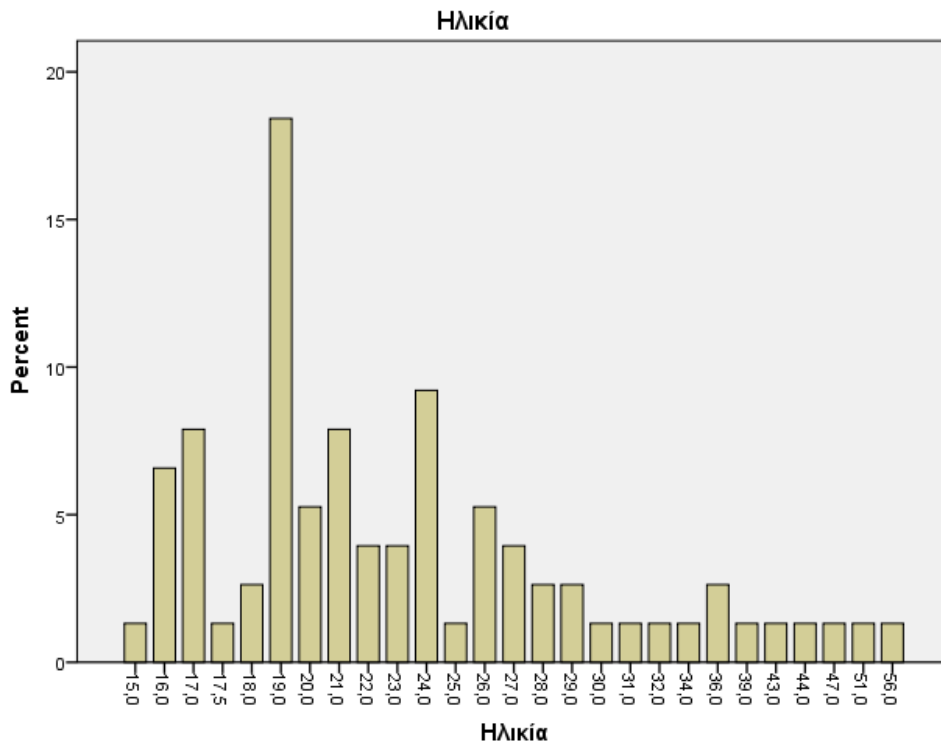
Πίνακας 3. Συχνότητα εμφάνισης ηλικίας των μελών του δείγματος

		Ηλικία			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	15,0	1	1,3	1,3	1,3
	16,0	5	6,6	6,6	7,9
	17,0	6	7,9	7,9	15,8
	17,5	1	1,3	1,3	17,1
	18,0	2	2,6	2,6	19,7
	19,0	14	18,4	18,4	38,2
	20,0	4	5,3	5,3	43,4
	21,0	6	7,9	7,9	51,3
	22,0	3	3,9	3,9	55,3
	23,0	3	3,9	3,9	59,2
	24,0	7	9,2	9,2	68,4
	25,0	1	1,3	1,3	69,7
	26,0	4	5,3	5,3	75,0

Ηλικία

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
27,0	3	3,9	3,9	78,9
28,0	2	2,6	2,6	81,6
29,0	2	2,6	2,6	84,2
30,0	1	1,3	1,3	85,5
31,0	1	1,3	1,3	86,8
32,0	1	1,3	1,3	88,2
34,0	1	1,3	1,3	89,5
36,0	2	2,6	2,6	92,1
39,0	1	1,3	1,3	93,4
43,0	1	1,3	1,3	94,7
44,0	1	1,3	1,3	96,1
47,0	1	1,3	1,3	97,4
51,0	1	1,3	1,3	98,7
56,0	1	1,3	1,3	100,0
Total	76	100,0	100,0	

Το Γράφημα 1 οπτικοποιεί τα αποτελέσματα του Πίνακα 3, ώστε να αποτυπωθεί γλαφυρά η συσσώρευση των μελών του δείγματος στην ηλικιακή ομάδα 16 έως 29 ετών.

Γράφημα 1. Συχνότητα εμφάνισης ηλικίας των μελών του δείγματος

8.1.2. Θρήσκευμα

Οι ερωτηθέντες Πακιστανοί πολίτες του δείγματος είναι Μουσουλμανικής θρησκείας. Η έρευνα δεν υπεισήλθε σε πιο εξειδικευμένες ερωτήσεις ως προς το δόγμα που είχε ασπαστεί ο ερωτώμενος.

8.1.3. Εκπαίδευση στην χώρα προέλευσης

Η εκπαίδευση εκφράστηκε ως συνολικά έτη φοίτησης. Θεωρείται ότι το πρώτο έτος φοίτησης αφορά στο πρώτο έτος της βασικής σχολικής εκπαίδευσης (δημοτικό σχολείο). Τα στατιστικά στοιχεία που καταγράφηκαν ακολουθούν. Δεδομένου του εκπαιδευτικού συστήματος του Πακιστάν (Πίνακας 4), οδηγούμαστε στο συμπέρασμα

ότι οι μετανάστες του δείγματος έφτασαν κατά μέσο όρο στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της χώρας καταγωγής τους.

Πίνακας 4. Το εκπαιδευτικό σύστημα του Πακιστάν
 Πηγή: (Lynd, 2007)

Βαθμίδα	Έτη φοίτησης
Προσχολική	2
Πρωτοβάθμια	5
Μέση	3
Δευτεροβάθμια (Γυμνάσιο)	2
Δευτεροβάθμια (Λύκειο)	2

Πίνακας 5. Μέσος και διάμεσος χρόνος φοίτησης του δείγματος στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας καταγωγής

Statistics

Έτη φοίτησης

N	Valid	76
	Missing	0
Mean		7,579
Median		8,000
Skewness		-,563
Std. Error of Skewness		,276
Sum		576,0

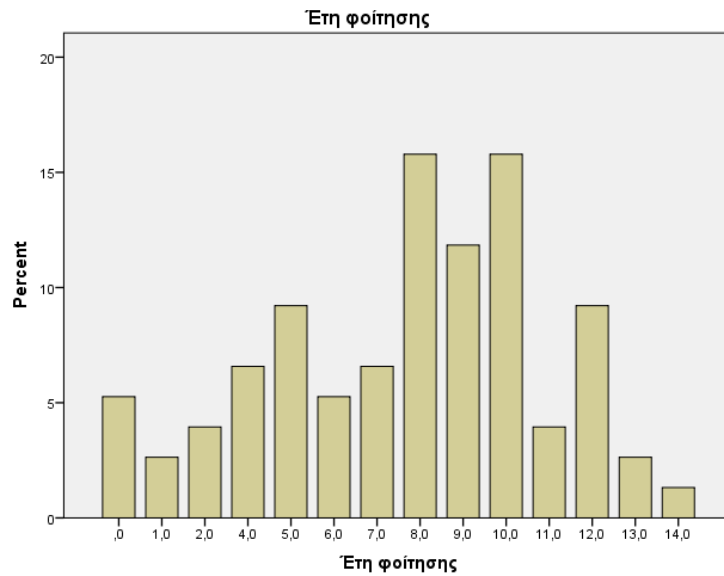
Ο Πίνακας 5 καταγράφει την κατανομή του δείγματος σύμφωνα με τα έτη φοίτησης στη χώρα καταγωγής του. Διαπιστώνεται ότι ποσοστό 55,26% ανήκει στην κατηγορία της Μέσης (Middle elementary) εκπαίδευσης του Πακιστάν, η οποία τοποθετείται στο επίπεδο σπουδών πριν το Γυμνάσιο, σε αντιστοιχία με το Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ποσοστό 32,89% φοίτησε στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό 3,94% φοίτησε σε κάποιο τεχνικό κολλέγιο, με σκοπό την απόκτηση κάποιας δεξιότητας την οποία θα μπορούσε να εξασκήσει ως επάγγελμα.

Πίνακας 6. Κατανομή του δείγματος ανά διάρκεια φοίτησης στη χώρα καταγωγής

		Έτη φοίτησης			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,0	4	5,3	5,3	5,3
	1,0	2	2,6	2,6	7,9
	2,0	3	3,9	3,9	11,8
	4,0	5	6,6	6,6	18,4
	5,0	7	9,2	9,2	27,6
	6,0	4	5,3	5,3	32,9
	7,0	5	6,6	6,6	39,5
	8,0	12	15,8	15,8	55,3
	9,0	9	11,8	11,8	67,1
	10,0	12	15,8	15,8	82,9
	11,0	3	3,9	3,9	86,8
	12,0	7	9,2	9,2	96,1
	13,0	2	2,6	2,6	98,7
	14,0	1	1,3	1,3	100,0
Total		76	100,0	100,0	

Το Γράφημα 2 απεικονίζει τα παραπάνω συμπεράσματα και αποδεικνύει το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των μεταναστών του δείγματος.

Γράφημα 2. Κατανομή ετών φοίτησης του δείγματος στο εκπαιδευτικό σύστημα του Πακιστάν

8.1.4. Οικογενειακή κατάσταση

Η μελέτη της οικογενειακής κατάστασης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η πλειονότητα του δείγματος δεν έχει οικογενειακές δεσμεύσεις, υπό την έννοια ότι είναι άτομα τα οποία δεν έχουν κάνει γάμο και δεν έχουν δημιουργήσει δική τους οικογένεια. Μόλις το 10,5% των συμμετεχόντων απάντησε ότι είναι έγγαμοι. Οι έγγαμοι του δείγματος έχουν επίσης τέκνα, τα οποία άφησαν στην πατρίδα τους προκειμένου να αναζητήσουν λύσεις στο βιοτικό τους πρόβλημα. Το μεγαλύτερο ποσοστό του δείγματος δεν έχει οικογενειακές δεσμεύσεις (σύζυγο και τέκνα).

Πίνακας 7. Οικογενειακή κατάσταση των μελών του δείγματος

	Case Processing Summary					
	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	Έγγαμος	Percent	Άγαμος	Percent	Σύνολο	Percent
Χώρα προέλευσης *						
Οικογενειακή κατάσταση *						
Αριθμός παιδιών						
	8	10,5%	68	89,5%	76	100,0%

Ο Πίνακας 8 καταγράφει το πλήθος των μελών του δείγματος ανά συνολικό αριθμό τέκνων της οικογένειας. Το 75% των έγγαμων έχουν από 2 και 3 τέκνα (3 συμμετέχοντες έχουν 2 παιδιά και 3 συμμετέχοντες 3 παιδιά).

Πίνακας 8. Πλήθος τέκνων των έγγαμων μελών του δείγματος

Οικογενειακή κατάσταση

N

Οικογενειακή κατάσταση	Αριθμός παιδιών	Πλήθος
Έγγαμος	1,0	1
	2,0	3
	3,0	3
	6,0	1
		8

Ένα χαρακτηριστικό του δείγματος είναι ότι η πλειοψηφία (84,21%) έχει στη χώρα καταγωγής σημαντικό αριθμό αδελφών. Μόνο το 15,8% του δείγματος δεν έχει αδέρφια στο Πακιστάν. Από το υπόλοιπο ποσοστό, οι 64,47% έχουν από 2 έως και 6 αδέρφια, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό 6,57% έχει 7 ή και περισσότερα.

Πίνακας 9. Κατανομή δείγματος σύμφωνα με το πλήθος των αδελφών στη χώρα καταγωγής

Χώρα προέλευσης * Σύνολο αδελφών Crosstabulation

	Σύνολο αδελφών					
	,0	1,0	2,0	3,0	4,0	
Count	12	6	10	8	15	76
% within Χώρα προέλευσης	15,8%	7,9%	13,2%	10,5%	19,7%	100,0%
% within Σύνολο αδελφών	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
% of Total	15,8%	7,9%	13,2%	10,5%	19,7%	100,0%

8.1.5. Απασχόληση στην χώρα προέλευσης

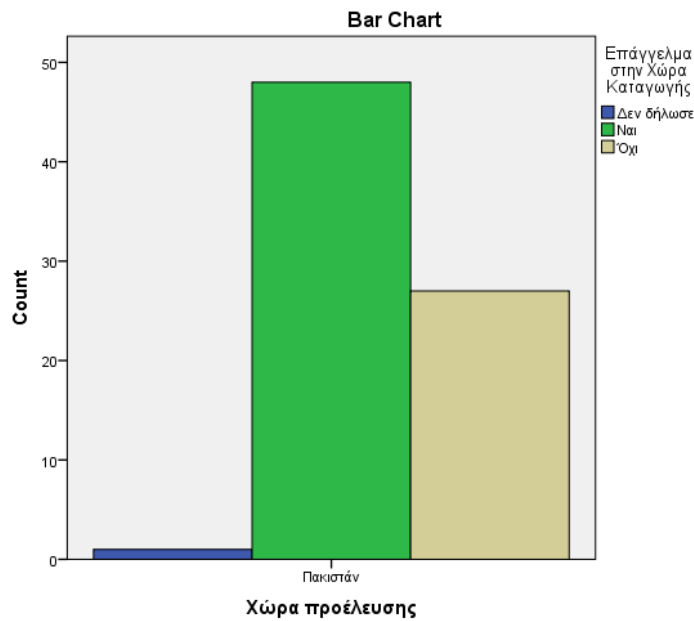
Ο Πίνακας 10 καταγράφει τα ποσοστά του δείγματος τα οποία ασκούσαν κάποιο επάγγελμα στη χώρα καταγωγής τους κατά το χρόνο μετανάστευσής τους. Το 63,2% των ερωτηθέντων απάντησε πως ασκούσε επάγγελμα. Στην πλειονότητα το είδος του επαγγέλματος είχε να κάνει με τη γεωργία ή με βοηθητικές εργασίες σε συνεργεία ή τεχνίτες. Το υψηλό αυτό ποσοστό καταδεικνύει ότι οι αμοιβές στη χώρα καταγωγής είναι πολύ χαμηλές και δεν είναι ικανές να προσφέρουν τα απαραίτητα για τη διασφάλιση της διαβίωσης των ίδιων και ενδεχομένως των οικογενειών τους.

Πίνακας 10. Κατανομή δείγματος σύμφωνα με το εάν εργαζόταν στη χώρα καταγωγής

Χώρα προέλευσης * Επάγγελμα στην Χώρα Καταγωγής Crosstabulation

		Επάγγελμα στην Χώρα Καταγωγής			Total
		Δεν δήλωσε	Ναι	Όχι	
Χώρα προέλευσης	Count	1	48	27	76
	% within Χώρα προέλευσης	1,3%	63,2%	35,5%	100,0%
	% within Επάγγελμα στην Χώρα Καταγωγής	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	1,3%	63,2%	35,5%	100,0%
Total	Count	1	48	27	76
	% within Χώρα προέλευσης	1,3%	63,2%	35,5%	100,0%
	% within Επάγγελμα στην Χώρα Καταγωγής	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	1,3%	63,2%	35,5%	100,0%

Το Γράφημα 4 αποτυπώνει το ποσοστό του δείγματος το οποίο ασκούσε επάγγελμα στο Πακιστάν. Μόνο ένας ερωτώμενος δεν απάντησε στο ερώτημα σχετικά με το επάγγελμά του στη χώρα καταγωγής του.

Γράφημα 4. Ποσοστό εργαζόμενων και ανεπάγγελτων στη χώρα καταγωγής

8.1.6. Απασχόληση στην χώρα παραμονής

Παρατηρείται ότι υπάρχει μία αντιστοιχία των ποσοστών των μελών του δείγματος τα οποία ασκούν κάποιο επάγγελμα στην Ελλάδα με το ποσοστό που ασκούσαν επάγγελμα στη χώρα καταγωγής. Η ανάλυση των δεδομένων δείχνει ότι ποσοστό 65,8% (Πίνακας 11) είχε εργασία κατά τη στιγμή της σύλληψής του, ποσοστό το οποίο είναι παρόμοιο με το ποσοστό αυτών που εργαζόταν στη χώρα καταγωγής (63,2%). Αυτό δηλώνει τη μεγάλη προσπάθεια που οι μετανάστες καταβάλλουν ώστε μέσω μιας – έστω και περιστασιακής ή αδήλωτης εργασίας – να εξασφαλίσουν πόρους για την επιβίωσή τους και ενδεχομένως την υποστήριξη των οικογενειών τους.

Ο Πίνακας 12 καταγράφει 12τη συσχέτιση της ύπαρξης εργασίας στο Πακιστάν με την ύπαρξη εργασίας στην Ελλάδα. Η σχέση αυτή αποδεικνύεται στατιστικά σημαντική (Sig.: 0,138), γεγονός το οποίο μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα άτομα που ασκούσαν κάποιο επάγγελμα στη χώρα καταγωγής τους επιδιώκουν και στο τέλος βρίσκουν εργασία και στη χώρα προορισμού.

Πίνακας 11. Ποσοστό του δείγματος που ασκούσε επάγγελμα στην Ελλάδα κατά τη στιγμή της σύλληψής του και ποσοστό ανεπάγγελτων

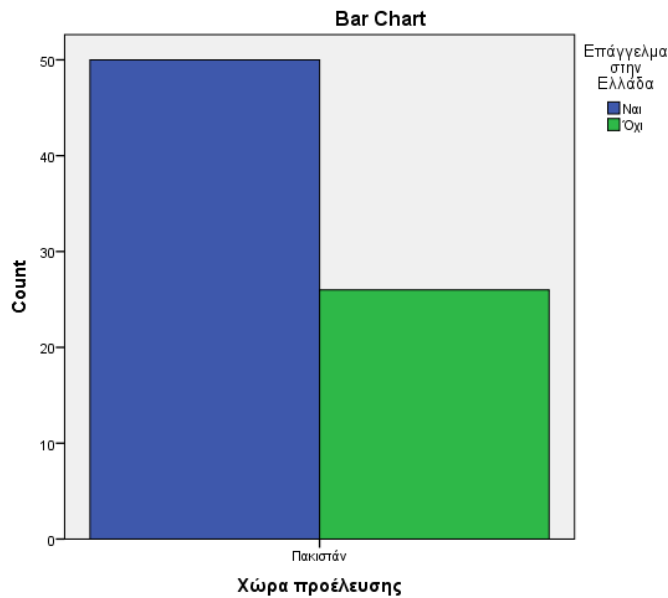
		Correlations	
		Επάγγελμα στην Χώρα Καταγωγής	Επάγγελμα στην Ελλάδα
Επάγγελμα στην Χώρα Καταγωγής	Pearson Correlation	1	,172
	Sig. (2-tailed)		,138
	N	76	76
Επάγγελμα στην Ελλάδα	Pearson Correlation	,172	1
	Sig. (2-tailed)	,138	
	N	76	76

Πίνακας 12. Ποσοστό του δείγματος που ασκούσε επάγγελμα στην Ελλάδα κατά τη στιγμή της σύλληψής του και ποσοστό ανεπάγγελτων

Χώρα προέλευσης * Επάγγελμα στην Ελλάδα Crosstabulation

		Επάγγελμα στην Ελλάδα		Total
		Ναι	Όχι	
Χώρα προέλευσης Πακιστάν	Count	50	26	76
	% within Χώρα προέλευσης	65,8%	34,2%	100,0%
	% within Επάγγελμα στην Ελλάδα	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	65,8%	34,2%	100,0%
Total	Count	50	26	76
	% within Χώρα προέλευσης	65,8%	34,2%	100,0%
	% within Επάγγελμα στην Ελλάδα	100,0%	100,0%	100,0%
	% of Total	65,8%	34,2%	100,0%

Το Γράφημα 5 αποτυπώνει το ποσοστό των εργαζόμενων σε σχέση με το ποσοστό των άνεργων μεταναστών του δείγματος στην Ελλάδα κατά τη στιγμή της σύλληψής τους.

Γράφημα 5. Εργαζόμενοι και άνεργοι μετανάστες του δείγματος κατά τη στιγμή της σύλληψής τους

8.2. Λόγοι εγκατάλειψης της χώρας προέλευσης

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι λόγοι οι οποίοι ώθησαν σε μετανάστευση τους νέους Πακιστανούς οι οποίοι καταγράφηκαν στο δείγμα. Ο Πίνακας 13 καταγράφει τις συχνότητες με τις οποίες αναφέρθηκε κάθε λόγος μετανάστευσης.

Πίνακας 13. Κατανομή των λόγων μετανάστευσης

		Λόγος μετανάστευσης			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αντιδικίες	2	2,6	2,6	2,6
	Απειλές από συμμορίες	2	2,6	2,6	5,3
	Απειλές από Ταλιμπάν	5	6,6	6,6	11,8
	Απειλές από τρομοκράτες	3	3,9	3,9	15,8
	Εκδίωξη από την οικογένεια	3	3,9	3,9	19,7

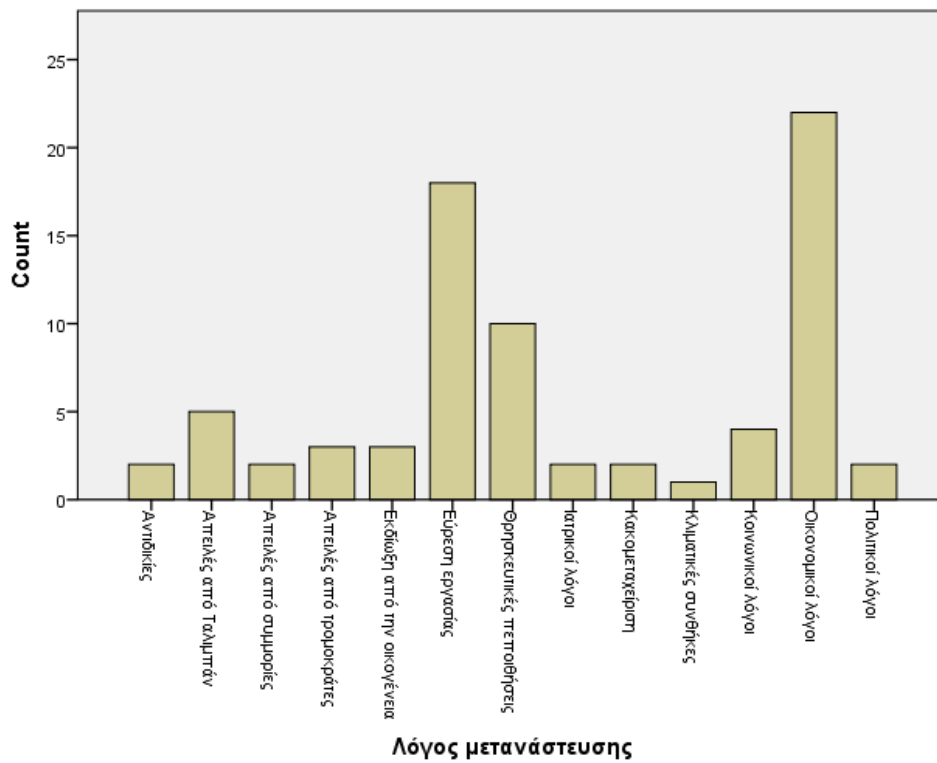
Λόγος μετανάστευσης

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Εύρεση εργασίας	18	23,7	23,7	43,4
Θρησκευτικές πεποιθήσεις	10	13,2	13,2	56,6
Ιατρικοί λόγοι	2	2,6	2,6	59,2
Κακομεταχείριση	2	2,6	2,6	61,8
Κλιματικές συνθήκες	1	1,3	1,3	63,2
Κοινωνικοί λόγοι	4	5,3	5,3	68,4
Οικονομικοί λόγοι	22	28,9	28,9	97,4
Πολιτικοί λόγοι	2	2,6	2,6	100,0
Total	76	100,0	100,0	

Η μελέτη του Πίνακα 13 και του Γραφήματος 6, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι λόγοι που σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση και τις επιδιώξεις για καλύτερες απολαβές κατέχουν με διαφορά το μεγαλύτερο ποσοστό. Θεωρώντας ότι οι Οικονομικοί λόγοι και η Εύρεση εργασίας είναι απολύτως συναφείς, συμπεραίνουμε ότι σε ένα ποσοστό 52,63%, οι λόγοι μετανάστευσης έχουν να κάνουν με την τραγική οικονομική κατάσταση και τις χαμηλές απολαβές τους στη χώρα καταγωγής.

Ο δεύτερος κατά σειρά λόγος μετανάστευσης είναι οι Θρησκευτικές πεποιθήσεις (13,15%), γεγονός που δείχνει ότι οι θρησκευτικές διαφοροποιήσεις παίζουν σημαντικό ρόλο στην απόφαση για μετανάστευση. Πεποιθήσεις οι οποίες απαγορεύουν σε κάποιον να δημιουργήσει οικογένεια με άτομο άλλου δόγματος ή θρησκείας, και δογματικές διαφοροποιήσεις αποδεικνύονται ισχυροί παράγοντες που ωθούν τους Πακιστανούς στη μετανάστευση.

Επόμενος λόγος κατά σειρά είναι οι απειλές από Ταλιμπάν. Ο λόγος αυτός, αθροιζόμενος με τις Απειλές από τρομοκράτες (που μπορεί να θεωρηθεί συναφής με τις απειλές από Ταλιμπάν) φτάνει σε ένα σημαντικό ποσοστό 9,21%, το οποίο αποδεικνύει το ταραχώδες τοπίο στο οποίο καλούνται να ζήσουν οι νέοι σε διάφορες περιοχές του Πακιστάν.

Γράφημα 6. Κατανομή των λόγων που ώθησαν τα μέλη του δείγματος σε μετανάστευση

8.3. Συνθήκες κατά τη διάρκεια του παράνομου ταξιδιού

Η έρευνα έρχεται να επιβεβαιώσει τις κακές συνθήκες κάτω από τις οποίες το δείγμα ταξίδεψε για να φτάσει σε κάποιον προορισμό στην Ελλάδα. Οι διαδρομές αποδεικνύεται ότι είναι δεδομένες και περιλαμβάνουν σε αυτές την Τουρκία σαν χώρα διέλευσης.

Ορισμένοι μετανάστες παραμένουν στην Τουρκία για κάποιο χρονικό διάστημα, αναζητώντας εργασία (22,36%). Πρόκειται για τα μέλη του δείγματος τα οποία δήλωσαν ότι το ταξίδι τους προς τη χώρα προορισμού κράτησε 4 ή περισσότερους μήνες (Πίνακας 14).

Πίνακας 14. Διάρκεια του ταξιδιού από τη χώρα καταγωγής στην Ελλάδα

Διάρκεια ταξιδιού (μήνες)

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,1	1	1,3	1,3	1,3
	,2	1	1,3	1,3	2,6
	,3	2	2,6	2,6	5,3
	,5	5	6,6	6,6	11,8
	1,0	25	32,9	32,9	44,7
	1,5	9	11,8	11,8	56,6
	2,0	7	9,2	9,2	65,8
	3,0	4	5,3	5,3	71,1
	4,0	5	6,6	6,6	77,6
	5,0	2	2,6	2,6	80,3
	6,0	4	5,3	5,3	85,5
	9,0	2	2,6	2,6	88,2
	10,0	1	1,3	1,3	89,5
	12,0	2	2,6	2,6	92,1
	13,0	2	2,6	2,6	94,7
	16,0	1	1,3	1,3	96,1
	18,0	1	1,3	1,3	97,4
	36,0	1	1,3	1,3	98,7
	48,0	1	1,3	1,3	100,0
Total	76	100,0	100,0		

Η διαδρομή Ιράν – Τουρκία – Αλεξανδρούπολη αποδεικνύεται η πλέον προτιμώμενη, ενδεχομένως για το λόγο ότι αποτελεί χερσαία διαδρομή και αποφεύγονται έτσι οι κίνδυνοι της διά θαλάσσης μεταφοράς σε κάποιο νησί του ανατολικού Αιγαίου. Ο

Πίνακας 15 καταγράφει τις συχνότητες προτίμησης μιας από τις προδιαγεγραμμένες διαδρομές για μετανάστευση από το Πακιστάν στην Ελλάδα.

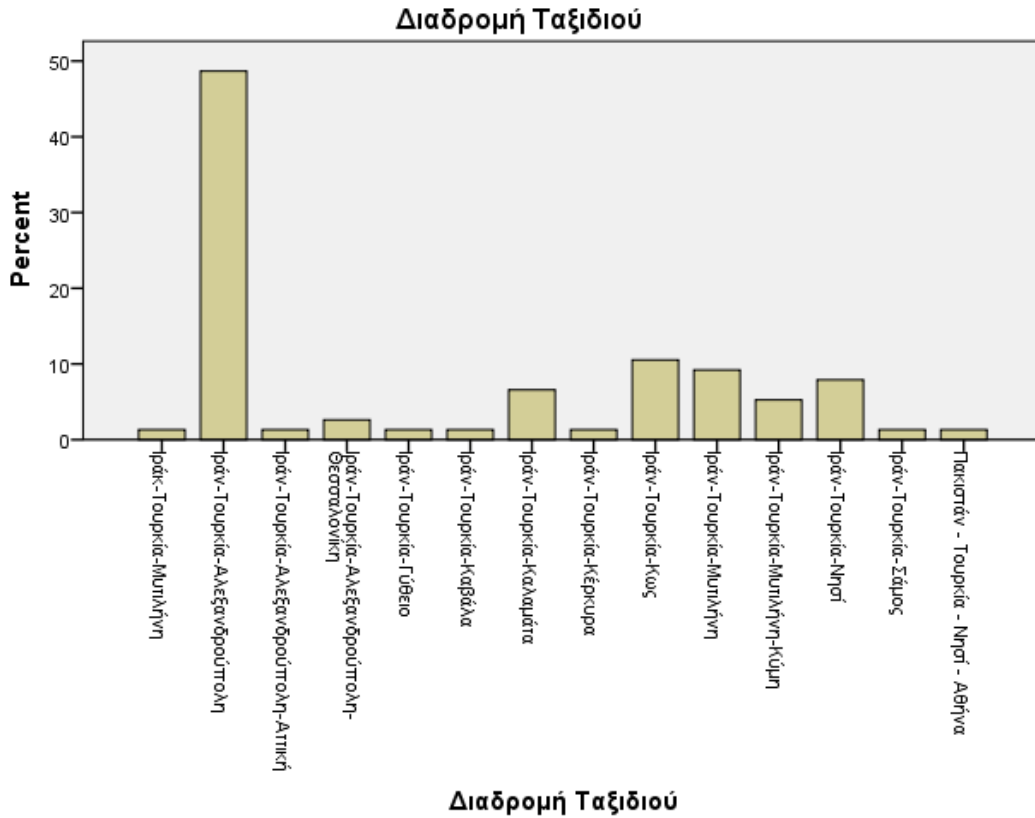
Πίνακας 15. Συχνότητα προτίμησης των διαδρομών για μετανάστευση από το Πακιστάν στην Ελλάδα

Διαδρομή Ταξιδιού

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ιράκ-Τουρκία-Μυτιλήνη	1	1,3	1,3	1,3
	Ιράν-Τουρκία-Αλεξανδρούπολη	37	48,7	48,7	50,0
	Ιράν-Τουρκία-Αλεξανδρούπολη-Αττική	1	1,3	1,3	51,3
	Ιράν-Τουρκία-Αλεξανδρούπολη-Θεσσαλονίκη	2	2,6	2,6	53,9
	Ιράν-Τουρκία-Γύθειο	1	1,3	1,3	55,3
	Ιράν-Τουρκία-Καβάλα	1	1,3	1,3	56,6
	Ιράν-Τουρκία-Καλαμάτα	5	6,6	6,6	63,2
	Ιράν-Τουρκία-Κέρκυρα	1	1,3	1,3	64,5
	Ιράν-Τουρκία-Κως	8	10,5	10,5	75,0
	Ιράν-Τουρκία-Μυτιλήνη	7	9,2	9,2	84,2
	Ιράν-Τουρκία-Μυτιλήνη-Κύμη	4	5,3	5,3	89,5
	Ιράν-Τουρκία-Νησί	6	7,9	7,9	97,4
	Ιράν-Τουρκία-Σάμος	1	1,3	1,3	98,7
	Πακιστάν - Τουρκία - Νησί - Αθήνα	1	1,3	1,3	100,0
	Total	76	100,0	100,0	

Οι ίδιοι οι μετανάστες χαρακτηρίζουν τις συνθήκες ταξιδιού τους «άθλιες», «επικίνδυνες» και «τρομακτικές». Αναφέρουν φαινόμενα ληστειών, επικίνδυνης οδήγησης σε δύσβατους δρόμους, απαράδεκτες συνθήκες μεταφοράς υπεράριθμων σε

επικίνδυνα μεταφορικά μέσα, ενώ συχνές ήταν και οι απειλές προς αυτούς από τους διακινητές.

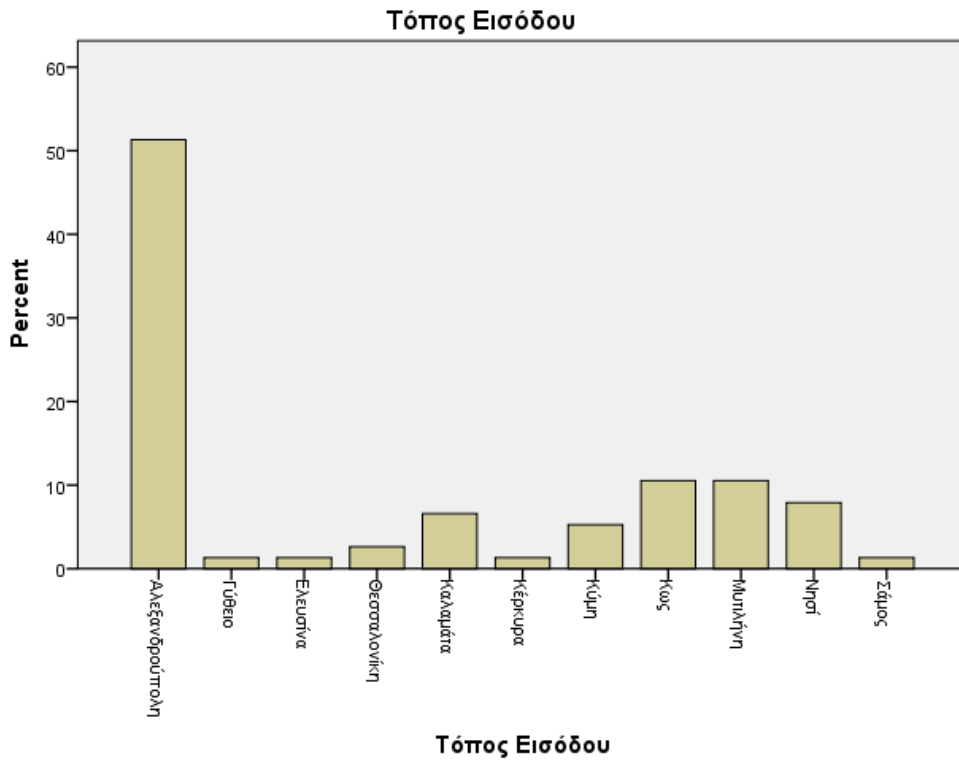
Γράφημα 7. Συνηθέστερες διαδρομές μετανάστευσης από το Πακιστάν στην Ελλάδα, όπως καταγράφηκαν στην έρευνα

Όσον αφορά στις πόλεις προορισμού των μεταναστών του δείγματος, αυτές καταγράφηκαν όπως στον Πίνακα 16. Όλοι οι προορισμοί έχουν πρόσβαση από τη θάλασσα και αυτό είναι ένα στοιχείο το οποίο αποδεικνύει το πόσο δύσκολο είναι να διαφυλαχθούν τα σύνορα της χώρας από την είσοδο παράτυπων μεταναστών.

Πίνακας 16. Πόλεις προορισμού των μεταναστών του δείγματος

		Τόπος Εισόδου			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Αλεξανδρούπολη	39	51,3	51,3	51,3
	Γύθειο	1	1,3	1,3	52,6
	Ελευσίνα	1	1,3	1,3	53,9
	Θεσσαλονίκη	2	2,6	2,6	56,6
	Καλαμάτα	5	6,6	6,6	63,2
	Κέρκυρα	1	1,3	1,3	64,5
	Κύμη	4	5,3	5,3	69,7
	Κως	8	10,5	10,5	80,3
	Μυτιλήνη	8	10,5	10,5	90,8
	Νησί	6	7,9	7,9	98,7
	Σάμος	1	1,3	1,3	100,0
	Total		76	100,0	100,0

Το Γράφημα 8 αποτυπώνει την κατανομή των σημείων εισόδου στη χώρα για τους μετανάστες του δείγματος της έρευνας.

Γράφημα 8. Κατανομή σημείων εισόδου στη χώρα

8.4. Μελλοντικές προθέσεις και επιθυμία για επαναπατρισμό

Η Ελλάδα αποτελεί για το μεγαλύτερο ποσοστό των μεταναστών που ερωτήθηκαν τον τελικό προορισμό του ταξιδιού τους. Παρόλο που δεν έχουν στην Ελλάδα κάποιο σύνδεσμο (συγγενικό πρόσωπο) (Πίνακας 17), οι πληροφορίες που συγκεντρώνουν για τη χώρα τους κάνουν να προτιμήσουν την Ελλάδα σαν χώρα όπου θα αναζητήσουν καλύτερες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης.

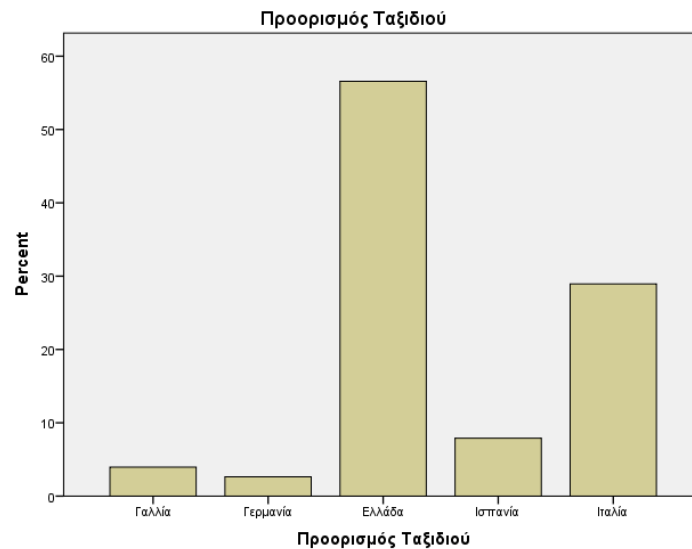
Πίνακας 17. Ποσοστό του δείγματος με συγγενικά πρόσωπα στην Ελλάδα

		Συγγενείς στην Ελλάδα			
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	10	13,2	13,2	13,2
	Όχι	66	86,8	86,8	100,0
	Total	76	100,0	100,0	

Για σημαντικό αριθμό μεταναστών του δείγματος, η Ελλάδα αποτελεί έναν ενδιάμεσο σταθμό στην πορεία τους προς κάποια άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Η χώρα με τη μεγαλύτερη προτίμηση είναι η Ιταλία (28,9% των ερωτηθέντων) (Πίνακας 18).

Πίνακας 18. Χώρες προτίμησης ως τελικός προορισμός του ταξιδιού των μεταναστών του δείγματος

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Γαλλία	3	3,9	3,9	3,9
	Γερμανία	2	2,6	2,6	6,6
	Ελλάδα	43	56,6	56,6	63,2
	Ισπανία	6	7,9	7,9	71,1
	Ιταλία	22	28,9	28,9	100,0
	Total	76	100,0	100,0	

Γράφημα 9. Συχνότητα προτίμησης ευρωπαϊκών χωρών ως τελικό προορισμό για τους μετανάστες του δείγματος

Εντυπωσιακό εύρημα της μελέτης είναι ότι το συντριπτικό ποσοστό των ερωτηθέντων δεν δηλώνει κάποια πρόθεση να επιστρέψει για μόνιμη διαβίωση στη χώρα καταγωγής του (94,7%). Ο Πίνακας 19 καταγράφει το μέγεθος αυτό, ενώ παρατηρούμε ότι μόλις το 2,6% δηλώνει ξεκάθαρη πρόθεση επιστροφής ενώ άλλο ένα 2,6% θεωρεί ενδεχόμενη την επιστροφή του στη χώρα καταγωγής.

Πίνακας 19. Συχνότητα εμφάνισης της επιθυμίας των μελών του δείγματος για επαναπατρισμό

Επιθυμία Επαναπατρισμού

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ίσως	2	2,6	2,6	2,6
	Ναι	2	2,6	2,6	5,3
	Όχι	72	94,7	94,7	100,0
	Total	76	100,0	100,0	

Το Γράφημα 10 απεικονίζει την τάση των μεταναστών από το Πακιστάν να μην επιστρέψουν, παρά να εξελίξουν τη ζωή τους σε άλλες χώρες της Δύσης.

Γράφημα 10. Συχνότητες προθέσεων για επιστροφή στην πατρίδα για τους μετανάστες του δείγματος

9. Συμπεράσματα

Η έρευνα που έγινε επιβεβαίωσε αρκετά από τα δεδομένα της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σχετικής με τους Πακιστανούς μετανάστες στην Ελλάδα και έχουν αναφερθεί στην παράγραφο 3.4 «Δημογραφικά χαρακτηριστικά των Πακιστανών».

Ένα κοινό γνώρισμα των μεταναστών του δείγματος είναι η αποκλειστική ανδρική παρουσία.. Το γεγονός αυτό αποδίδεται στην κουλτούρα της χώρας σε συνδυασμό με τις ελληνικές κρατικές πολιτικές που εμποδίζουν την οικογενειακή επανένωση και συντελούν στη δημιουργία πολυσυντροφικών σχέσεων σε Ελλάδα και Πακιστάν (Salvanou, et al., 2009).

Η πλειονότητα του πληθυσμού αφορά ανθρώπους με χαμηλή μόρφωση, μουσουλμάνους στο θρήσκευμα. Το ποσοστό αναλφαβητισμού του δείγματος (9,8%) ξεπερνά τον μέσο όρο όλων των μεταναστών (9,2%), ενώ η μεγαλύτερη ομάδα εντοπίζεται σε εκείνους που έχουν παρακολουθήσει δημοτικό σχολείο. Το γνώρισμα αυτό δικαιολογεί και την ενασχόληση των μεταναστών αυτών σε δουλειές έντασης εργασίας (αγροτικές εργασίες, κτηνοτροφία, μεταφορές).

Σημαντικό εύρημα της έρευνας αποτελεί ότι οι ηλικίες των μεταναστών που έχουν συλληφθεί και κρατούνται είναι νεαρές, με το 84,21% να είναι κάτω των 30 ετών. Καίτοι άτομα περιορισμένης κατάρτισης και μικρής εργασιακής εμπειρίας, αποφασίζουν να δαπανήσουν ένα σεβαστό ποσό που απαιτεί το ταξίδι και οι διακινητές και να περάσουν τα σύνορα μιας χώρας χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα και τον μεγάλο κίνδυνο της απέλασης και του επαναπατρισμού.

Σε σχέση με την εργασία των μεταναστών, αποδεικνύεται μια ισχυρή συσχέτιση της εργασίας στη χώρα καταγωγής με την εργασία στην Ελλάδα. Αυτό σημαίνει ότι είναι πιο πιθανό τα άτομα τα οποία είχαν εργασία στο Πακιστάν να δηλώνουν εργασία και στην Ελλάδα. Αυτό εν μέρει αποδεικνύει την κουλτούρα των ατόμων αυτών, τα οποία μεταφέρουν την όποια εμπειρία τους και την επιθυμία τους για εργασία στον τόπο της νέας τους κατοικίας. Αντίθετα, άτομα άνεργα στο Πακιστάν παραμένουν άνεργα και στην Ελλάδα, δημιουργώντας έτσι συνθήκες ανέχειας, οι οποίες πολλές φορές τους ωθούν σε παραβατικές και παράνομες συμπεριφορές για την εξασφάλιση του προς το ζην.

Η μελέτη της οικογενειακής κατάστασης του δείγματος δηλώνει ότι συνήθως είναι άτομα που προέρχονται από πολυμελείς οικογένειες, οι οποίες δε μπορούν να εξασφαλίσουν τους απαραίτητους πόρους για τα μέλη τους. Αποτέλεσμα, νεαρά μέλη της οικογένειας να αποφασίζουν να διεκδικήσουν ένα καλύτερο μέλλον σε χώρες της Δύσης και δη στην Ελλάδα. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις στις οποίες τα άτομα εκδιώκονται από τις οικογένειές τους για κοινωνικούς ή θρησκευτικούς λόγους (διαφορετικές πολιτικές πεποιθήσεις, επιλογή αλλόθρησκης συζύγου, ομοφυλοφιλία, διαφορετικό θρησκευτικό δόγμα).

Η μετανάστευση είναι για το Πακιστάν αλληλένδετη με την μάχη για επιβίωση και εξασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος, ικανού να καλύψει βασικές βιοτικές ανάγκες των κατοίκων του. Η χώρα είχε να αντιμετωπίσει τις πληθυσμιακές ανακατατάξεις μέχρι τη δεκαετία του '70, σε συνδυασμό με τους αργούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, τον υπερπληθυσμό και τις φυσικές καταστροφές που έπληξαν τα εδάφη της. Η έρευνα αυτή επαναβεβαιώνει ότι η εύρεση εργασίας και η κάλυψη οικονομικών αναγκών αποτελεί το σημαντικά ισχυρότερο παράγοντα που ωθεί τους πολίτες του Πακιστάν στην απόφαση να μεταναστεύσουν.

Η έρευνα επιβεβαιώνει επίσης τις συνθήκες του μεταναστευτικού ταξιδιού, όπως αυτές αποκαλύπτονται από άλλες έρευνες αλλά και από δημοσιογραφικά δίκτυα. Το ταξίδι από το Πακιστάν στην Ελλάδα διαρκεί περίπου 1,5 μήνες (διάμεσος της διάρκειας ταξιδιού του δείγματος). Στο διάστημα αυτό οι μετανάστες μεταβαίνουν πεζή σε προκαθορισμένα σημεία της διαδρομής για να τους παραλάβουν οι διακινητές και με οχήματα ή πλωτά να τους μεταφέρουν (μέσω ενδιάμεσων σταθμών) στον τελικό προορισμό. Αυτό που προκύπτει είναι η προτίμηση σε χερσαίες διαδρομές, γεγονός το οποίο να είναι αποτέλεσμα των φόβων για τις θαλάσσιες οδούς, εξαιτίας των ναυαγίων που συμβαίνουν και του υψηλού κινδύνου για τη ζωή. Κατά τις ομολογίες στις κατ'ιδίαν συνεντεύξεις, το μεταναστευτικό ταξίδι είναι γεμάτο κινδύνους, κακουχίες, κακομεταχείριση, ακόμη και απειλές για τη ζωή. Πολλοί ερωτηθέντες εξέφρασαν φόβους που αισθάνθηκαν για την ίδια τους τη ζωή. Μεμονωμένες περιπτώσεις ανέφεραν επίσης αιχμαλωσία κατά τη διάρκεια του ταξιδιού και την απαίτηση λύτρων για την απελευθέρωσή τους.

Όσον αφορά τις προθέσεις των μεταναστών του δείγματος, είναι συντριπτικό το ποσοστό το οποίο δηλώνει ότι δε σκοπεύει να επιστρέψει για μόνιμη εγκατάσταση στη χώρα καταγωγής του, παρά μόνο ως επισκέπτης, για να συναντήσει την οικογένεια και συγγενικά του πρόσωπα. Αυτό αποδεικνύει ότι δεν υπάρχει καμία προοπτική για τους

ίδιους στη χώρα τους, όπως επίσης και καμία εμπιστοσύνη ότι η οικονομική και εν γένει κοινωνική κατάσταση στην πατρίδα τους θα βελτιωθεί. Αν αναλογιστεί κανείς ότι οι ίδιοι διαβιούν πολλές φορές σε κακές συνθήκες, διατηρούν την ελπίδα τους αλλά και διαμορφώνουν την πεποίθηση ότι η Ελλάδα είναι σε θέση να τους εξασφαλίσει ένα καλύτερο μέλλον απ' ότι η χώρα καταγωγής τους.

Τέλος, σημαντικό συμπέρασμα είναι ότι η Ελλάδα αποτελεί την πρώτη επιλογή του δείγματος ως χώρα εγκατάστασης, γεγονός το οποίο καταδεικνύει ότι οι προηγούμενοι μετανάστες στη χώρα μας ενημερώνουν για καλή προοπτική τους ομοεθνείς τους, ενώ μεταφέρουν και θετικές πληροφορίες για τις συνθήκες διαβίωσης και κοινωνικής αποδοχής στην Ελλάδα.

Από τις υπόλοιπες χώρες της Δύσης, η Ιταλία συγκεντρώνει το αμέσως μικρότερο ποσοστό προτίμησης, ακολουθούμενη με διαφορά από την Ισπανία, τη Γαλλία και τη Γερμανία.

Στην έρευνα αυτή καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια να αξιοποιηθεί ένα σημαντικό πλήθος πληροφοριών που συλλέχθηκαν σε πραγματικές συνθήκες κέντρου κράτησης μεταναστών και να αναλυθούν με επιστημονικό τρόπο και χρήση κατάλληλου εργαλείου τα δεδομένα. Τα ερευνητικά αποτελέσματα συμβαδίζουν με την υφιστάμενη βιβλιογραφία και ομοειδείς έρευνες που έχουν παρατεθεί στο βιβλιογραφικό μέρος της και αποδεικνύουν ότι η Ελλάδα αποτελεί έναν τόπο ο οποίος παρ' όλες τις οικονομικές και πολιτικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει, είναι ένας χώρος φιλόξενος, ικανός να απορροφήσει και να δώσει προοπτική σε αναξιοπαθούντες πολίτες άλλων χωρών, οι οποίοι με τη σειρά τους σέβονται τη νομιμότητα και τις αρχές της.

Βιβλιογραφία

- AENEAS, 2009. *Baseline Study on Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking in Pakistan*, s.l.: The European Union's AENEAS programme 2004-06.
- Antonopoulos, G. A. & Winterdyk, J., 2006. The Smuggling of Migrants in Greece, An Examination of its Social Organization. *European Journal of Criminology*, Τόμος 3, pp. 439-61.
- Arif, G. M., Irfan, M. & Cohen, S., 1997. Population Mobility across the Pakistani Border: Fifty Years Experience. *The Pakistan Development Review*, 36(4).
- Brucker, H. και συν., 2001. *Managing Migration in the European Welfare State*, s.l.: IMF.
- Bryman, A., 2004. *Social Research Methods (second edition)*. s.l.:Oxford University Press.
- Choucri, N., 1986. Asians in the Arab World: Labor Migration and Public Policy. *Middle Eastern Studies*, 22(2), pp. 252-273.
- de Vaus, D. A., 1993. *Surveys in Social Research*. 3 επιμ. London: UCL Press.
- Fokas, A., 2012. Thiva: Case Study Report. Στο: A. Backstrom, επιμ. *Welfare and Values in Europe*. Uppsala: Uppsala University.
- Frontex, 2012. *Annual Risk Analysis 2012*, s.l.: Frontex.
- Gazdar, H., 2005. Between Regulation and Regularization. Στο: M. Balbo, επιμ. *International Migrants and the City*. Venice: UN-Habitat.
- Gazdar, H., 2005. Karachi, Pakistan: Between Regulation and Regularization. Στο: M. Balbo, επιμ. *International Migrants and the City*. Venice: UN-Habitat.
- Hasan, A., 2010. Migration, small towns and social transformations in Pakistan. *SAGE journals*.
- Human Rights Watch, 2013. *World Report 2013: European Union: Greece*, s.l.: European Union.

- Içduygu, A. & Toktas, S., 2002. How do smuggling and trafficking operate via irregular border crossings in the Middle-East?. *International Migration*, Τόμος 40, p. 25–54.
- Içduygu, A., 2004. Transborder crime between Turkey and Greece: Human smuggling and its regional consequences. *Southeast European and Black Sea Studies*, Τόμος 4, p. 294–314.
- Kanellopoulos, K., Gregou, M. & Petralias, A., 2006. *Illegal immigrants in Greece: state approaches, their profile and social situation*, Athens: EMN, KEPE.
- Karantinos, D., 2001. *Trends in Immigration: Greece*, s.l.: European Commission DG Employment & Social Affairs.
- Koser, K., 2008. Why Migrant Smuggling Pays. *Journal of International Migration*, 46(2), pp. 3-26.
- LawSpot, 2015. *Δίκαιο Αλλοδαπών*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.lawspot.gr/nomikes-pliories/nomothesia?title=&field law_type tid=All&field law_subject value=&field law law_areas tid=101
[Πρόσβαση Ιούνιος 2019].
- Lazarescu, D. & Broersma, F., 2010. Νέες μεταναστευτικές διαδρομές. Πακιστανοί και Μπαγκλαντεσιανοί στην Ελλάδα. Στο: Α. Τριανταφυλλίδου & Θ. Μαρούκης, επιμ. *Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Leghari, I. U., 2009. *Pakistani immigrants in Greece: from changing pattern of migration to Diaspora politics and transnationalism*. London , London School of Economics.
- Lynd, D., 2007. *The Education System in Pakistan*, s.l.: UNESCO.
- MAMIDI, 2018. *Managing Migration and Diversity through Local Government Capacity Building (MAMIDI)*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <http://www3.ekf.tuke.sk/moodle/course/category.php?id=27>
[Πρόσβαση Ιούνιος 2019].

- Maroukis, T., 2008. *Country report: Greece. Undocumented Migration, counting the uncountable: data and trends across Europe*, Athens: CLANDESTINO project.
- Martin, O., 2008. *Η Ανάλυση Ποσοτικών Δεδομένων*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Mehdi, S., 2010. *Illegal Migration, Human Smuggling and Trafficking: From Bangladesh to Pakistan and Beyond*, Geneva: International Organization for Migration.
- Moldenhawer, B., 2005. Transnational migrant communities and education strategies among Pakistani youngsters in Denmark. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(1), pp. 51-78.
- Papademetriou, D., 2006. *Europe and Its Immigrants in the 21st Century: A New Deal or a Continuing Dialogue of the Deaf?*. Washington: Migration Policy Institute and Luso-American Foundation.
- Papadopoulou, A., 2004. Smuggling into Europe: Transit migrants in Greece. *Journal of Refugee Studies*, Τόμος 17, p. 167–84.
- Pavlou, M., 2007. *ANNUAL REPORT 2007: Racism and Discrimination against Immigrants and Minorities in Greece: The State of Play*, s.l.: HLHR-KEMO.
- Salvanou, A., Kambouri, H. & Dermentzopoulos, C., 2009. *Culture, Identity and Movement: A Study in the Social Anthropology of the everyday life and popular representations of migrants from Pakistan in N. Ionia*. Αθήνα: John S. Latsis Public Benefit Foundation.
- Shah, N. M., 1999. Chain migration through the social network: experience of labour migrants in Kuwait. *International Migration*, 37(2), pp. 361-82.
- Tonchev, P., 2007. *Asian Migrants in Greece: Origins, Status and Prospects*, Athens: Institute of International Economic Relations, Department of Asian Studies.
- Triandafyllidou, A. & Maroukis, T., 2012. *Migrant Smuggling: Irregular Migration from Asia and Africa to Europe*. Palgrave: Macmillan.
- UNHCR, 2012. *Against Racism*, s.l.: s.n.
- UNHCR, 2017. *Υπατη Αρμοστέια για τους Πρόσφυγες - Γενικές πληροφορίες*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: <https://www.unhcr.gr/genikes-plirofories/geneva1951.html>
[Πρόσβαση Ιούνιος 2019].

Vihe, M. F., 2007. *Migration movements between Pakistan and South Western Europe: Pakistani migratory networks in Catalonia*, Barcelona: Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona.

Werbner, P., 2005. *Pakistani Migration and Diaspora Religious Politics in a Global Age*. *Researchgate*.

ΑΝΤΙΓΟΝΗ, 2012. *Ετήσια Έκθεση 2012*, Αθήνα: ΑΝΤΙΓΟΝΗ - Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία.

Διεθνής Αμνηστία, 2012. *Αστυνομική Βία στην Ελλάδα. ΟΧΙ μόνο «Μεμονωμένα Περιστατικά»*, s.l.: Amnesty International.

Καλοφωλιάς, Κ. Π., 2011. *Το μεταναστευτικό ζήτημα στη Μεσόγειο*. Αθήνα: Σιδέρη Μιχάλη.

Κασμάτη, Κ., 2003. *Πολιτικές Μετανάστευσης και Στρατηγικές Ένταξης*. Αθήνα: Gutenberg.

Μπάγκαβος, Χ., Παπαδοπούλου, Δ. & Συμεωνάκη, Μ., 2006. *Μετανάστευση και παροχή υπηρεσιών σε μετανάστες στην Ελλάδα*. Αθήνα: Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ.

Τριανταφυλλίδου, Α. & Μαρούκης, Θ., 2010. *Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21ου αιώνα*. Αθήνα: Κριτική.

Τσαούσης, Δ., 1996. *Η κοινωνία του ανθρώπου*. Αθήνα: Gutenberg.

Τσίμπος, Κ., 2001. Η σημασία της μετανάστευσης στην εκτίμηση του μεγέθους και την κατά ηλικία δομή του πληθυσμού της Ελλάδος. Στο: Η. Κικίλιας, Χ. Μπάγκαβος, Π. Τήνιος & Μ. Χλέτσος, επιμ. *Δημογραφική Γήρανση, Αγορά Εργασίας & Κοινωνική Προστασία: Τάσεις Προκλήσεις & Πολιτικές*. Αθήνα: Εθνικό Ινστιτούτο Εργασίας.